

Viața poetei engleze
**Elizabeth Barrett
Browning** văzută
prin ochii câinelui ei

Scrisoarea de dragoste
a lui **Robert Browning**
Poeme, **gravuri** din epocă
Animalele Virginiei Woolf

Virginia Woolf

Istoricită indirect, cea mai **faimoasă**
poveste de dragoste între doi
poeti victorienți...
NEW YORK TIMES

FLUSH CÂINELE POETEI

Elizabeth Barrett

Editura

TAJ

Virginia WOOLF
FLUSH,
CÂINELE POETEI

*„Colecția TAJ RETRO –
cărți cu parfum de epocă“...*

*Nu numai literatură!
Îmbină plăcerea lecturii
cu setea documentării.*

*Geografii necunoscute...
Epoci de mult apuse...*

(ADELINE) VIRGINIA WOOLF (1882-1941)

Unul dintre cei mai importanți scriitori moderniști ai secolului al XX-lea, a fost fiica din a doua căsătorie a lui Sir Leslie Stephen (cunoscutul om de litere, critic, biograf, editor și alpinist englez fusese căsătorit înainte cu fiica scriitorului William Makepeace Thackeray).

Mama ei, Julia Stephen, s-a născut în India, ca fiică a uneia dintre surorile Pattle, frumuseți renumite în lumea artistică a epocii – Julia Margaret Cameron, sora bunicii Virginiei, a fost și un fotograf cu mult har, immortalizându-l pe poetul Alfred Tennyson, dar și pe... Robert Browning, poet strălucit și personaj în romanul de față. Străbunica Virginiei după mamă fusese fiica unei familii de aristocrați francezi.

Virginia a crescut alături de frații ei, inclusiv cei din primele căsătorii ale părinților. Încă de mică își pierde mama și o soră, apoi tatăl. Este abuzată sexual de cei doi frați vitregi, fiii mamei sale din prima căsătorie; trauma își va pune amprenta asupra întregii sale vieți.

Împreună cu Vanessa Bell (sora ei, pictoriță căsătorită cu criticul de artă Clive Bell), și cu cei doi frați, Thoby și Adrian, se mută într-o casă din Bloomsbury, unde vor intra în istorie drept membri ai renumitului Grup Bloomsbury, alcătuit din scriitori, filozofi și artiști, intelectuali cu o influență covârșitoare asupra literaturii, esteticii și economiei moderne, ca și asupra sexualității și feminismului.

În 1912 se căsătorește cu Leonard Woolf, și el membru al Grupului Bloomsbury. Împreună, înființează editura Hogarth Press, unde Virginia își publică romanele. În curând, dintr-un hobby, aceasta devine o afacere; încep să apară aici și alte titluri de primă mărime ale literaturii universale – volume de T.S. Eliot, Katherine Mansfield, E. M. Forster, Sigmund Freud.

În anul 1941 se sinucide, înecându-se în râul Ouse. Majoritatea celorlalte romane ale sale au fost publicate în limba română în nenumărate ediții, la mai multe edituri: „Doamna Dalloway“, „Spre far“, „Valurile“, „Călătorie în larg“, „Noapte și zi“, „Camera lui Jacob“, „Orlando“.

ELIZABETH BARRETT BROWNING (1806-1861)

Faimoasă poetă victoriană, cu o popularitate imensă, renumită azi mai ales pentru volumul de versuri „Sonetele unei portugheze”, surprinzând dragostea ei pentru poetul englez Robert Browning. Structura complexă a versurilor ei a fost modelul folosit de Edgar Allan Poe în obsesivul său poem „Corbul”; Poe i-a dedicat întregul volum de poezii care îl conține, declarând despre lirica ei: „Nu poți concepe ceva mai măreț.”

A fost primul dintre cei doisprezece copii ai soților Barrett. Familiile părinților săi deținuseră proprietăți însemnate în Anglia și plantații în Jamaica, poeta susținând că în vine îi curge un pic de sânge african. La cincisprezece ani s-a îmbolnăvit. Ducând mai mulți ani practic o viață de invalid în casa tatălui său din Londra, a scris și publicat nenumărate colecții de poezii, traduceri și eseuri critice, sprijinind reformele împotriva sclaviei și a exploatarei copilului. Ca și Virginia Woolf, a fost educată acasă, spre deosebire de frații ei. Ca și ea, a luptat toată viața cu boala și și-a pierdut la o vârstă fragedă ființele pe care le iubea cel mai mult: în cazul ei, mama și fratele. Și, ca și autoarea din secolul al XX-lea, a fost împlinită de un bărbat apărut în chip cu totul neașteptat. Și, tot ca și ea, a avut un câine cocker spaniel.

La patruzeci de ani s-a căsătorit pe ascuns cu poetul Robert Browning, părăsind în secret casa părintească și pe tatăl ei, care a dezmoștenit-o și, până la sfârșitul vieții, i-a returnat toate scrisorile nedeschise. Stabilindu-se în Italia, a trăit șaisprezece ani de împliniri alături de soțul ei, el însuși un mare nume al literaturii engleze. A murit în brațele lui, zâmbind.

Povestea iubirii celor doi poeți a inspirat cărți, piese și filme. După ce s-a jucat în Malvern, Ohio și pe Broadway, piesa „Familia Barrett din Wimpole Street” (1930, de Rudolf Besier) a fost adaptată de mai multe ori, pentru marele ecran (în 1934 și 1957, adunând nume sonore pe generic, ca Fredric March, Norma Shearer, Sir John Gielgud, Charles Laughton, Maureen O’Sullivan), pentru televiziune (serial BBC, 1982), sau sub formă de *musical* în Londra și Melbourne (în 1964 și 1966). Un sonet al poetei a fost rostit de eroina din *Love Story*, film-cult al anilor '70, în scena căsătoriei.

Virginia WOOLF

Flush
CÂINELE
POETEI

Traducere din limba engleză
Ludmila Shumilov și Adelina Patrichi

*Traducerea versurilor,
cuvânt înainte și note:*
Adelina Patrichi

Editura *Luceafărul*
București, 2013

Editor, realizator copertă și formă grafică:

ADELINA PATRICHI

Corector:

SILVIA TOMA PATRICHI

Cap limpede:

ROXANA HEROIU

Redactor:

DAN FELIPE CHIRIȚĂ

Prelucrare electronică foto și text:

CARMEN OLARU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

WOOLF, VIRGINIA

Flush, câinele poetei / Virginia Woolf; trad.: Ludmila Shumilov și
Adelina Patrichi; trad. versurilor, cuv. înainte și note: Adelina Patrichi. -
București : Taj, 2013
ISBN 978-606-93050-6-5

I. Shumilov, Ludmila (trad.)

II. Patrichi, Adelina (trad.; pref.)

821.111-312.6=135.1

Această carte cuprinde traduceri din:

THE LETTERS OF ROBERT BROWNING AND ELIZABETH BARRETT
(1845-1846) – London, Smith, Elder, & Co., 15 Waterloo Place, 1900

FLUSH, A BIOGRAPHY

Harcourt, Brace and Company; First Edition (1933)

TO FLUSH, MY DOG (by Elizabeth Barrett Browning)

și

A DOG'S EPITAPH (by George Gordon Byron)

(*The Dog's Book of Verse*, collected by J. Earl Clauson,
Boston, Small, Maynard & Company Publishers, 1916)

*Pe copertă, în facsimil, apare semnătura poetei Elizabeth Barrett,
înainte de căsătoria cu Robert Browning. Gravura care o reprezintă
pe poetă este semnată de Macaire Havre și T. O. Barlow (1859).
Portretul lui Flush e realizat după un desen al poetei (1843).*

© Editura Taj, 2013, pentru prezenta versiune

www.editurataj.com

editurataj.wordpress.com

Tel.: + 40-21-313 92 22; mobil: 0742-884273

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	9
Virginia Woolf, între animale și cărți	9
Geneza romanului	12
<i>(Flush între realitate, carte și film)</i>	
Elizabeth Barrett, înainte de Flush și Robert	17
Elizabeth Barrett Browning și Robert Browning	20
<i>(Poemul, poetul, inelul și o poveste despre fericire)</i>	
Flush și alți câini de autor(i)	23
Ediția românească	26
I. SCRISOAREA DE DRAGOSTE A LUI ROBERT BROWNING	31
<i>(Correspondența cu Elizabeth Barrett)</i>	
II. FLUSH, CÂINELE POETEI	35
<i>(Un roman de Virginia Woolf)</i>	
Capitolul 1: <i>Three Mile Cross</i>	37
Capitolul 2: <i>Camera bolnavei</i>	53
Capitolul 3: <i>Bărbatul cu mantie</i>	65
Capitolul 4: <i>Whitechapel</i>	83
Capitolul 5: <i>Italia</i>	103
Capitolul 6: <i>Sfârșitul</i>	129
<i>Notele autoarei</i>	141
IV. POEME	149
Lui Flush, câinele meu	151
<i>de Elizabeth Barrett Browning</i>	
Epitaful unui câine	153
<i>de George Gordon Byron</i>	
V. DOSAR FOTO	155

CUVÂNT ÎNAINTE

de Adelinea Patrichi

În 1933, la data publicării sale, după apariția majorității romanelor autoarei, inclusiv a celor mai cunoscute („Doamna Dallo-way”, „Spre far” și „Valurile”, care o consacraseră drept unul dintre cei mai inovatori scriitori ai secolului al XX-lea), romanul de față a făcut senzație, devenind cea mai bine vândută carte a Virginiei Woolf de până atunci.

Succesul de public i-a luat pe nepregătite pe criticii epocii; călăuzindu-se după principiul că un bestseller, mai ales unul cu temă canină, nu poate fi și un roman demn de a sta pe același raft cu cărțile „serioase” ale Virginiei Woolf, în jurul lui s-a așternut apoi tăcerea. Romanul a fost multă vreme ignorat de istoria literaturii și chiar de editori, adesea azvârlit pe raftul cu cărți despre animale „de companie”.

În mileniul al treilea, însă, lucrurile s-au schimbat. Micuțul roman „Flush” este astăzi analizat în detaliu și descris, pe rând, drept o biografie iconoclastă, o scriere bogată și complexă, o metaforă autobiografică, o narațiune anticipând romanul de maturitate „Anii”, o satiră politică, o alegorie a legăturii autoarei cu Vita Sackville-West, o scriere antifascistă, un comentariu acid despre sistemul claselor în societatea engleză sau, pur și simplu, un strălucit roman istoric.

Virginia Woolf, între animale și cărți: cockerul, persana, maimuțica, leul, lupul și alții

Familiaritatea profană cu care ne tratăm animalele are în ea ceva disprețuitor. ...Este unul dintre păcatele rafinate ale civilizației. Nu vom ști niciodată ce spirit neîmblânzit se poate să fi luat din lumea lui pură, sau cine este – zeul Pan, o nimfă sau o driadă – acela pe care l-am dresat să cerșească de la noi o bucățică de zahăr...

– V. Woolf – „Despre un prieten credincios”

Crescută într-un mediu intelectual, într-o familie de liber cuge-tători, de darwiniști convinși, Virginia Woolf a urmărit toată viața, cu multă dorință de a le înțelege, animalele. În loc să cheltuiască primii ei bani câștigați din scris (pentru o recenzie literară) pe „pâine, unt, chirie, pantofi sau ciorapi” a ieșit și și-a cumpărat o frumoasă pisică persană. Mai mult, a fost convinsă

că numai ignoranța îl împinge pe om să privească de sus animalele și să le subestimeze sentimentele, inteligența și capacitatea de a suferi ori a se bucura.

„Există un soi de impertinență”, susținea ea în primul ei eseu publicat¹ (scris, la moartea lui, pentru Shag, câinele din tinerețe!), „un soi de nesăbuintă în felul în care cumpărăm animale cu aurul, cu arginții noștri, și apoi socotim că ne aparțin.” Autoarea se întreba, retoric, ce gândește oare despre oai „mistica” pisică persană, „ai cărei strămoși erau adorați drept zei atunci când noi, stăpânii și stăpânele lor de acum, umblam în patru labe prin peșteri și ne desenam dungi albastre pe corp. Ea, cărcia i s-a lăsat moștenire o vastă experiență ce pare să stea la pândă în ochii ei, o experiență prea solemnă și prea subtilă pentru a putea primi glas. De multe ori mă gândesc că ea zâmbește cu înțeles când privește târziu înflorita noastră civilizație și își amintește cum înfloreau și decădeau dinastiile.”

În ochii antoarei, între femeie și animalele „de companie” exista o solidaritate strânsă în acei ani ai începutului de secol, izvorâtă din faptul că și unele și altele erau îngădite în a se exprima – femeile de aroganța bărbaților, animalul de aroganța stăpânului. Mai târziu, în timpul unei crize, ea a susținut că vrăbiile cântă în limba greacă – „înzestrând astfel necuvântătoarele cu educația clasică refuzată fetelor.”² De altfel, în eseu dedicat lui Shag, ea și-l imagina pe câine beneficiind de privilegiile bărbaților, „fumând o țigară de foi, așezat la bovindoul din clubul său, cu picioarele întinse confortabil, discutând cu un amic despre ultimele noutăți de la Bursă.”

Tatăl și apoi soțul ei au fost membri în Societatea Zoologică. În easa părintească și mai târziu a fost poreclită în fel și chip de rude și prieteni: „Capra”, „Maimuța”, „Singe” („maimuță” în franceză), dându-le la rândul ei apropiaților porecle pe măsură: sora ei, Vanessa Bell, era „Delfinul”; familia acesteia avea să fie menționată de autoare în scrisori drept „tribul delfinilor”. Soțul, Leonard Woolf, a adus în viața ei alte două nume

---

¹ Virginia Woolf – *On a Faithful Friend* (1905, „Despre un prieten credincios”), republicat în *Books and portraits: some further selections from the literary and biographical writings of Virginia Woolf*, Hogarth Press, 1977.

² Maud Ellmann în *The Nets of Modernism: Henry James, Virginia Woolf, James Joyce, and Sigmund Freud*, 2010 Cambridge University Press.

de animale: leul (*Leonard*) și lupul (*Woolf*¹). Împreună, cei doi au avut o adevărată menajerie, incluzând o maimuțică, pisici și câini – ciobănescul Gurth, maidanezul Grizzle, cockerita Pinka. Maimuța, devotata Mitz, salvată de Leonard, îl adora pe stăpânul ei, stând – practic trăind, susținea un amic al familiei – în cârca lui, amenințând pe toată lumea și veșnic murdărindu-i hainele; Mitz i-a întovărășit pe soții Woolf în automobil până în Germania, unde se pare că i-a cucerit pe naziști, salvându-și stăpânul de furia lor, într-un miting antisemit. Leonard o numea pe soția sa „Mandrill”, desemnând o specie de maimuță, primind de la autoare, drept replică, porecla „Mangusta”.

Dacă Leonard a fost un iubitor de animale foarte sentimental (se știe cât a plâns, la vârsta de optzeci și trei de ani când a murit Troy, iubita lui pisică), pe Virginia animalele au interesat-o într-un fel mai reținut – le urmărea fascinată, le admira și fraterniza cu ele. Ele au inspirat-o, jucând un rol important și în scrierile ei, fie că este vorba despre romanul „Între acte” sau „Doamna Dalloway”; în acesta din urmă apare chiar numele unuia dintre câinii ei. Critica a vorbit îndelung despre însemnătatea animalelor în viața și opera ei. În romanul „Spre far”, durerea animalelor aflate la cheremul omului spune mult despre compasiunea pe care Virginia Woolf o nutrea pentru aceste ființe fără glas și fără apărare. Cele două păsări chinuite de Jasper primesc numele părinților lui Hristos: Iosif și Maria. În ultima parte a cărții, cea mai scurtă secțiune, cea numerotată cu cifra 7, se referă în întregime la un pește din care băiatul lui Macalister taie o bucată pentru a o folosi drept nadă, după care corpul mutilat, dar încă viu, al peștelui este aruncat înapoi în apă. Când un personaj ridică un munte de nisip în calea unor furnici, autoarea descrie acest lucru drept o veritabilă intervenție în cosmogonie; când altcineva privează niște mici vietuitoare de lumină, acoperind soarele cu mâna, ni se spune că a adus întuneric și pustiere, precum aduce Dumnezeu însuși milioanele de creaturi inocente. În eseu „Moartea unui fluture de noapte”, scris spre sfârșitul vieții, autoarea urmărește trăirile bieteii insecte, simțindu-se vinovată pentru vastitatea universului în care se poate bucura și manifesta ea, ca om. Fluturile, cu formidabila lui energie, se bucură de mica lui parcelă din uni-

---

¹ Woolf – „lup” în limba engleză.

vers, din fereastră de fapt, singura care îi este sortită. Mai târziu, când insecta încearcă de câteva ori să se ridice și cade cu piciorușele în sus, neputincioasă, autoarea înțelege un adevăr cumplit – e martora apropierei morții. Și înțelege că nimeni și nimic, cu atât mai puțin o biată găză, nu poate lupta cu acea forță „uriasă, indiferentă, impersonală, neinteresată”, o forță care ar fi putut „scufunda un întreg oraș, mase întregi de oameni”.

Pentru Woolf, cel mai important sentiment adus de un câine în viața ei era „partea intimă, partea de joacă”¹. Poate și de aceea, în ziua în care și-a pus capăt zilelor, cititorii ei, mai ales cei iubitori de animale, vor să creadă că, dacă ultimul ei câine, cockerita Pinka, ar mai fi fost lângă ea, Virginia ar fi renunțat la acest gest – știind că adesea își lua câinele la plimbare, este greu de presupus că și-ar fi umplut buzunarele cu pietre și ar fi intrat în râu, cum a făcut-o, dacă Pinka ar fi privit-o de pe mal. Ultimele ei cuvinte, adresate soțului, intelectualul răbdător, salvatorul din umbră, tălmăduitorul Leonard, într-un bilet de adio, spuneau: „Mi-ai dăruit cea mai mare fericire posibilă. (...) Dacă m-ar fi putut salva cineva, acela ai fi fost tu...”

Dar tot ea scrisese odată: „Cât despre suflet... adevărul este că nu se poate scrie despre suflet negru pe alb. Privit direct, el se risipește; dar dacă privești spre tavan, sau spre Grizzle, ori spre necuvântătoarele ailate în Grădina Zoologică din Regent's Park, numaidecât sufletul se furișează înapoi”².

Geneza romanului

– Flush între realitate, carte și film –

Cățelușă de la tine mi-a distrus fusta, tot ronțâind din ea, a mâncat foile lui L și a făcut ravagii, luptând din toate puterile ei cu covorul – dar e un înger luminos. Leonard spune, serios, că-l face să creadă în Dumnezeu – și asta după ce i-a udat po-deauna de opt ori într-o singură zi.

– V. Woolf către V. Sackville-West.

În afară de câinele poetei care trăise cu aproape o sută de ani înaintea Virginiei Woolf, modelul real pentru Flush a fost Pin-

---

¹ V. Woolf citată în *Shaggy Muses*, Maureen Adams, 2007, University of Chicago Press.

² Citat din jurnalul autoarei, publicat în volum cu titlul *The Diary of Virginia Woolf*, Vol. 3: 1925-30, editat de Anne Olivier Bell și Andrew McNeillie, Mariner Books, septembrie 14, 1981.

ka, cocker spaniel ca și el, o cățelușă dăruită soților Woolf de prietena lor, scriitoarea Vita Sackville-West, cu care autoarea a avut la un moment dat o înflăcărată poveste de dragoste. Prima copertă a cărții, publicată de autoare la Hogarth Press, editura ei și a lui Leonard, o avea pe Pinka fotografiată pe copertă. Patru dintre cele zece ilustrații interioare erau semnate de Vanessa Bell, sora autoarei, cea din „tribul Delfinilor“.

Cât despre modele omenеști, pentru povestea de dragoste între cei doi poeți victorienți, materialele nu lipseau în anul 1930, când Virginiei Woolf i-a încolțit în mințe ideea romanului de față. Celebrele scrisori de dragoste ale celor doi poeți Browning fuseseră publicate în volum. Le citise. Destinul familiei autoarei se intersectase cu cel al lui Robert Browning. Leslie Stephen, tatăl Virginiei, îl cunoscuse pe poet. Mătușa mamei îl fotografiase. Mătușa cealaltă, prin alianță, dinspre tată, era Anne Isabella Thackeray Ritchie (fiica marelui Thackeray, scriitorul, și sora primei soții a lui Leslie). Anne crescuse înconjurată de personalități ale lumii literare, cunoscându-i bine pe cei doi poeți; a scris capitolul dedicat poetei Elizabeth Barrett Browning în *Dictionary of National Biography*, lăsându-ne unele dintre cele mai amănunțite și frumoase pagini despre ea.

Iar sentimentul dragostei împărtășite... Ei bine, să nu uităm că tatăl Virginiei trăise o frumoasă poveste de dragoste cu mama ei, Julia. Distrusă de moartea primului soț, aceasta acceptase deja, după cum spunea Leslie mai târziu, că numai durerea avea să-i mai fie partener de viață. Dar a apărut el, vădîr ca și ea – și, în iarna lui 1877, proaspăt întors dintr-o expediție în Alpi, a simțit dragostea, străbătându-l „ca o muzică“. „Vezi tu, eu nu am niciun sfînt“, îi scria Leslie femeii pe care o adora astfel, „așa că să nu te înfurii dacă o să te așez în locul unde ar trebui să stea ei“. Când Leslie i-a schimbat astfel cursul vieții, Julia a fost, după anii de doliu, ca o înecată readusă la viață. „Dumnezeule, cât o adoră omul ăsta“, avea să exclame Henry James, după perioada pe care a petrecut-o cu familia Stephen.

Povestea femeii resemnată în viața cărcia apare, atunci când nimeni nu se mai așteaptă, o frumoasă iubire nu era așadar o poveste cu prea multe necunoscute pentru Virginia Woolf – ea a crescut cu acest miracol în fața ochilor. Până și propria ei poveste cu Leonard a fost aceea a unui suflet salvat la timp. Leonard i-a fost iubit, dar și înger păzitor, partener în creație, ori infirmier răbdător, așa cum fusese și Robert pentru Elizabeth.

Iar resentimentele pe care le avea Virginia cu privire la faptul că, spre deosebire de frații ei, trebuise să învețe acasă, ca și comentariile repetate despre statutul femeii în societate, ne indică, de asemenea, o apropiere de personajul ei, poeta victoriană.

Când s-a apucat de scris, Virginia Woolf credea că va așterne pe hârtie un roman ușor, plăcut, deconectant („pentru a mă destinde”, nota în jurnal), care îi va alunga obosala cronică adunată în timpul încrederii la romanul „Valurile”. „Valurile” îi pusese serios nervii la încercare; efortul de a încerca să surprindă și să aștearnă pe hârtie lucrul acela care îi scăpa, „ari-pioara de pește tăind valurile” și scăpând din chinga cîrventelor, o secase. Referindu-se la romanul de față, o anunța pe Vita Sackville-West într-o scrisoare că se angajase într-o „escapadă menită a contracara insuccesul dezastruos” pe care avea să-l înregistreze romanul „Valurile” („insucces” imaginat de ea, ca întotdeauna înaintea publicării unei noi cărți). „Flush” trebuie să fi venit deci și ca o încercare a autoarei de a-și învinge depresia care se instala după terminarea unui roman, când începea să o macine îndoiala cu privire la valoarea lui, la felul în care avea să fie primit de cititori și de critica literară.

Ideea unui roman despre viața câinelui poetei victoriene înmugurise, se pare, cu o vară înainte, pe când Virginia citea scrisorile Browning, în care Flush apărea des. Atunci, scria ea mai târziu, „m-am gândit că merită o biografie. Cu cât îl cunosc mai bine, cu atât îl îndrăgesc mai mult.” Dar adevărul este că momentul de pornire, sau poate de cimentare a primei porniri, se situează mai degrabă în ziua în care autoarea a văzut piesa de teatru „Familia Barrett din Wimpole Street”, a lui Rudolf Besier, în care Flush are un rol foarte colorat și important, fiind prezent în momentele cheie. Piesa începe și se sfârșește cu el. În ultima scenă, citind biletul prin care fiica sa îl anunța că s-a căsătorit în taină și a fugit cu alesul inimii ei, tiranicul Edward Moulton-Barrett (tatăl, personaj formidabil, jucat mai târziu, în ecranizările piesei lui Besier, de Charles Laughton și de Sir John Gielgud), tocmai hotărâse să îl trimită pe Flush la veterinar, pentru a fi ucis, când Henrietta, sora poetei, rostește ultima replică – „*ascunzându-și cu greu sentimentul victoriei din voce: Ba scrie în bilet că l-a luat pe Flush cu ea...*”¹

Plecând acasă, după piesă, autoarea a simțit nevoia să re-

---

¹ Ba – porecla lui Elizabeth.

citească scrisorile poetei. Rândurile despre isprăvile lui Flush au făcut-o să nu se mai poată opri din râs. Și atunci s-a apucat de scris romanul acesta, în care se putea juca, romanul unui câine, căci câinii, spuneam mai devreme, erau pentru Virginia Woolf purtătorii spiritului ludic. „M-am refugiat în *Flush*, scria ea în jurnal”.

Dar socoteala din târg nu s-a potrivit și Virginia Woolf a început repede să ia în serios micul exercițiu de vacanță, fratele acesta mai delicat al lui „Orlando”. Până acolo că i-a luat aproape doi ani să-l ducă la bun sfârșit. A citit enorm și scria greu, nefiind niciodată mulțumită – ba i se părea că tonul e prea ușor, ba prea serios. Uneori îi părea că e o carte stupidă, alteori că are părți foarte bune, dar nu era de-ajuns. Ca întotdeauna pe ultima sută de metri a scrisului la un roman, începea să nu îl mai suporte și se îndrăgostea de următorul, de-abia așteptând să fie eliberată de cel vechi și să se apuce de cel nou... A rescris „*Flush*” de trei ori. Se săturase de „acest câine înfiorător”, voia să scrie altceva... Când în sfârșit termina romanul, răsufla ușurată, declarând: „Nimeni nu poate spune vreodată că nu-mi muncesc până la sânge povestioarele...”.

Teama ei principală era ca „*Flush*” să nu fie catalogat drept un roman „fermecător, delicat, foarte feminin”. Teama aceasta a Virginiei Woolf de a nu fi considerată prea feminină nu e foarte diferită de teama poetei victoriene Elizabeth Barrett Browning, personaj în romanul de față. Cu aproape un secol înainte, aceasta din urmă scria despre o fetiță de zece ani (ușor de citit, ca fiind poeta însăși, la vârsta marilor vise romantice) care se visa iubita lordului Byron și care, disprețuind „toate femeile din lume” pentru „felul în care, fiind mici, se declarau delicate, pentru drăguțele lor dureri de cap, pentru vocile mărunte și dulcege, mulțumi zeilor că nu era și nu avea să fie vreodată feminină” – ea „putea să alerge repede și să sară foarte sus...”

Virginia Woolf voia și ea să „alerge bine” și să „sară foarte sus” – numai să nu se spună despre ea că a scris ca o femeie, pentru femei; ajunsese să fie convinsă că acest lucru se va spune despre ea, după „*Flush*”. Și îi era teamă că romanul avea să se bucure de prea mult succes la un public nepotrivit, care îi va submina astfel reputația de autoare serioasă.

Și, de această dată, nu putem spune că s-a înșelat prea

mult. Deși nu au lipsit recenziile favorabile, unele au făcut romanul zob, distinșii domni de la distinsa publicație Gramta punându-l pe Flush în compania, distinsă și aceasta, cum se vede azi, a romanelor „Valurile” și „Orlando”, toate trei fiind considerate senine clare al „disparației unui scriitor mare”!

Dar a venit un secol mai bun cu animalele. Mai bun cu romanele-hibrid. Sau doar mai curios. Un secol în care a scrie cu „frazе directe, cu continuitate, cu un fir clar al narațiunii și o bună ținere în frâu a faptelor” (cum scria Virginia Woolf că a învățat să o facă, odată cu „Orlando”) nu mai constituie un atât de mare păcat. Virginia Woolf își manifesta în jurnal dorința de a găsi „modalitatea de a îmbina cele două căi”, „scrisul dinspre exterior” (folosit în „Orlando” și „Flush”) și cel „din interior” (folosit în romanele inovatoare). Pentru cei ce găsesc că este foarte greu să citești scrierile Virginiei Woolf, cele două romane cu structură „clasică” sunt un exercițiu absolut fermecător.

„Flush” a intrat așadar sub lupă – a criticilor, a editorilor, a cititorilor. Câinele Flush este așezat astăzi în galeria eroilor „exotici”¹ ai Virginiei Woolf, care pretind a fi „comentatori, protagoniști sau chiar personaje reale, când de fapt sunt... fațetezi, în pofida titlului, numelui sau datelor istorice” – ca Judith, o inventată soră a lui Shakespeare în „O cameră separată”, sau Nicholas Greene în „Orlando” (menit a aminti cititorilor de un autor real, Robert Greene).

Adevăratul, istoricul Flush, câinele iubit al faimoasei poete engleze Elizabeth Barrett Browning, se preface astfel, sub pana unei mari autoare, „într-o creatură fantastică ce deține darul superb al înțelegerii, devenind chiar comentatorul evenimentelor”.

Într-un articol recent din *The Guardian*, prilejuit de revizuirea în actualitate a romanului istoric odată cu premiarea cu Man Booker a romanelor lui Hilary Mantel, Stuart Kelly îl folosește pe „Flush”, romanul, drept contraargument într-o dispută literară în care se angajează cu criticul James Wood, semnat al recenziilor din *New Yorker*, care numea genul istoric drept unul „ieftin și ocolit de măreție”. „Orlando și Flush”, scria Kelly, „sunt romane istorice, prin structura lor, dar amândouă sunt mult mai mult decât niște simple romane istorice.”

---

¹ Natalya Reinhold (Universitatea din Moscova) în *A Wonderful Compass of Voices*, publ. în *Virginia Woolf: Three Centenary Celebrations* (editat de Luisa Flora, Maria Cândida Zamith).

Elizabeth Barrett
– înainte de Flush și Robert –

*Pământul neîncăpător e plin cu rai.
 Și-n veștedul tufiș respiră Dumnezeu;
 Ci numai văzătorul renunță la-ncălzări;
 Ceilalți sunt la cules de mure doar.*

Elizabeth Barrett Browning, *Aurora Leigh*

Cu o sută de ani înainte... A fost odată în Londra o domnișoară bătrână tristă și bolnăvicioasă ce trăia retrasă în casa tatălui ei. Iubea poeziile lui Byron... Și ale lui Coleridge... Și pe Tennyson... Și versurile lui Browning... Și scria poezii. Contemporanii o numeau „fiica lui Shakespeare“, și „urmasa lui Byron“.

Și totuși, povestea începe altfel. Nu în Londra, ci la Hope End, o moșie idilică din Herefordshire. Începe cu o copilărie fericită: strălucitoarea, isteța, curioasa fetiță poreclită Ba – una dintr-o droaie de copii ai soților Barrett – citea pe Milton, pe Shakespeare, pe Pope și îl citea pe Homer, sau despre drepturile femeilor, călărea cu părul în vânt, organiza picnicuri, scenețe și expediții în mijlocul naturii împreună cu ceilalți frați, a căror regină era, se tăvălea în fân și împletea oameni din flori. Ținea cartea într-o mână, păpușa în cealaltă. Iubea păpușile așa cum le iubea, în altă țară, dar în același timp, Hans Christian Andersen, cel căruia poeta de mai târziu avea să-i dedice ultimul ei poem, scris în anul morții ei: „Nordul și Sudul“.

Fetița a devenit adolescentă, într-o casă plină de râsete copilărești, de jocuri, lectură și cântece. Tatăl său petrecea serile cu copiii în fața focului din cămin, iar Elizabeth îi spunea uneori, poznașă, să nu-și mai încrunte atâta fruntea, pentru că o să-i cadă ochiul de sticlă. Cât despre mama lor, biata lor mamă, ea nu făcea decât să rămână grea, să aducă pe lume copii, să aibă grijă de mica armată, să controleze teme. Ba o ruga din suflet să cumpere de la ea micile poeme pe care le scrisese. Și Mary Moulton Barrett o asculta, devenind primul ei editor. La opt ani Ba citea traduceri din Homer, la zece ani învăța greaca, la unsprezece a început să-și scrie prima operă, epopeea în cheie homerică „Bătălia de la Maraton“.

La nouă ani, Ba i-a întovărășit pe părinții ei la Paris. Mama ei și-a cumpărat o pălărie și a mers cu Ba la Luvru, dar după aceea s-a plictisit de Franța. Această mamă severă, serioasă și iubitoare, a cărei principală devoțiune mergea către soțul ei,

adora pe față, spre deosebire de alte mame în epocă, romanele, și o încuraja pe Ba să citească. La unsprezece ani, fetița îl citea pe Walter Scott. Citea și apoi își așternea părerile pe hârtie, într-o scrisoare către mama ei, deși se aflau la câteva uși distanță, în odăi diferite din aceeași casă. Și Ba n făcea în... limba franceză. Bineînțeles că i s-a pus la dispoziție și o meditatoare. Mândri de ea, părinții o încurajau, iar tatăl său o numea „Poeta Laureată din Hope End”.

La cincisprezece ani, fetița cu părul în vânt, războinica poetă ce visa să devină iubita Lordului Byron, să se îmbrace în straie bărbătești, să trăiască pe o insulă din Grecia și să devină un al doilea Homer, s-a îmbolnăvit. Nu i-a mai rămas decât să scrie, ca Homer.

Pentru boala ei, necunoscută de medicii de atunci (simptomele fiind dureri de cap și de spate, crize de contractare a diafragmei, pierderea mobilității și a apetitului), i s-au prescris laudanum și morfină; a devenit dependentă de opiu și așa a rămas toată viața.

Primele sale poezii publicate – despre Grecia, firește – au apărut chiar în anul când s-a îmbolnăvit, în *New Monthly Magazine*. Însă ea debutase cu adevărat demult, când mama ei, Mary Moulton Barrett, îi cumpăra poemele, le transcria. Iar la cea de-a paisprezecea ei aniversare tatăl său o surprinsese, făcându-i un cadou cu totul ieșit din comun: un tiraj confidențial de cincizeci de exemplare din „Bătălia de la Maraton”.

Apoi, în primăvara anului 1824, când Ba de-abia împlinise optsprezece ani, romanticul ei Byron s-a stins din viață, în romantica ei Grecie. Avea numai treizeci și șase de ani. Impresionată, Ba a scris. *Stanzas on the Death of Lord Byron*.

La douăzeci și doi de ani și-a pierdut mama. La douăzeci și cinci, bunica dinspre tată.

Afacerile plantației din Jamaica mergeau prost. Familia a pierdut în curând proprietatea din Hope End. S-au mutat într-un final cu toții în Wimpole Street, locul unde începe acțiunea romanului de față. Aici Elizabeth a avut șansa să cunoască lumea bună a literclor, fiindu-le prezentată unor autori cunoscuți în epocă, precum William Wordsworth, Samuel Taylor Coleridge, Alfred Tennyson sau Thomas Carlyle. Și aici a întâlnit-o pe Mary Russell Mitford, prietena de o viață, cea care i-l va dăruia pe Flush. Între timp, a tot publicat: „Un eseu asupra minții și alte poeme”, „Prometeu înălțuit” (traducere din limba greacă

a lui Eschil), după care a urmat volumul „Serafimul și alte poeme” (în 1838, la *Saunders and Otley*), care i-a adus un succes instantaneu.

La treizeci și unu de ani s-a îmbolnăvit din nou. Medicii de astăzi spun că simptomele erau altele, indicând mai degrabă tuberculoza. Legătura ei cu soarele, cu natura copilăriei ferice, se rupește. Să se întoarcă vreodată în sânul ei, spunea ea, ar fi fost o bătaie de joc, ca o ducere a florii rupte înapoi pe tulpina ei. S-a mutat la Torquay, la malul mării, la aer curat. La treizeci și patru de ani acolo l-a pierdut pe Bro, fratele cel mai iubit, care, venind să o viziteze și să o ajute, s-a înecat ieșind la pescuit cu prietenii. Devastată de durere și roasă de vină, Elizabeth i-a scris scumpei sale prietene că a fost pe punctul de a înnebuni. Timp de trei luni nu a văzut lumina soarelui, stând închisă între patru pereți, în întuneric, lipsită de voința de a trăi mai departe. Sunetul mării, spunea în scrisori, se transformase într-o lamentație funebă. Când a început să-și revină, a decis că viața ei nu va avea alt rost în afară de acela de a scrie. Și și-a turnat durerea acestei pierderi de nesuportat în poezii de o neasmutită frumusețe, cum au fost „De profundis” (în care poeta, singură acum, bate la ușile naturii, cu inima desculță, flămândă și săracă, cerându-i să desfacă ceea ce fusese făcut) sau „Tristețe” – în aceasta din urmă, poeta avansează idoca că doar cei care au cunoscut jumătăți de tristețe mai pot verbaliza o pierdere: „Pustiirea pură, în suflet ca într-un ținut/Cu o armată-nghite lumea sub picioare./Pământu-i ars și cu mânie cade soare /Din ceruri cu ochi vertical și absolut.” Adevărata suferință, spun versurile acestui scurt poem, este mută, imobilă, surdă, ca o statuie, „pe veci de strajă, în durere neclintită”: „Atinge-o; pleoapele de marmor ude nu-s. De ar putea să plângă, s-ar ridica și-ar pieri în zarc...”

După un an întunecat, în care nu s-a putut mișca din acel loc al suferinței, ținutul pustiit din poezia de mai târziu, familia a adus-o înapoi la Londra, cu o trăsură specială, pentru invalizi. Sănătatea ei șubredă a avut de suferit imens după pierderea lui Bro, și în următorii ani a fost practic imobilizată la pat în casa din Wimpole Street, unde nu a făcut decât să studieze, să jongleze cu idei și cuvinte și crezuri, și să scrie – ideile ei împotriva sclaviei și a exploatarei copilului (de pildă în poemul „Plânsetul copiilor”) au contribuit la schimbarea vederilor în epocă.

Trecuseră șase ani de la ultimul volum de poezii când, în

1844, la vârsta de treizeci și opt de ani, Elizabeth Barrett publica două volume de versuri sub titlul „Poeme”, conținând faimoasele ei balade „Rimele Ducesei May” și „Iubind-o pe Lady Geraldine”, care au făcut-o cunoscută publicului. Deși se bucurase și până atunci de o primire frumoasă din partea criticilor, cartea a propulsat-o pe firmamentul marilor poeți englezi ai noului val, reprezentați pe atunci de Alfred Tennyson, transformând-o într-un rival redutabil al acestuia.

Poemul „Iubind-o pe Lady Geraldine” a avut însă un impact mai mare decât ar fi putut prevedea cineva asupra destinului ei. Prozodia lui complexă și inovatoare este modelul declarat folosit de Edgar Allan Poe pentru structura metrică a poemului său „Corbul”, una dintre cele mai faimoase, mai comentate, mai stranie și mai obsedante poeme ale tuturor timpurilor. Când a citit, în 1845, poemele lui Elizabeth Barrett (publicate între timp și în America), Poe a fost cucerit pe loc, scriind o recenzie entuziastă în *Broadway Journal*, laudând-o pe auroare astfel: „Inspirația ei poetică este de cea mai bună calitate – nu poți concepe ceva mai măreț. Felul în care simte arta este un act de o puritate absolută.” Și, revenind la lungul poem „Iubind-o pe Lady Geraldine”, Poe declară: „N-am citit în viața mea un poem care să îndeplinească atât de multă pasiune din cea mai sălbatică cu atât de multă imaginație, de cel mai gingaș soi.”

Rezultatul? Edgar Allan Poe a fost atât de încântat încât i-a dedicat poetei Elizabeth Barrett volumul său „Corbul și alte poeme”, numind-o „cea mai nobilă dintre femei”. „Ce-i mai poți spune unui bărbat care te numește *cea mai nobilă între femei*” – glumea ea, „în afară de: *Vai, domnule, iar dumneavoastră sunteți bărbatul cu cel mai mare discernământ dintre toți.*”

Elizabeth Barrett Browning și Robert Browning – poemul, poetul, inelul și o poveste despre fericire –

A ȘTI înseamnă să deschizi o poartă prin care să poată evada înmănișata ta splendoare, și nu pentru ca o lumină ce este afară să intre îndăuntru...

Robert Browning, *Paracelsus*

Spunând că poemul „Iubind-o pe Lady Geraldine” i-a schimbat poetei destinul, ne refeream la cel literar doar în al doilea rând.

Cum se întâmplă adesea cu micile întâmplări care schimbă viața, poeta scrisese această baladă în viteză, împinsă de la

spate de editor, care o zorea. Deși lăudată și de Carlyle, de Martineau, de Dante Gabriel Rossetti, poeta nu considera că poemul are cine știe ce valoare. Întâmplarea face însă că Elizabeth Barrett, iubitoare de poeți, a inclus, între versurile poemului despre care vorbim, și două strofe, XL și XLI, în care enumără câteva delicii livrești, precum pastoralele lui Spenser, sonetele lui Petrarca, versurile solemne ale lui Wordsworth, baladele lui Howitt, vrăjitele reverii ale lui Tennyson și... o rodie din Browning, care „de-n miez o tai adânc pe mijloc, o inimă-n străfund s-arate, dă sânge care curge râuri în albiu plin de umanitate”.

Tot întâmplarea face că poetul Robert Browning eră de ceva timp un admirator înfocat al poemelor ei. Cu câțiva ani înainte fusese la un pas de a o întâlni în carne și oase, dar cel care intrase la ea să îl anunțe (Mr. Kenyon, prezent și el ca personaj în romanul „Flush”) a primit știrea că poeta nu putea vedea pe nimeni, din pricina bolii. Ei bine, încurajat de astă dată de versurile ei măgulitoare la adresa lui, Robert Browning i-a scris poetei Elizabeth Barrett. A scris o scrisoare care avea să facă istorie, devenind poate cea mai celebră misivă de dragoste a unui poet. Era 10 ianuarie 1845. Scrisoarea începea cu de acum faimoasele cuvinte: *I love your verses with all my heart, dear Miss Barrett*. („Vă iubesc din tot sufletul meu versurile, scumpă domnișoară Barrett.”)

A doua zi, poeta i-a răspuns. După patru luni de corespondență asiduă, s-au văzut. Au continuat să-și scrie și să se vadă, vreme de un an și patru luni. Au fugit și s-au căsătorit pe ascuns la St. Marylebone Church. Mireasa avea patruzeci de ani, mirele treizeci și patru. Domnișoara Elizabeth Barrett a devenit doamna Elizabeth Browning; poeta Elizabeth Barrett a devenit Elizabeth Barrett Browning.

Și, pentru că tatăl ei, între timp devenit un tiran cu acte în regulă, a fost împotriva acestei povești de dragoste, cei doi poeți-iubiți au fugit în lume. Au trecut mări. El o ridica în brațe, atunci când efortul era prea mare. Dar fericirea îi dădea poetei aripi. Boala dispăruse aproape complet. Soarele Italiei era medicamentul perfect, cel pe care nu i l-au prescris medicii din Londra, ci peste care a dat din întâmplare, urmându-și alesul. Când au ajuns în Pisa, ea i-a arătat ce meșterise, pe ascuns, din cuvinte în lunile de curte asiduă – un număr de poezii dedicate lui, inspirate din dragostea lor. Nu avea de gând să-l publice. Era cadoul ei pentru el. Dar Robert Browning nici nu a vrut să

audă – nu putea, a spus, să țină pentru el „cele mai frumoase sonete ce s-au scris vreodată” și le-a trimis spre publicare. Așa a apărut cea mai cunoscută operă a autoarei astăzi, și anume „Sonetele unci portugheze”.

Viața și-a urmat cursul. Deși i-a scris în repetate rânduri tatălui ei (care nu își lăsase fetele să se căsătorească și o dezmoștenise pe Ba a lui, Poeta Laureată din Hope End), acesta i-a returnat misivele nedesfăcute și nu și-au mai vorbit niciodată.

Soarele Italiei i-a ajutat pe cei doi poeți să înflorească, în dragoste și literatură. Au scris. Au avut un trai îndestulat. Au făcut un copil. Au călătorit. Au făcut politică. S-au cunoscut, pe rând, cu George Sand, Florence Nightingale, Henry James, John Ruskin, Nathaniel Hawthorne, William Makepeace Thackeray (cu fiica acestuia avea să se căsătorească mai târziu... tatăl Virginiei Woolf, înainte de căsătoria cu mama ei!), Hans Christian Andersen. Jurnalul de literatură și știință *Athenaeum* o numea, în anul 1850, o poetă fără egal, „cea mai imaginativă autoare a Angliei din toate timpurile”. În Italia a scris „Aurora Leigh”, capodopera care i-a adus un mare succes. Din păcate, puțin după aceea, vestea despre moartea tatălui ei, cu care nu apucase să se împace, i-a zdruncinat din nou sănătatea șubredă.

Pe 29 iunie 1861, la vârsta de 55 de ani, Elizabeth s-a stins în brațele iubitului soț, care avea să spună: „Cu chipul ei de fetiță... a murit în brațele mele, cu capul pe obrazul meu. ...Dumnezeu a luat-o la el așa cum ridici un copil adormit și îl iei dintr-un așternut înțunecat și neprietenos – îl iei în brațe și îl duci spre lumină.” Una dintre cele mai mari poete ale Angliei murea, în brațele poetului cu care fugise în lume cu cincisprezece ani înainte. Cincisprezece ani de fericire pentru fetița care visase să fie iubita unui poet romantic, să poarte straie bărbătești, să fie un Homer feminin și să trăiască pe o insulă grecească. Nu a fost Byron, ci Browning. Nu a fost Grecia, ci Italia! Nu a fost o insulă, ci o peninsulă. Și a scris, ca Homer.

A rămas în urmă un bărbat despre care Elizabeth scria: „Preferă, și este într-un totu alegerea lui, să îi dau voie să stea, fie și numai o oră, la căpătâiul meu, și asta în locul celui mai luminos dintre visele lui, dacă ar fi un vis ce mă exclude din lumea lui de posibilități. Robert Browning a trăit încă douăzeci și opt de ani. Nu s-a recăsătorit niciodată. A purtat verigheta lui Elizabeth, agățată de lanțul ceasornicului, până la moarte. Și-a crescut fiul și a scris, lăsând în urmă opera unui mare poet. Nu s-a

mai întors în Florența niciodată. A murit pe 12 decembrie, în anul 1889, la vârsta de 77 de ani, în casa fiului său, în Veneția.

Ceruse să fie înmormântat alături de Elizabeth, în cimitirul englez din Florența, dar acesta fusese închis. Trupul lui a fost transportat la Londra, cu trenul, acoperit de pereții a trei sicrie, două de lemn, unul de metal, și înmormântat la Westminster Abbey, în vestitul Colț al Poetilor, alături de Chaucer.

Dar din poveste noi am omis codița. Pentru că o ființă stranie, capabilă de a dăruir multă fericire, și-a vârat codița în viața, fuga, scrisorile și versurile poetice...

Flush și alți câini de autor(i)

*Ci câinele acesta moare din dorul de stăpân.
Corabia lui e-aicea, tocmai intrată-n port.
Se întoarce marinarul, dar la un câine mort.*

Victor Hugo, *La mort d'un chien*

Din biografia de mai sus l-am extras așadar pe Flush, adoratul câine al poetice, cel care ocupă un loc central în scrisorile ei, cel care i-a luminat ultimii doi ani înainte de apariția, în viața ei scarbădă, a cavalerului poet pe cal alb, animalul umanizat de lângă o poetă aproape invalidă, ființa magică pe care stăpâna ei a cântat-o în două poeme („Lui Flush, câinele meu“ și „E Flush ori poate-un Faun?“). L-am extras, evident, pentru a lăsa romanul de față să vă vorbească singur.

Sunt destule date și fapte extraordinare care populează legendarul și straniul tărâm al devoțiunii pe care mulți autori de seamă din epocile în care au trăit cele două scriitoare engleze au îndreptat-o spre animalele lor – știind povestea acestor animale, cu greu le mai poți numi „de companie“. Mulți creatori au avut, adorat și plâns animale despre care și cu care au scris și au vorbit, pe care au încercat să le înțeleagă, în lumea cărora au fost transportați, întotdeauna simțind, cu sensibilitatea lor de artiști, că există acolo, în țara lor mută, ceva mai mult, o profunzime încă neapartinând și omului: Albert Camus, Ernest Hemingway, George Bernard Shaw, Mark Twain, Edgar Allan Poe, Emily Brontë, Victor Hugo, Charles Dickens, Jack London, John Steinbeck, Stefan Zweig, Raymond Chandler, Julio Cortázar, Jorge Luis Borges, Alberto Moravia, Jaques Derrida, Hermann Hesse, Truman Capote, George Meredith, Charles Bukowski, Ezra

Pound, Louis-Ferdinand Céline, Françoise Sagan, Sylvia Plath, Aldous Huxley, Allen Ginsberg, Thomas Mann, Vladimir Maïakovski, Don Delillo, Pablo Picasso, Salvador Dali, Richard Wagner, Gertrude Stein, Haruki Murakami, Patricia Highsmith etc.

Am văzut ce însemna pentru Virginia Woolf un animal – un diapazon al sufletului nepovestit, o ființă coborâtă de omul modern de pe postamentul său de zeu din vechime, un critic mut, un spirit sălbatic domesticit într-un spirit mult prea profan, omul săvârșind, prin dresaj, un păcat rafinat.

Cât despre câinii din epoca poetei Elizabeth Barrett... Mai devreme spuneam că între timp a venit un secol mai bun cu animalele. E adevărat; dar este mai bun în sensul acela profan despre care vorbea Virginia Woolf. În secolul al XIX-lea poveștile câinilor de autor păreau desprinse din paginile cărților lor. Legenda spune că Baron, pudelul lui Victor Hugo (de altfel și un mare iubitor de pisici), pe care acesta îl făcuse cadou unui conte rus, nu a putut suporta despărțirea de stăpân și, a străbătui pe jos, fără nicio călăuză, nici mai mult nici mai puțin decât distanța de la Moscova la Paris, apărând la poarta scriitorului, care, plin de reînșușări, nu s-a mai despărțit de el uiciodată!

Dincolo de această poveste în care foarte mulți francezi cred cu tărie, autorul francez a scris un poem numit „Moartea unui câine”, despre un câine pe moarte care își așteaptă, pe malul mării, stăpânul, un marinar bătrân. După trei zile de suferință, câinele are fericirea de a-și mai vedea o dată stăpânul, dă din blata lui coadă bătrână, și moare.

Mai târziu, legenda spune că, în timpul exilului englez al lui Emile Zola, câinele acestuia ar fi murit de dor.

Walter Scott își iubise și el atât de mult câinii (Camp, Nimrod, Spice, Triton, Ginger, Maida) încât era deseori pictat alături de ei; în ziua morții lui Camp fiindu-i imposibil să mai meargă la un dînen, și-a trimis scuzele, invocând moartea unui prieten drag. Era recunoscut pentru felul în care se oprea deseori din discuția cu cineva, adresându-i-se câinelui, exact ca unui om. Câinii apar pretutindeni lângă el – nu numai în picturi, ci și în unele statui; în jurnalul său, Scott povestea că Maida, câinele favorit, se săturase de pozat și, ori de câte ori un alt artist apărea în casă și își scotea șevaletul, se ridica, plin de dispreț, părăsind odaia. Astăzi Maida își doarme somnul veșnic sub propria statuie, sub inscripția: „Dormi, Maida, dormi, sub Maida cea de marmor, și la stăpân de strajă sub țărână pe vecie dormi...”

Romanticii au ridicat dragostea pentru animale la rangul iubirii nemuritoare. Dacă Lamartine iubea ogarii pentru frumusețea lor heraldică și cânta un câine ajuns piele și os din pricina așteptării stăpânului, este cunoscut faptul că romanticul, frumosul, sportivul, neadaptatul Byron, poetul la care visa micuța poetă Elizabeth Barrett, fetița de unsprezece ani, a iubit neșpus, cu devotament, toate necuvântătoarele. Pe lângă cele obișnuite – papagali, pisici, păunul, șoimi, cai (este cunoscut faptul că a călătorit din Anglia până în Italia cu animalele lui de la aceea vreme, zece cai, un vultur, opt câini enormi, trei maimuțe, cinci pisici, o cioară și un șoim) – el a crescut și uniurs, o vulpe, un cocor egiptean, un viezure, trei găște, un bătlan, o capră cu piciorul rupt. Toate, dintr-o empatie fenomenală, din neputința de a asista la suferința unui animal fără să intervină. Așa s-a pomenit că duce acasă, de pildă, cele trei găște cocoțate deasupra poștalionului cu care mergea de la Pisa la Genova – auzind că fuseseră îngrășate și călătorean numai ca să fie sacrificate, a trebuit să le cumpere. Grija lui pentru orice ființă salvată astfel continua până la sfârșit. Când a plecat spre Grecia, a lăsat găștele în grija bancherului său genovez. Nimeni nu bănuia însă că, la numai treizeci și șase de ani, Byron își va pierde acolo viața. După moartea lui, bancherul respectiv i-a scris unui confrate din Londra, întrebându-se ce să facă cu bietele animale. Cât despre urs, un bun companion de joacă pentru câinii lui, a fost luat de Byron în spirit de frondă împotriva regulilor stricte de la Cambridge, unde învăța, care interziceau studenților să țină câini. Cum statutul nu specifica nimic despre urși, Byron și-a luat unul.

Dar cel mai iubit dintre foarte animalele sale a fost Boatswain, unul dintre câini. După terminarea studiilor luându-și în primire proprietatea de la Newstead Abbey (domeniul familiei, aflat în ruină), Byron și-a dus cu el ursul și câinii în afară de câinile lup rămas de la precedentul baron Byron, îi mai avea pe Thunder și Boatswain, cu care înota în fiecare zi în lacul de pe proprietate. Boatswain însă a murit foarte tânăr, de rabie, mușcat fiind de un câine turbat din Mansfield, unde își făcuse obiceiul să îl urmărească pe băiatul care ducea poșta. Disperat, poetul i-a șters cu mâinile goale bietului animal spumele de la gură în repetate rânduri, în timpul crizelor, în dorința de a-i ușura suferința, fără să-i fie teamă că se va îmbolnăvi și el. Byron era de neconsolat. Monumentul funerar pe care l-a comandat la

Newstead pentru îngroparea rămășițelor pământești ale lui Boatswain era imens, deși Byron avea mari dificultăți financiare. Pe mormântul câinelui, mort la vârsta de numai cinci ani, e gravat poemul „Epitaf pentru un câine”. Introducerea inscripției îi aparține lui John Cam Hobhousse, colegul, prietenul, tovarășul de călătorie și unul dintre executorii testamentari ai poetului (căruia acesta i-a dedicat lungul său poem „Pelerinajul Infantelui Harold”): „Aici sunt îngropate rămășițele pământești ale celui care a avut Frumusețe fără de Orgoliu, Forță fără de Insolență, Curaj fără de Ferocitate, și toate Virtuțile omului, fără de Viciile lui. Acest omagiu, care-l ar însemna, de-ar sta de strajă rămășițelor omenești, o deșartă linguseală, nu este altceva decât un Tribut binemeritat adus Memoriei lui Boatswain, un Câine”.

În anul 1811, Byron și-a făcut testamentul și a cerut să fie înmormântat alături de câinele său iubit, „fără niciun serviciu religios și fără nicio inscripție, în afară de numele meu și vârsta”. Din nefericire, la moartea neașteptată a poetului, noii proprietari de la Newstead (între timp, strâmtorat, fusese nevoit să vândă domeniul) au refuzat să îi îndeplinească dorința de a fi înmormântat alături de câinele său. Și în urma poetului a rămas, singur pe lume, un alt câine, unul poate la fel de devotat ca Boatswain, asupra căruia Byron își revărsase din nou dragostea – Lyon. După ce au fost nedespărțiți în viață, Lyon a fost cel ce i-a întovărașit corpul trimis pe mare, dinspre Grecia spre Anglia, pe vasul *Florida*. De astă dată stăpânul era cel ce murea prea devreme, lăsând în urmă câinele. Lyon a trăit până la o vârstă înaintată, în casa surorii lui Byron.

Ediția românească

Flush nu este atât o carte scrisă de o iubitoare de câini, cât o carte scrisă de cineva care își dorește din tot sufletul să fie câine...

Quentin Bell

Ediția de față, povestea lui Flush transpusă în cuvinte românești, de care cititorul român a fost poate prea multă vreme lipsit, se datorcă, într-un fel romantic și demn de poveștile de mai sus, tot unui câine.

Înainte de a fi editor, am fost un cititor. Și un student la Facultatea de limbi și literaturi străine. Secția engleză. Un iubitor de literatură bună. Chiar și mai puțin bună. Un om natural.

Un iubitor de animale. De copii. Un jurnalist cultural. Stăpână a unui câine minunat, cu o frumoasă poveste. Cu toate acestea, până de curând nu am știut nimic, dar absolut nimic, despre existența acestui român. Nu am auzit de el în lungile cursuri și seminarii la facultate, unde am studiat scrierile Virginiei Woolf. Nu m-a întâmpinat în librării. Nu a fost editat și reeditat și răseeditat, ca alte romane de Virginia Woolf, înainte și după 1989. Nu a venit vorba despre ea, în conversațiile pe care le port cu apropiații care au aceleași „apucături” ca mine.

Era o fantomă literară, una pe care într-o bună zi m-am trezit că o pot vedea, în vreme ce pentru alții rămânea invizibilă. În ziua aceea, când am văzut fantoma prima oară, încinsesem Internetul cu căutările mele, în dorința disperată de a-mi însănătoși cu orice preț câinele, de a-i înțelege boala, de a lupta cu diagnosticul care mi se transmisese și care îmi schimbase viața.

Și am dat nas în nas cu Flush. A fost dragoste la prima vedere. Acum știu totul despre el. Știe și cățelușa mea. Atunci nu știam nimic. Am comandat cartea. Am citit-o, *împreună*. Am citit piesa lui Besier. Tot *împreună*. Am citit scrisorile celor doi poeți. Am recitat „Sonetele unci portugheze”; cu glas tare, uneori. Și am regăsit, căutând cu înfrigurare în caietele din vremea facultății, versurile scrise de Elizabeth Barrett Browning care mă impresionaseră cel mai mult. Mă impresionau și acum.

Mai departe, a fost o muncă titanică, pentru că voiam să aduc în fața cititorului mai mult decât romanul despre Flush. Am citit enorm. Am căutat explicații, afinități sau legături palpabile între lumea celor doi Woolf și a celor doi Browning. Între câinii lor. Între câini celebri și autori, stăpânii lor. Și am urmat fiecare fir până-n pânzele albe. Spiritul lui Flush îmi apărea peste tot – legăturile stranie între el și lumea în care am intrat de câțiva ani nu mai conteneau. Numai mesele de spiritism mai lipseau. Și afinitățile au continuat să formeze mici năluci transparente, de la numele autoarei Virginia Woolf, cel nefolosit, care era și al meu, până la spiritul romanelor pe care le editez de câțiva ani... Lucrul cel mai incredibil dintre toate s-a petrecut când, căutând cu romanul pe site-ul Amazon, pentru a-l comanda, ce mi-au văzut ochii? La secțiunea *Frequently Bought Together*, cartea, așadar, cumpărată cel mai adesea de cititorii lui Flush era... romanul meu de suflet, al autorului meu de suflet, cea mai frumoasă și neasemuită carte a lui Amitav Ghosh,

obsedantul roman „Linii de umbră”... Mai stranie întâmplare decât această alăturare de gusturi nici că putea fi. Nimic, dar nimic nu părea să unească aceste două romane... În afară poate de acea aripioară de pește care ne scapă, pentru că am văzut-o, fiecare dintre noi, preț de câteva secunde, până ce s-a scufundat iar. În afară de linia de umbră... În afară de setea autorilor lor de a spune ceva, fără cuvinte, sau dincolo de cuvinte, sau sub ele. Cu aripioare de pește, simțuri de câine sau umbră...

Un singur lucru nu am reușit să aflui până la data intrării acestui volum în tipografie, oricât am încercat: ce s-a întâmplat cu cele trei găște salvate de marele romantic Byron, aflate în grija bancherului la data morții lui. Dacă va fi o a doua ediție a acestei cărți, voi avea poate un răspuns și în această chestiune.

Firește că nu am așins aici tot ce am aflat și acum știam prea bine. Laboriosul lucru la acest volum, ca și efortul depus pentru editarea poeziilor scrise de Maitreyi în volumul „În arșița dragostei”, cu exact un an în urmă, a constat în munca infinită de restrângere, de concentrare a informațiilor pe care le dețineam, de ajungere la esență, la un strict necesar.

Pe de altă parte dragostea poezilor Browning, în multe țări o poveste vestită (este de-ajuns să dai o căutare pe Google ca să vezi că blogurile care se ocupă de ea sunt cu sutele), la noi e deja uitată, dacă nu cumva ți-e străină din capul locului. Dacă poeta Elizabeth Barrett Browning nu este însă cu totul și cu totul necunoscută publicului nostru, cel puțin nu cinefililor, și nu acelor ramâni care erau măcar adolescenți în anii '70, lucrul se datorează faptului că, chiar dacă nu erai cititor, ori poet, ori student, ori profesor în anii aceia, tot era posibil să știi că Elizabeth Barrett Browning e autoarea versurilor pe care le recita Jennifer Cavilleri (Ali MacGraw) în fața lui Oliver Barrett (Ryan O'Neal) în filmul *Love Story* (după scenariul căruia Erich Segal a scris și cartea), care a revigorat fenomenul *Weepee* și la care, în consecință, nimeni din generația mea nu s-a dus fără batistă.

Am vrut să umplu acest gol, cu o mulțime de detalii din epocă, începând de la faimoasa primă scrisoare a lui Robert către Elizabeth (care nu putea fi inclusă de Virginia Woolf în roman, pentru că Flush, fiind „doar” un câine, nu știa să citească – deși aflăm din scrisori că Elizabeth îl învățase să recunoască literele A și B, cel puțin; însă cititorul englez cunoaște prea bine măcar primul rând din scrisoare, dacă nu și restul, și am

vrut să fie și cel român la fel de bine informat), până la fotografii, gravuri de epocă înfățișând o parte din galeria de personaje a romanului – oameni care au existat de-adevăratelea – portrete ale autorilor care și-au deschis porțile caselor, sufletelor și literaturii, primindu-și animalele înăuntru.

Pentru că aveam nevoie de cineva cu care să împart traducerea, timpul fiind scurt, am știut din capul locului că voi avea nevoie de un scriitor. Virginia Woolf, chiar și în această narațiune care are o structură „clasică” și un fir mai clar decât cele din care o cunoașteam, rămâne Virginia Woolf – adică un autor greu de tradus, care îți cere să îți dedici viața, atenția, simțurile, cu totul. Frazele sunt lungi, timpurile verbelor nu au un corespondent imediat în limba română, metafora și poezia sunt adeseori îngropate adânc în inima unor fraze aparent banale, și se pot pierde într-o traducere doar corectă. Iar reținerea elegantă în fața sentimentelor grave, care ar fi cerut, în cazul oricărui alt autor, ceva mai multe cuvinte (pe când la Virginia Woolf încap, dacă e să perpetuăm metafora ei de la „Valurile”, în aripioara de pește a unui singur, ieșit doar o fracțiune de secundă dintre valuri) nu are darul să ajute prea mult. Toate aceste lucruri cereau, pentru găsirea unui corespondent românesc cât mai reușit, nu numai o înțelegere desăvârșită a textului, ci și har, minuțiozitate, forță, curaj, imaginație poetică. Și chiar... talent la matematică. Tot ceea ce editez este impregnat de matematică, de poezia ei. (Nu m-a mirat deloc să aflu că unul dintre motivele reușitei noii ediții Italiene a lui „Flusii” a fost considerat faptul că traducătoarea cunoaște, iubește, a studiat și predat matematica...) Evident, trebuia să fie și un iubitor de animale. Și o stăpână de câine. Am găsit-o, în persoana scriitoarei Ludmila Shumilov, care a stat în fața fiecărei fraze românești ca un sculptor în fața primului său lut – cu har și răbdare, fără să uite matematica; faptul că Ludmila locuiește într-o casă în care stăpâni mai sunt și doi câini, o țestoasă și mai multe pisici a ajutat, cred eu, considerabil.

Silvia Patrichi, inima mea și bunică a cățelușei descoperitoare de cărți misterioase, mama mea, deci, a corectat manuscrisul, în stilul ei, iute, supraomenesc, cu nefirescul ei talent al observării detaliului, mai ales al celui greșit, într-un timp record. Mama mea poate citi o carte și de zece ori, cu creionul în mână. Toate cărțile editurii trec prin aceste mâini vrăjite.

În sfârșit, Roxana Heroiu, frumoasă, cultivată și bună prietenă, a mea, a necuvântătoarelor, a științei și a cărților, și ea plămădită cu multe linii de umbră, a trecut cu privirile peste rezultat, a făcut vrăji cu o altă baghetă, și a fost ultima dintre noi care a plâns.

Am spus cumva că s-a plâns la „Flush”? Cred că, citind un roman despre un câine, e inevitabil s-o faci și pe asta. Dar, chiar dacă este vorba, în romanul acestui câine, Flush, despre autoarea renumitului vers „*Cum te iubesc? Să socotesc în câte feluri*”, Woolf fiind Woolf, nu avem de-a face cu un roman drăgălaș cu căței. Ci unul despre un câine care a văzut lumea, a trăit fericit, a cunoscut dragostea și *gândește*. Și despre stăpâna lui, poeta care a făcut același lucru. În viziunea ambelor autoare, sentimentele puternice sunt tăcute – precum statuia despre care scria poeta victoriană – dacă ochii ei ar fi umezi, s-ar ridica și ar pleca. Sunt statui și în acest roman. Dintre cele mai frumoase ale lumii, pentru că trăiesc în Italia. În ochii lui Flush, ele sunt bune doar la făcut umbră. Și mai sunt picioare de mese... Spunând „picioarele mesci din sufragerie, în chip cu totu' straniu, nici nu s-au cliintit din loc”, doar atât, Virginia Woolf te poate face să plângi cât la șapte filme *Love Story*.

Cam multe animale și femei în formula cărții pe care o ții în mână, cititorule. Cu aceeași teamă a autoarelor din alte două epoci, teama că voi scrie ceva posibil a fi catalogat drept clișeu în cea mai bună tradiție *Weepie*, dar și cu aceeași liniștitoare știință interioară că această carte nu a fost, nu este și nu poate atinge vreodată nici măcar periferia fenomenului citat, voi spune ceea ce voiam să spun de la bun început: „Flush, câinele poetei” este o carte editată cu dragoste.

În timpul editării, Flush a fost numai al meu. Apoi și al celor cu care l-am adus pe lume în limba română. Dar, odată eliberat de pe perna lui confortabilă, el este destinat unui singur scop – acela de a-i face pe cititori să se îndrăgostească și ei. De un roman bun, de o altă Virginia Woolf, de poezia veche, de Miss Mitford cea generoasă, de un poet ascuns în manuia lui, de un câine care face poezii din mirosuri, de rândurile unui mesaj de amor, de o slujnică londoneză iubind un italian din garda ducelui, de o casă și o piață din Florența, de umbra statuielor italiene, de domnul care se credea invizibil... De o carte în întregul ei. Editată, cum spuneam, cu matematică și dragoste.

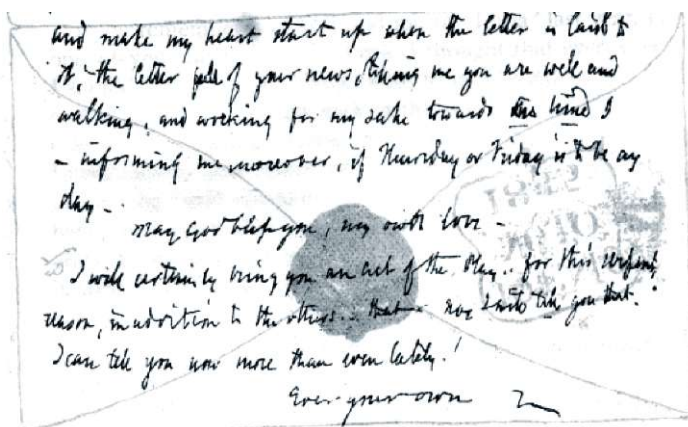
Partea I

1845

SCRISOAREA DE DRAGOSTE A LUI ROBERT BROWNING

- Din corespondența cu Elizabeth Barrett Browning,
publicată de fiul celor doi poeți -

and make my heart start up when the letter is laid to
it, the letter full of your news, telling me you are well and
walking, and working for my sake towards the land I
- informing me moreover, if Thursday or Friday is to be my
day -
may God bless you, my own love -
I will certainly bring you an act of the Play.. for this wonderful
reason, in addition to the others... that - as I write to you that -
I can tell you now more than ever lately!
Ever your own R

Newfoss, Wateham, Surrey.

*I love your verses with all my heart, dear
Rich. Barrett; - and this is no off-hand com:*

Portret al lui Robert Browning, realizat de Field Tal-
fourd în Roma (1855), și celebrele prime cuvinte ale pri-
mei scrisori de dragoste către Elisabeth, în facsimil.

New Cross, Hatcham, Surrey 10 ianuarie, 1845

Vă iubesc versurile din tot sufletul meu, scumpă domnișoară Barrett, – și aceasta nu este vreo scrisoare de curtoazie dintre acelea puse pe hârtie din cine știe ce datorie politicoasă, – orice altceva, numai o recunoaștere searbădă și banală a geniului dumneavoastră nu este, cu care să mă achit elegant de vreo obligație și cu asta să pun punct, Din ziua în care v-am citit prima dată poemele, săptămâna trecută, îmi vine să râd când mă gândesc cât am tot întors pe toate părțile în cap problema, încercând să găsesc o cale de a vă vorbi despre efectul pe care l-au avut asupra mea, căci, în primul moment, acela de încântare pură, am crezut că măcar de data asta voi reuși să mă dezbră de năravul meu de a mă bucura în tăcere, cu pasivă beatitudine, și asta când într-adevăr beatitudine simt, și când știu că admirația mea are temei – poate că, la urma-urmei, ca un loial coleg de breaslă ce vă sunt, ar trebui, cum ar face altul în loc, să vă fac un bine încercând să vă găsesc vreun cusur, și să am mai apoi prilejul să mă fălesc! – dar ar fi o pierdere de vreme – așadar, s-a strecurat în mine, și a devenit parte din mine această lirică bogată și vie pe care ați scris-o, din care niciun singur fir de floare n-a fost fără să prindă rădăcini, fără să se deschidă – vai, și ce diferit e față de a fi uscat și presat și apoi elogiât, cu surle și trâmbițe, și vârât după aceea într-o carte cu un titlu potrivit sus și o explicație cum se cuvine jos, și apoi închis în ea, în carte, când se închide ea și este pusă înapoi în bibliotecă... și să o mai și numești o „Floră“, firește! Până la urmă, nu e musai să renunț la ideea de a face și asta, cu timpul; căci, de vorbesc cu un om pe care îl admir și care înțelege, pot explica oricând și motivul care mă face să am credință într-una sau alta dintre calitățile care m-au cucerit, muzicalitatea pură și stranie, belșugul limbajului, patosul strălucitor sau modul îndrăzneț și nou de a gândi; dar adresându-mă aici dumneavoastră, sufletului dumneavoastră, direct, și asta pentru prima oară, mă găsesc cuprins de emoție. Trebuie să mă credeți când spun că vă iubesc cărțile din tot sufletul meu – așa cum vă iubesc și pe dumneavoastră. Știați că odată am fost

cât pe ce să vă întâlnesc – în carne și oase? Mr. Kenyon mi-a spus, într-o dimineață: Ai vrea să o cunoști pe domnișoara Barrett? Și atunci s-a dus să-mi anunțe vizita, – apoi a revenit. ...Nu vă simțeați bine, mi-a spus... Și acum au trecut deja ani de-atunci – și nu pot scăpa de simțământul că, în călătoria mea, am intrat într-un loc de răscruce, și acolo norocul m-a părăsit... Simt că am fost aproape, atât de aproape, de ceva, o minune a lumii, aflată într-o capelă sau o criptă... nu aveam decât a întinde mâna și a împinge o cortină, ca să intru... dar ceva neînsemnat a intervenit – ceva ce ar părea acum neînsemnat, dar îndeajuns de solid atunci pentru a mă împiedica să intru – și ușa aceea întredeschisă s-a închis, și eu mi-am străbătut miile de leghe înapoi spre casa mea... epifania n-a fost să fie."

Ei bine, aceste poeme au fost să fie, și de asemenea această bucurie adevărată și plină de recunoștință, cu care mă simt

al dumneavoastră veșnic, credincios

Robert Browning.

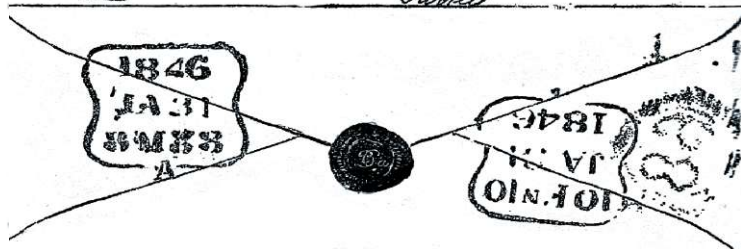
Miss Barrett,
50 Wimpole St.
R. Browning.

Gt. Marylebone

*Miss Barrett
New York
H. H. Brown
Sumner*

- 109.

Partea a II-a

1933

FLUSH, CÂINELE POETEI

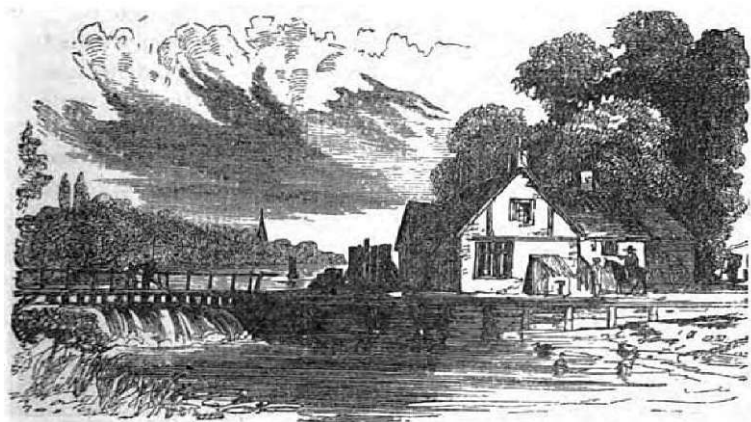
- Un roman de Virginia Woolf -

Miss Mitford – Mary Russell Mitford. Deși cărțile ei (apreciate de Coleridge, Charles Lamb sau Christopher North), mai ales schițele rurale (adunate sub titlul *Our Village*), s-au bucurat de un imens succes, făcând-o foarte cunoscută (oamenii dădeau copiilor sau animalelor lor numele personajelor ei, poștașii și vizitii le arătau vizitatorilor locurile din scrierile ei), era atât de devotată tatălui său cheltuitor (a cărui moarte a survenit chiar în anul în care începe această poveste și a lăsat-o plină de datorii), încât a rămas mereu săracă, fiind nevoită să scrie pentru a întreține căsuța de la Three Mile Cross (unde cea mai mare odaie avea mai puțin de trei metri pătrați) vreme de trei decenii. Într-o zi, domnul Kenyon i-a propus, în drumul spre Grădina Zoologică din Londra, să treacă pe la o rudă de-a lui, o anume domnișoară Barrett... Și așa a cunoscut-o prima stăpână a lui Flush (fără de care romanul acesta n-ar mai fi existat) pe cea de-a doua, poeta din Wimpole Street. Prietenia cu Elizabeth Barrett Browning a fost pentru Miss Mitford cea mai frumoasă legătură a vieții ei.

Ilustrație pagina 35:
The Letter of Introduction, Punch

Ilustrație pagina 37:
din *Foxholme Hall*, W.H.G. Kingston

Capitolul 1

Three Mile Cross

E un lucru bine știut că stirpea din care susține a se trage protagonistul acestor memorii este una cu origini străvechi. Și atunci n-o să ne mirăm auzind că originea numelui însuși se pierde în negura vremurilor. Cu multe milioane de ani în urmă, țara care se numește astăzi Spania se zvârcolea în chinurile facerii. Au trecut după aceea veacuri după veacuri; a apărut vegetația; și, acolo unde este vegetație, legile naturii hotărâsc că apar și iepurii; unde sunt iepuri, Providența a decretat că e musai să fie și câini.

Nimic deosebit până acum – și niciun semn de întrebare nu se ridică asupra chestiunii în cauză. Dar când începi să te întrebi de ce câinelui care a prins iepurele i se spunea *Spaniel*, ei, atunci lucrurile se complică. Spun unii istorici că, atunci când cartaginezii au debarcat în Spania, ostașii au strigat, toți într-un glas: *Span! Span!* Pentru că țâșneau iepuri de peste tot – din fiece amărât de tufiș ori din cel mai neînsemnat smoc de iarbă. Ținutul mișuna de iepuri. Or, în limba cartaginezilor, *Span* înseamnă chiar „iepure”. Și uite așa pământul acela și-a căpătat numele *Hispania*, sau „Țara-Iepurilor”, iar câinii, care au apărut imediat în scenă, luând urma acelor iepuri și fugărindu-i neobosiți peste tot, au primit numele de *Spanieli* sau „câini ai iepurilor”.

Mulți dintre noi s-ar mulțumi cu această explicație și ar pune aici punct; dar adevărul istoric ne obligă să menționăm că există și o a doua școală de gândire, care susține cu totul altceva. Numele *Hispania*, spun erudiții reprezentanți ai acesteia din urmă, nu are nimic – dar chiar nimic – de-a face cu cartaginezul *span*. *Hispania* ar deriva din cuvântul basc *españa*, însemnând „margine” sau „hotar”. Dacă lucrurile stau în acest din urmă fel, atunci toată istoria aceasta romantică și admirabilă cu iepuri, tufe, câini și soldați trebuie izgonită din minte; și atunci nu putem decât să socotim că Spanielului i se spune Spaniel doar pentru că Spaniei i se spunea Spania.

Cât despre supozițiile celui de-al treilea curent de gândire, al anticarilor care susțin că, așa cum un îndrăgostit își numește iubita după voia inimii, spunându-i „măimicuță” sau „fiară”, așa și spaniolii și-au numit cățeleii favoriți „cocoșați” sau „strâmbi” (numele *españa* ar putea fi adus, dacă e nevoie, la aceste înțelesuri) tocmai pentru că un câine din rasa Spaniel este, și asta o știe toată lumea, exact contrariul – ei bine, sunt mult prea elucubrante ca să fie luate în serios.

Sărind peste toate aceste teorii, și altele asemenea, care ne-ar abate de la drumul nostru în mod nemeritat, ajungem în Țara Galilor, pe la mijlocul secolului al X-lea. Spanielul e deja aici – adus cu câteva secole în urmă, spun unii, de un clan spaniol, Ebhor sau Ivor; încetățenit deja ca un câțel ilustru și foarte prețios. „Spanielul regelui are valoarea declarată de o liră englezească”, decretase Howel Dda în Cartea Legilor sale. Și, când stăm să ne gândim ce puteai cumpăra, în anul Domnului 948, cu o liră – câte neveste, câți sclavi, cai, boi, curcani sau câte găște – atunci devine limpede cât de ilustru și prețios era spanielul. Își câștigase deja un loc alături de Rege. Familia lui își căpătase un statut nobil în ochii multor monarhi faimoși. Era la el acasă în luxul palateelor pe când Plantagenetii și Tudorii și Stuartii mergeau în urma plugurilor altora, pe arătură. Cu multă vreme înainte ca de-alde Howard sau Cavendish sau Russell să parvină, căpătând un dispreț suveran față de purtătorii de nume umile ca Smith sau Jones ori Tomkin, familia Spaniel era una

aparte, plină de distincție.

Și, în vreme ce veacurile alunecau pe drumul lor, din trunchiul părinte au răsărit ramuri mai mici. Încet-încet, pe măsură ce istoria Angliei își urmează cursul, au apărut cel puțin șapte familii faimoase purtând numele Spaniel – Clumber, Sussex, Norfolk, Black Field, Cocker, Irlandez de Apă și Englez de Apă, toate trăgându-se din spanielul acela originar, spanielul preistoric, dar dezvoltând în același timp caracteristici specifice și având, așadar, pretenții de independență și distincție. Că exista deja o aristocrație canină la vremea când Regina Elisabeta urca pe tron știm din mărturia lui Sir Philip Sidney: „...Între ogari, spanieli și copoi”, remarcă el în *Arcadia*, „ogarii sunt lorzii, spanielii gentilomii, iar cei din urmă sunt iobagii lumii câinilor.”

Dar dacă trageți cumva de aici concluzia că spanielii procedau ca oamenii și îi priveau pe ogari cu venerație sau își dădeau aere în fața copoilor, privindu-i de sus, trebuie să limpezim lucrurile și să spunem că aristocrația câinească era una construită pe un fundament mai sănătos decât aristocrația noastră. La această concluzie ar ajunge oricare dintre noi dacă s-ar apuca să cerceteze cu atenție legile impuse de Spaniel Club. Augusta instituție a decretat negru pe alb care sunt viciile spanielului, și apoi care îi sunt virtuțile. Ochii deschiși la culoare, de pildă, nu sunt de dorit; urechile răsucite sunt un cusur parcă și mai rău; să vină pe lume cu un nas spălăcit sau ciuf pe frunte este aproape fatal.

Nici meritele spanielului nu sunt mai puțin clare. Capul trebuie să fie neted, ridicându-se ușor, botul decis, cu un stop bine definit; craniul trebuie să fie frumos rotunjit și bine dezvoltat, semn că există loc destul pentru a găzdui cu generozitate puterea minții; ochii trebuie să fie mari, dar niciodată bulbucăți; expresia chipului trebuie să fie una de inteligență și blândețe. Când spanielul prezintă toate aceste însemne, este încurajat și dat la montă; spanielului care se încapățânează să transmită la urmași ciuful sau năsul spălăcit i se retrag privilegiile și remunerațiile de orice fel. Așa au spus judecătorii și spusa lor s-a făcut lege – iar ei, cu spusa lor devenită lege, au impus penalizări sau privilegii cores-

punzătoare, pentru a fi siguri că legea lor va fi urmată întocmai.

Dar dacă e să ne îndreptăm privirea dinspre ei spre noi, oamenii, atunci ce haos ne va asalta ochii, și ce harabură! N-o să găsim niciunde pe lumea asta un club cu o jurisdicție similară în privința regulilor de înmulțire a rasei umane. Avem doar Colegiul Heraldic, care se apropie poate cel mai mult de Spaniel Club, în biata lui tentativă de a prezerva puritatea rasei umane. Dar, când ne întrebăm ce anume este aristocrația, și dacă ea cere ca ochii noștri să fie deschiși ori închiși la culoare, urechile răsucite ori drepte, sau dacă ciuful este un defect de neiertat, atunci judecătorii noștri nu știu ce să spună și ne trimit să cercetăm blazonul. Nu ai unul? Ghinion, înseamnă că nu ești. Și, odată ce ai căpătat dreptul la șaisprezece quarterings¹ și dovedești că ești îndrituit la a purta o coronă, nu numai că te-ai născut, dar ai făcut și o nobilă afacere din venirea ta pe lume. Așa că n-ai să găsești în Mayfair nici măcar o umilă farfurie pentru briose fără leul ei couchant sau sirena rampantă². Până și vânzătorul de așternături își cocoată stema deasupra intrării prăvăliei, de parcă asta le-ar spori cearșafurilor lui calitățile somnifere.

Rangul odată etalat, virtuțile sunt și ele garantate. Și totuși, când ne îndreptăm privirile spre membrii caselor regale de Bourbon, de Habsburg ori de Hohenzollern, și vedem cum, cu toate coroanele și blazoanele lor, cu toți leii ori leoparzii, couchanți sau rampanți, au ajuns să fie exilați, deposezați de autoritate, judecați drept nedemni de respectul de care se bucurau odinioară, ne vedem nevoiți a clătina din cap și a admite că judecătorii instanței de la Spaniel Club au dovedit un discernământ mult mai sănătos.

Acestea fiind zise și cu lecțiile învățate ne îndreptăm atenția dinspre aceste considerații selecte spre familia Mit-

---

¹ Quartering – împărțirea unui scut în mai multe părți corespunzătoare blazoanelor familiei, din vechime până la zi; de obicei patru, pot ajunge să fie și câteva sute.

² Couchant (culcat, cu capul ridicat) și rampant (ridicat și cu labele în aer) – atitudini ale animalelor reprezentate pe steme sau blazoane.

forzilor, în sânul căreia și-a petrecut Flush primele luni de viață.

Cam pe la sfârșitul secolului al optsprezecelea o familie de câini din faimoasa rasă spaniel locuia lângă Reading, în casa unui anume doctor Midford sau Mitford. Acel gentleman, conform normelor impuse de Colegiul Heraldic, prefera să își scrie numele cu un „t” la mijloc, pentru a-și sublinia nobila descendență din familia Mitford de la Bertram Castle, din comitatul Northumberland. Soția sa, o anume domnișoară Russell, venea dintr-o familie înrudită – pe departe, e adevărat, însă cu multă hotărâre – cu casa ducală de Bedford. Cu toate acestea, se pare că împerecherea în cazul strămoșilor doctorului Mitford fusese efectuată cu o asemenea lipsă de respect pentru principii încât niciun complet de judecată pe lumea asta nu i-ar fi recunoscut pretențiile de a fi fost socotit un domn și nu ar fi semnat un decret pentru perpetuarea speciei domniei sale. Avea ochi spălăciți; urechile răsucite; iar capul etala cu mândrie moțul fatal. Cu alte cuvinte, era un tip de-un egoism teribil, extravagant în modul cel mai responsabil cu putință, versat, ipocrit și dependent de jocuri de noroc. Procedase deja la risipirea propriei averi, a averii soției, cât și a câștigurilor fiicei lor. Pe când era prosper, uitase de ele. Când l-au ajuns vremurile grele, începu să trăiască pe spinarea lor.

Doar două calități avea domnul acesta Mitford, care mai îndulceau impresia pe care o lăsa: o mare frumusețe fizică – era un veritabil zeu Apolo, asta până ce lăcomia și viciul l-au prefăcut pe Apolo în Bahuș – și faptul că iubea din tot sufletul câinii. Cu toate acestea, dacă prin absurd ar fi existat un club al oamenilor asemănător celui al câinilor, niciun „t” scris în locul lui „d”, nicio pretenție de înrudire cu Mitforzii de la Bertram Castle nu ar fi reușit să îl salveze de dezonoare, de oprobriul public și chiar de surghiun, ori de pedepsele aspre stabilite prin lege pentru vina de a fi fost găsit purtând stigmatul nedemn al omului corcit, care nu merită nici măcar onoarea de a-și perpetua specia.

Dar el era om. Așa că nimic nu l-a împiedicat să-și ia o mireasă de viță nobilă, să trăiască mai mult de optzeci de

ani, să aibă în posesie mai multe generații de ogari și cockeri și să procreeze o fiică.

Nicio cercetare, oricât de amănunțită ar fi fost ea, nu a reușit să stabilească cu precizie anul exact al nașterii lui Flush, ca să nu mai vorbim despre lună sau zi; există o mare probabilitate ca el să fi venit pe lume la începutul anului 1842. De asemenea este foarte probabil ca el să fi fost un descendent direct al lui Tray¹ (n. 1816), ale cărui merite, păstrate din nefericire numai în iluzoria substanță a poeziei, îl arată a fi fost un cocker spaniel exemplar. Avem toate motivele să credem că Flush era chiar fiul bătrânului spaniel pe care doctorul refuzase să îl înstrăineze în schimbul unei sume de douăzeci de guinee, pentru că se dovedise a fi o adevărată comoară.

Și tot numai poeziei, din păcate, îi datorăm cea mai detaliată descriere a lui Flush, surprins pe când era doar un puiandru. Avea o anumită nuanță de castaniu închis, aceea care în soare „auriu sclipește”². Ochii lui erau „ochi speriați din aliaj de aramă”. Urechile lui erau „canafi pereche”; peste „zveltele picioare” „tiv de ciucuri fâlfâia”, iar coada sa era una bogată. Chiar dacă ne gândim că licența poetică și exigențele rimei denaturează întrucâtva informația, în înfățișarea lui nu pare să apară nimic care să îi poată atrage vreo critică din partea venerabilului Spaniel Club. Nu încapă îndoială că Flush era un cocker spaniel pur-sânge, din varietatea aurie, cu toate însemnele rasei sale.

Primele luni de viață și le-a petrecut la Three Mile Cross, lângă Reading, într-o colibă. Cum Mitforzii sărăciseră – Kerenhappock era singura slujnică ce le mai rămăsese – Miss Mitford³ refăcuse singură tapițeria jilțurilor din casă, folosind materialul cel mai ieftin; cea mai importantă piesă de mobilier se pare că era o masă mare; cea mai importantă

---

¹ Tray – câine legendar în epocă, eroul unei vestite balade englezești, cântat de mai mulți poeți.

² Citatele sunt din poemul poetei Elizabeth Barrett Browning, „Lui Flush, câinele meu”. Vezi câteva fragmente la pag. 151.

³ Mary Russell Mitford (1787–1855), autoarea engleză de drame, poezii și povestiri despre care am vorbit la pagina 36.

încăpere, o grădină acoperită – este puțin probabil ca Flush să fi fost răsfățat cu luxul cuvenit unui câine de rangul lui, adică un padoc în care să nu plouă, cu pardoseală de ciment și o fată sau un băiat care să îl însoțească peste tot.

Cu toate acestea, a crescut sănătos și viguros și a avut parte din plin de majoritatea bucuriilor obișnuite, ca și de câteva dintre libertățile ceva mai picante specifice sexului și vârstei sale fragede. Ce-i drept, domnișoara Mitford stătea mai tot timpul în casă. Trebuia să îi citească ore în șir tatălui ei, apoi să întindă cărțile pentru o partidă de *cribbage* și, când în sfârșit acesta ațipea, să scrie, să scrie și să tot scrie la masa din grădina acoperită, cu speranța că astfel va putea plăti facturile și datoriile se vor stinge.

În cele din urmă, venea și clipa mult așteptată. Dădea la o parte hârtiile, își trăgea pălăria pe cap, lua umbrela și o pornea la plimbare pe câmp cu câinii ei. Cockerii sunt foarte sensibili din fire; Flush, așa cum se va vedea din povestea lui, era peste măsură de receptiv la emoțiile umane. Văzând cum în sfârșit draga lui stăpână se bucura de aerul proaspăt, respirând cu nesaț, îngăduind adierilor să îi răsfire părul alb, să îi îmbujoreze obraji și să îi netezească fruntea înaltă și încruntată, era cuprins de o asemenea încântare încât simțea nevoia să se dezlănțuie ca un smintit – și jumătate din această sminteală era izvorâtă din bucuria de a o vedea pe ea fericită. În timp ce ea înainta cu pași mari prin iarba înaltă, el țopăia încoace și încolo, despărțind în cărări covorul verde. Sfere reci de rouă sau de ploaie i se spărgeau pe nas, risipindu-se în aer în perdele irizate; pământul, când tare, când reavăn, când rece, când fierbinte, îi înțepa, îi tăcina, îi mângâia pernuțele. Și ce mănunchi de miresme, dibaci împletite, îi gâdila nările; aroma tare a pământului; parfumul dulce al florilor; mirosuri fără nume, de frunziș și de mure; mirosuri acre, când traversau drumul; mirosuri tari, când au intrat în câmpul de fasole.

Însă deodată vântul aduse până la nările lui un miros nou, un miros care-l stârni mai tare decât toate celelalte, un miros cu totul diferit, mai viguros, mai sfâșietor – un miros care îi străbătu, ca un fulger, creierul, deșteptând milioane

de instincte adormite – mirosul de iepure, mirosul de vulpe. Ca un pește tras prin apă de un curent puternic, dus din ce în ce mai departe, Flush porni ca din pușcă. Își uitase stăpâna; uitase de întreaga omenire. Auzea strigătul oamenilor cu pielea întunecată: *Span! Span!* Auzea plesnitura biciului. Alerga. Alerga din răspuțeri. Însă la fel de brusc se opri, neștiind bine ce se întâmplă cu el. Vraja se risipea. Cu pași nesiguri și dând din coadă în semn de căință, o luă la pas înapoi peste câmp către domnișoara Mitford, care își agita umbrela strigând: „Flush! Flush! Flush!”

Mai târziu, chemarea ancestrală avea să sune încă și mai puternic. Glasul cornului de vânătoare răscoli instincte încă și mai adânci, aducând la suprafață emoții mai sălbatice, mai intense, de dincolo de hotarul amintirilor, și acestea au șters de pe fața pământului, cu un singur strigăt sălbatic de extaz, iarbă, copaci, iepure și vulpe. În ochi i s-a aprins torța iubirii; a auzit chemarea zeiței Venus. Flush era încă puiantru când a devenit tată.

În anul 1842, autorul acestei cronici s-ar fi simțit dator să aștearnă pe hârtie câteva scuze pentru o asemenea purtare la un bărbat; dacă ar fi fost însă vorba de o femeie, nicio justificare n-ar fi stat în picioare; numele ei ar fi trebuit șters de pe pagină, ca o pată rușinoasă. Din fericire codul moralității la câini, bun sau rău, e totalmente diferit de al nostru, așa că faptele lui Flush au putut fi redată fără nicio perdea și nici nu l-au făcut nedemn de tovărășia celor mai vajnici apărători ai virtuții din ținut. Avem dovezi, de pildă, că fratele mai în vârstă al doctorului Pusey și-a dorit mult să îl cumpere. Dacă ar fi să deducem profilul psihologic al acestui frate pe baza caracterului doctorului Pusey însuși, am putea afirma că domnul în cauză fusese capabil să descifreze încă de pe atunci, în spatele frivolității de cățelandru a lui Flush, o seriozitate, o forță, promisiunea unei viitoare excelențe.

Nimic însă nu pledează mai bine cauza frumoaselor calități naturale cu care era dotat decât faptul că, deși domnul Pusey voia să-l cumpere, domnișoara Mitford a refuzat categoric să-l vândă. Strâmtorată cum era cu banii, nevoită

să-și stoarcă creierii pentru a scrie o nouă tragedie sau să editeze vreun almanah, împinsă de nevoie la umilința de a cere ajutorul prietenilor, trebuie să-i fi fost greu să refuze banii oferiți de fratele doctorului Pusey. Douăzeci de lire, aceasta fusese suma oferită pentru tatăl lui Flush. Domnișoara Mitford ar fi putut cere cu ușurință zece sau cincisprezece lire în schimbul lui. Zece sau cincisprezece lire ar fi fost o sumă regească pentru ea. Cu banii aceștia ar fi refăcut tapițeria scaunelor, ar fi plantat din nou grădina, și-ar fi putut cumpăra o întreagă garderobă, mai ales că în 1842 scria: „De patru ani nu mi-am mai cumpărat o bonetă, o pelerină, o rochie, nici măcar o pereche de mănuși.“

Dar ei nici prin cap nu-i trecea să îl vândă pe Flush. El făcea parte din acea categorie de lucruri rare ce nu pot fi asociate cu banii. Nu reprezenta el oare încă și mai nobila orânduire a lumii spiritului, a tot ceea ce nu poate fi cumpărat, simbolul nobleței prieteniei? Nu e oare mai potrivit să oferi o asemenea ființă în dar unui prieten adevărat, în cazul fericit în care ai unul, de pildă celei ce e pentru tine mai mult o fiică decât o prietenă, prietenei ce zace toată vara, singură, în iatacul ei din fundul curții, la conacul din Wimpole Street, prietenei care este nici mai mult nici mai puțin decât cea mai mare poetă a Angliei, strălucita, nefericita, adorata Elizabeth Barrett?

Asemenea gânduri îi dădeau ghes din ce în ce mai des domnișoarei Mitford, în vreme ce îl privea pe Flush rostogolindu-se și zbenguindu-se la soare; sau pe când stătea lângă divanul pe care zăcea domnișoara Barrett, în dormitorul ei întunecos și umbrit de iederă din Londra. Da, Flush era demn de domnișoara Barrett. Da, domnișoara Barrett îl merita, la rândul ei, pe Flush. Era un mare sacrificiu, dar acest sacrificiu trebuia făcut.

Și așa se face că într-o bună zi, probabil în primele zile de vară ale anului 1842, o pereche ieșită din comun putu fi văzută mergând de-a lungul străzii Wimpole: o doamnă în vârstă, foarte scundă și robustă, jerpelită, cu o față rumenă și păr de un alb strălucitor, ducând în lesă un pui vioi de cocker auriu, foarte curios și bine crescut.

Au parcurs aproape întreaga lungime a străzii până s-au oprit la numărul cincizeci. Emoționată, domnișoara Mitford a sunat la ușă. Nici în ziua de azi nu poți suna la ușa unei case din Wimpole Street fără emoție. Este cea mai nobilă și mai trufașă stradă din Londra. E de ajuns ca, atunci când vei simți că întreaga lume se prăbușește în jurul tău, când civilizația se va cutremura din temelii, să dai o fugă până în Wimpole Street, să faci câțiva pași de-a lungul ei; să cercezezi din priviri casele; să te gândești cât de mult se aseamănă ele, până la a fi identice; să te minunezi de frumusețea draperiilor și de consecvența înșiruirii lor; să admiri ciocănașele de alamă de la uși și amplasarea lor la distanțe egale; să observi măcelarii pe când livrează cotlete și bucătarii când le primesc; să încerci a ghici ce venituri au locatarii acelor case și să te întrebi în ce măsură se supun ei legilor lui Dumnezeu și ale oamenilor. E suficient așadar să mergi până în Wimpole Street și să respiri calmul pe care îl emană autoritatea, ca să răsuflă apoi ușurat, recunoscător că, în vreme ce Corintul a căzut și Messina e în ruină, în vreme ce vântul schimbării suflă peste capetele încoronate și vechile imperii sunt înghițite de flăcări, Wimpole Street a rămas neclintită. Și, atunci când dai colțul din Wimpole Street spre Oxford Street, în suflet ți se înfiripă o rugă. Și nu te poți opri până ce nu o rostești cu voce tare, implorând divinitatea ca nicio cărămidă din Wimpole Street să nu fie vreodată mutată de la locul ei, nicio perdea spălată, și niciun măcelar să nu înceteze, acum ori în vecii vecilor, a oferi – ori bucătarul a primi – mușchiuleți, rasoluri, piepți, cotlete de miel și de vită, pentru că, atâta timp cât pe Wimpole Street nimic nu se va schimba, civilizația va fi la adăpost de furtună.

Majordomii din Wimpole Street și-au păstrat gesturile ceremonioase până în ziua de azi; dar în 1842 erau și mai plini de morgă. Codul de conduită al slujitorilor în uniformă era mult mai strict pe atunci. Dintre ritualurile obligatorii urmate cu cel mai mult zel făceau parte curățatul argintăriei cu șorțul verde de lână aspră și îmbrăcatul vestei în dungi, ori a fracului negru, atunci când te duceai la ușa de la intrare ca să primești un oaspete.

Se prea poate ca domnișoara Mitford și Flush să fi fost lăsați să aștepte în fața intrării cel puțin trei minute și jumătate. În cele din urmă, ușa casei de la numărul 50 se deschise larg; domnișoara Mitford și Flush au fost poftiți înăuntru. Domnișoara Mitford era un musafir obișnuit; nimic nu o mai mira, chiar dacă locuința familiei Barrett o intimida puțin. Dar asupra lui Flush aceasta avu un efect copleșitor. Până în acel moment nu mai intrase în nicio casă în afară de coliba de la Three Mile Cross. Acolo pereții erau despuiați, covoarele destrămate, scaunele ieftine. Aici nimic nu era despuiat, zdrențuit sau ieftin – și asta se vedea cât de colo. Domnul Barrett, proprietarul, era un negustor bogat, cu o familie numeroasă, cu fii și fiice în toată firea și cu o suită de servitori pe potrivă. Casa lui era mobilată după moda sfârșitului de secol al treilea, cu câteva accente specifice acelei fantezii orientale care îl inspirase și atunci când își ridicase casa din Shropshire, pe care o împodobise cu domurile și semilunile arhitecturii maure. Aici, în Wimpole Street, nu și-ar fi putut permite o asemenea extravaganta; dar putem presupune că încăperile umbrite, cu tavanul înalt, erau înțesate cu otomane și mobilă din mahon sculptat; că mesele erau asimetrice; că aveau picioare răsucite și ornamente în filigran; că pe pereții de culoarea vinului roșu închis atârnavă hangere și săbii; că în nișe se cuibăreau obiecte neobișnuite aduse din casa lui din Indiile Orientale și că pe podea erau așternute covoare groase, în culori adânci.

Și totuși, pe Flush, care o urma cu pași mărunți pe domnișoara Mitford, care la rândul ei îl urma pe majordom, ceea ce înregistra cu nările îl ului cu mult mai mult decât ceea ce vedea cu ochii. Din spirala scării coborau vălătuci de mirosuri îmbietoare: de pulpe la frigare, de păsări înăbușite în cuptor, de supe lăsate la foc mic – pentru nările lui, obișnuite cu prăjelile și tocăturile fără gust gătite de Kerenhappock, acestea erau arome divine, la fel de divine precum însăși bucatele care le răspândeau. Și mirosul de mâncare se împletea cu altele – mirosuri de lemn de cedru, de santal și mahon, mirosuri de trupuri de femei și de trupuri de bărbați, de slujnice și servitori, de jachete și pantaloni, de crino-

line și pelerine, de perdele și tapiserii, de draperii de pluș, mirosuri de praf de cărbune și de ceață, mirosuri de vin și de țigări de foi. Fiecare încăpere pe care Flush o străbătea – salonul, biblioteca, dormitoarele – adăuga o nouă mirodenie ghiveciului general. Și, în timpul acesta, cu fiecare pas pe care îl făcea, lăbuțele lui erau mângâiate, erau răsfățate de moliciunea covoarelor, care păreau să vrea să le rețină, apelând la tandre îmbrățișări de amarez. În cele din urmă ajunseră în fața unei uși închise din partea din spate a casei. Un ciocănit discret și ușa se deschise încet.

Dormitorul domnișoarei Barrett – pentru că aici se aflau – era fără nicio îndoială o încăpere întunecată. Lumina, oprită în restul anului de o perdea din damasc verde, era, pe timpul verii, și mai slabă, filtrată prin încrengătura de iederă și mlădițe stacojii ale plantelor agățătoare, sau printre florile de rochița rândunicii și năsturași din lădițele așezate pe pervazul ferestrei. Flush nu putu la început să distingă nimic în întunericul acesta verde și sumbru, în afară de cinci sfere albe ce străluceau misterios și pluteau în aer. Dar din nou mirosul camerei fu acela care îl acapără cu totul. Poate doar un cercetător ce coboară treaptă cu treaptă scările unui mauseu către cripta ascunsă de jos, năpădită de mucegai, acoperită cu un strat lunecos de mușchi, și inspiră izurile acre ale descompunerii și vechimii, în vreme ce busturi de marmură pe jumătate luminate strălucesc în lumina palidă a lămpii pe care o ține în mână, o coboară, o răsuțește, o ridică pentru a privi într-un colț, apoi în celălalt, așadar doar un astfel de explorator ce pătrunde în bolți subterane ale ruinelor unui oraș dispărut poate simți o furtună de senzații înrudită cu aceea ce s-a abătut asupra nervilor lui Flush în timp ce stătea astfel, pentru prima oară în dormitorul unui bolnav, în casa din Wimpole Street, cu nările gădilite de mireasma de eau de cologne.

Încet-încet, ca un orb, a reușit Flush, după ce a adălmecat pe îndelete și a pipăit cu lăbuța, să distingă siluetele câtorva piese de mobilier. Obiectul acela enorm de lângă fereastră părea a fi un dulap. Lângă el, putea fi o comodă cu sertare. În mijlocul camerei înnota ceva ce semăna cu o masă

cu un cerc de jur împrejur. Apoi apărură la suprafață, foarte greu de deslușit, contururile vagi ale unui fotoliu și ale unei măsuțe. Dar toate erau înșelătoare. Pe dulap tronau trei busturi albe; deasupra comodei se ridica un corp de mobilă pentru cărți, cu rafturile îmbrăcate în postav stacojiu; lavaboul purta o cunună de rafturi iar peste rafturile susținute de lavabou mai erau încă două busturi. Nimic în acea cameră nu era ceea ce părea a fi; fiecare lucru era altceva. Nici măcar storurile de la fereastră nu erau o simplă pânză de muselină; ci o pictură pe pânză¹, înfățișând castele, porți grandioase, crânguri și țărani ieșiți la plimbare. Oglinzile din încăpere deformau și mai mult imaginea tuturor acestor lucruri și așa bizare, astfel că, în loc de cinci busturi de poeți, aveai impresia că sunt zece, iar în loc de două mese ți se părea că sunt patru. Și apoi, deodată, Flush avu o vedenie încă și mai tulburătoare. Dintr-o gaură în perete se holba la el un alt câine, unul cu ochi strălucitori și limba scoasă! Se opri, uluit. Apoi își adună curajul și înaintă din nou, fascinat.

În timp ce făcea câte un pas înainte, urmat de un altul înapoi, Flush de-abia auzea murmurul vocilor și flecăreala care îi ajungeau la urechi precum un șuier îndepărtat al vântului prin frunzișuri. El continuă să descopere, prevăzător, temător, asemeni unui explorator în junglă, atent la fiecare pas, care nu știe sigur dacă umbra din dreapta lui nu este cumva un leu sau rădăcina din stânga o cobră. În cele din urmă își dădu seama că lucruri uriașe se mișcau deasupra lui; și, prea copleșit de senzațiile pe care le trăise de un ceas încoace, se ascunse, tremurând, în spatele unui paravan. Glasurile se stinseră. O ușă fu trântită. Preț de o clipă rămase nemișcat, năucit. Apoi îl fulgeră o amintire, ieșind la lumină din adâncurile memoriei lui ca un tigru cu ghearele scoase. Se simți singur – era abandonat. O zbughi către ușă. Era închisă. O zgârie, ascultă. Auzi pași ce coborau treptele. Îi recunoscuse, erau ai stăpânei sale. Apoi, deodată, liniște. Ba nu – răsunară din nou, tot mai departe. Încet, cu caznă și fără elan, domnișoara Mitford cobora scara. Pe măsură ce tălpile

---

¹ Vezi nota autoarei la pagina 141.

ei călcau pe o treaptă și apoi pe alta, iar zgomotul pașilor se îndepărta, Flush fu cuprins de panică. Una după alta, porțile între el și ea, între el și lume, se închideau, cu fiecare pas al domnișoarei Mitford; se închidea poarta spre libertate; spre câmpuri; spre iepuri; spre iarbă; spre adorata, venerata lui stăpână – despărțindu-l de ea, cea care îl spălase, îi dăduse bătaie și îl hrănise din propria ei farfurie, deși ea însăși de-abia dacă avea ce mânca – și se închidea poarta spre tot ce gustase el din fericire și din dragoste și din bunătatea oamenilor. Vai lui! Ușa de la intrare se trânti cu zgomot în urma ei. Era singur. Stăpâna îl părăsise.

Îl inundă un asemenea val de adâncă disperare și spaimă, se simți atât de lovit de mâna nemiloasă a destinului, de mersul lui crud, implacabil, încât își înălță capul și trase un urlet din toți răunchii.

Cineva îl strigă atunci pe nume:

– Flush!

Dar el nu auzea.

– Flush! se auzi din nou glasul.

Tresări. Se crezuse singur. Privi în jur. Să fi fost oare vreo altă viețuitoare în odaie, cu el? Poate pe divan? În suflet îi încolți speranța nebună că această ființă, orice ar fi fost ea, îi putea încă deschide ușa, căci timpul nu era de tot pierdut – putea încă s-o ia la fugă după domnișoara Mitford și s-o ajungă din urmă. Și, în speranța că acesta era doar unul dintre jocurile lor de-a v-ați ascunselea, pe care obișnuiau să le joace în grădina lor de acasă – Flush alergă într-un suflet către divan.

– O, Flush! exclamă domnișoara Barrett și îl privi în ochi pentru prima oară. Și Flush zări atunci silueta femeii care era întinsă pe divan.

Fiecare era uimit în felul său. De o parte și de alta a chipului domnișoarei Barrett cădeau bucle bogate; ochii ei mari străluceau; un zâmbet larg i se înfiripa pe buze. De o parte și de alta a chipului lui Flush atârnavă urechi lungi; și ochii lui erau mari și luminoși; și el avea o gură largă. Ei doi se asemanau. În timp ce se cercetau din priviri, fiecare părea să cugete: *Dar are chipul meu!* Și peste o clipă se răzgândeau,

socotind: *Ba nu, nu semănăm deloc!* Căci ea avea chipul tras și palid al bolnavilor ce trăiesc fără aer proaspăt, lumină sau libertate. Pe când el era un animal tânăr, cu înfățișare viguroasă, plesnind de sănătate și energie. Odinioară plămădiți ca două bucăți ale aceluiași lut, fuseseră despărțiți, azvârliți departe – să fi fost oare acum sortiți a trezi la viață, unul în celălalt, jumătatea adormită? Da, poate că ea... poate că ea ar fi putut... iar el... Nu, nu, el nu putea fi trezit. Între ei se căsca cel mai adânc abis ce poate despărți două ființe. Ea avea darul vorbirii. El era mut. Ea era om. El era câine.

Atât de strâns împlețiți, atât de nemilos despărțiți, se măsurară din priviri. Pe neașteptate, Flush ajunse, dintr-o singură săritură, pe divan; și se cuibări în locul unde avea să rămână mereu, din acel moment înainte: pe covorașul de la picioarele domnișoarei Barrett.

Pagina următoare: fotografia casei de la celebra adresă, găzduind azi, ca o ironie a soartei, o clinică pentru bolnavii de inimă. Fotografia a fost făcută, cu două zile înainte de intrarea cărții de față în tipografie, de studenta Larisa Kovacevic. În 2012, de Ziua Îndrăgostiților s-a dat publicității o imagine din proiectul artistei Liane Lang, numit „Casa Inimii”, filmat pe coridoarele de la numărul 50.

Stătea la fereastră și privea afară. Tulburată, o descusu pe Wilson cu privire la starea vremii. Mai bătea vântul dinspre miazăzi? Apăruseră semnele primăverii în Regent Park? O, nu, răspunse Wilson. Vântul cel aspru de la miazăzi era la fel de tăios. Și domnișoara Barrett, Flush văzu bine, era deopotrivă ușurată și întristată.

Ilustrație: George du Maurier

Capitolul 2

Camera bolnaviei

Din cărțile de istorie reiese că vara lui 1842 nu s-a deosebit cu nimic de alte veri; și totuși pentru Flush ea a fost atât de altfel încât se întreba dacă mai trăia oare în aceeași lume ca înainte. A fost o vară petrecută într-un dormitor, o vară petrecută împreună cu domnișoara Barrett. A fost o vară petrecută în Londra, o vară petrecută în inima civilizației.

La început nu a văzut nimic în afară de dormitor și de mobilierul de acolo, dar și acesta a fost de ajuns să îl umple de uimire. Să deosebească și să știe numele tuturor obiectelor din acea încăpere s-a dovedit a fi un lucru aiuritor în sine. Dar, de abia începuse să se deprindă cu mesele, cu busturile, cu suporturile de rufărie, că veni o zi – și mirosul de colonie încă îi mai stăruia înțepător în nări când ea veni – una dintre acele rare zile frumoase și fără vânt, calde dar nu fierbinți, uscate dar fără praf, o zi tocmai bună pentru ca un bolnav să iasă la aer. Veni așadar ziua în care Miss Barrett își putu în deplină siguranță aduna marele curaj de a se aventura la cumpărături împreună cu sora ei.

Chemară trăsura. Domnișoara Barrett se ridică de pe divan și coborî scările, înfăolită și acoperită de văluri. Flush o urmă, firește. Sări în trăsură și se așeză lângă ea. Așa cum stătea, încolăcit în poala ei, întreaga splendoare a Londrei i se desfășura sub priviri, năucindu-l. Trăsura înainta pe Ox-

ford Street. Flush văzu case făcute aproape în întregime din sticlă. Văzu vitrine cu anunțuri care-ți luau ochii, vitrine în care troneau munți luminoși, de toate culorile, roz, mov, galbeni, violacei.

Trăsura se opri. Și Flush trecu după aceea pe sub arca de misterioase, cuprinse în nori și păienjenișuri diafane de voaluri pictate. Mii de adieri din China și din Arabia îi suflau cu miresme delicate până în cele mai adânci fibre ale ființei. Pe tejghele erau etalate cu repeziciune mătasuri sclipitoare; mai sumbru, mai lent, se desfășurau brocarturile grele. Foarfecile tăiau, monedele luceau. Se făceau pachete, învelite în hârtie, se legau panglici. Torentul de senzații ce se abătu asupra lui Flush – pene fluturând la pălării, anunțuri strălucitoare, cai nervoși sforăind, livrele aurii, chipuri fugare trecând, toate săltând, dănțuind, urcând, coborând – avu un efect amețitor; copleșit, fu cuprins de somn; moțăi și visă, uită cu totul de el și nu se mai trezi decât când era luat în brațe din trăsură, iar ușa casei din Wimpole Street se închidea din nou în urmă.

A doua zi, vremea anunțându-se la fel de frumoasă, domnișoara Barrett o porni într-o aventură încă și mai temerară – se lăsă plimbată pe Wimpole Street într-un cărucior de invalid. Flush o însoți din nou. Își auzi pentru prima dată țăcănitul ghearelor pe pavajul dur al străzilor londoneze. Și pentru prima dată nasul îi fu bombardat de întregul arsenal de mirosuri ce însoțesc o zi de vară caniculară pe străzile Londrei. Inhală duhoarea grețoasă ce se ridică din canale, mirosurile amare ale grilajelor metalice roase de rugină, mirosurile pătrunzătoare ale bucatelor gătite în subsolurile caselor¹ – izuri mai încălcite, mai putrede, mai contrastante, mai brutal alcătuite și alăturate decât oricare dintre mirosurile ce-l asaltau pe câmpurile de lângă Reading. Mirosuri ce depășeau cu mult capacitatea olfactivă a nasului omenesc. Așa încât, în vreme ce căruciorul invalidei își con-

---

¹ Casele londoneze aveau o scară care intra dinspre stradă direct în încăperile de la subsol (de obicei bucătării sau încăperi pentru servitori) și alta care ducea la parter.

tinua drumul, din când în când el se oprea în loc, vrăjit; adulmeca, savura, până când o smucitură a lesei îl trăgea mai departe. Și, cum se plimba el țănoș în urma căruciorului, la fel de mult îl uimea galeria de trupuri omenеști ce se perindau pe Wimpole Street: jupoane foșneau deasupra capului lui, pantaloni îi atingeau crupa; câte o roată trecea vâjâind la numai câțiva centimetri de nasul lui; și, când trecu o trăsură, vântul distrugerii se stârni din neant, șuierându-i în urechi și zburându-i puful de pe labe. Îngrozit, făcu un salt în față, dar, din fericire, simți smucitura lesei. Domnișoara Barrett trăgea cu putere de ea, ca să-i potolească avântul sinucigaș.

Cu nervii întinși la maximum, cu simțurile stârnite, ajunsese în sfârșit în Regent's Park. Și atunci, când revăzu, după ani de zile – căci pentru el ani păreau – iarba, florile și copacii, îi sună din nou în urechi strigătul de vânătoare ce îl chemase pe câmpuri odinioară; și o zbughi ca din pușcă, dornic să alerge ca atunci, acasă. Numai că acum o greutate agățată de grumaz îl opri; și îl aruncă înapoi pe labele din spate. Ce să însemne asta? Nu erau în jur copaci și iarbă? Nu erau acestea semnele libertății? Nu o lua el mereu la fugă de îndată ce domnișoara Mitford ieșea la plimbare? De ce era ținut prizonier?

Se opri. În acest loc, observă el, florile erau mai dese decât acasă; stăteau bătoase, una lângă alta, în ronduri mici. Rondurile erau intersectate de cărări care se întretaiau, negre și tari la pipăit. Bărbați cu pălării lucioase străbăteau aceste drumeaguri cu o mină gravă. Vederea lor îl făcu să tremure și să se tragă mai aproape de cărucior. Acum era chiar bucuros că avea o lesă care să îl protejeze. Astfel, înainte de încheierea plimbării, un nou model de conduită i se înfiripă în minte. Puse totul cap la cap și ajunsese la o concluzie: acolo unde sunt ronduri de flori, sunt și cărări de asfalt; acolo unde sunt ronduri de flori și cărări de asfalt sunt și oameni cu pălării lucioase; acolo unde sunt ronduri de flori și cărări de asfalt și oameni cu pălării lucioase, câinii trebuie ținuți în lesă. Nu a fost nevoie să descifreze niciun cuvânt din anunțul de pe poarta de la intrare, pentru că își însușise lecția: în Regent's Park câinii merg numai în lesă.

Curând, acestui nucleu de învățăminte trase din experiențele verii lui 1842 i se alătură o nouă lecție: câinii, află el, nu sunt egali, ci diferiți ca rang. La Three Mile Cross Flush trăia în tovărășie atât cu câinii de salon cât și cu ogarii stăpânului moșiei; nu știa să fie vreo deosebire între dulăul slujitorului și el. Deși era numită, din politețe, spaniel, se prea putea ca însăși mama progenerurii sale să fi fost o corcitură, cu urechi moștenite de la o rasă și coada de la alta. Flush avea să descopere însă, și asta foarte curând, că la Londra câinii se împart în clase strict delimitate. Unii merg în lanț, alții vagabondează prin oraș. Unii se plimbă în trăsură și beau apă din vase mov, alții, neîngrijiți, fără zgardă, trăiesc în cea mai neagră mizerie. Și bănuiala care se înfiripase în mintea lui, că nu toți câinii sunt la fel, că unii aparțin clasei de sus și alții celei de jos, i-a fost confirmată de frânturi din conversații, prinse din zbor pe Wimpole Street.

– Îl vezi pe ăla slăbănog de colo? Nu-i decât o corcitură!...

– Pe cinstea mea, ăla da spaniel! Din cea mai bună stirpe din Anglia!...

– Ăluia niște urechi mai răsucite-i mai trebuiau, în rest le are pe toate...

– Uite altul – ce zici de moț?

Din astfel de crâmpie de fraze, din tonul admirativ sau disprețuitor cu care erau rostite, lângă cutiile poștale sau în fața birturilor, unde lacheii schimbau ponturi despre cursele de cai, Flush înțelesese deja, înainte să se termine vara, că în lumea câinilor nu putea fi vorba de egalitate. Existau câini nobili și câini plebei. Oare din ce categorie făcea parte el? De îndată ce ajungea acasă se studia în oglindă. Slavă Domnului, era un câine de rasă! Capul îi era neted, ochii mari fără a fi bulbucați, picioarele frumos îmblănite. Era pe picior de egalitate cu cockerul care deținea cel mai nobil pedigree de pe Wimpole Street. Începuse să privească cu mândrie vasul mov în care i se dădea apă – acestea erau privilegiile rangului. Își apleca grumazul, supus, ca să îi fie prinsă lesa de zgardă – acesta era prețul ce se cerea plătit. Odată domnișoara Barrett observă cum se zgâia în oglindă și trase

o concluzie greșită. Flush e un filozof, își zise ea, socotind că îl interesa diferența dintre aparențe și realitate. Când colo, el era un aristocrat ce-și contempla privilegiile.

În cele din urmă, zilele frumoase de vară s-au sfârșit. A început să bată vântul toamnei și domnișoara Barrett s-a retras în singurătatea budoarului ei. Viața lui Flush se schimbă și ea. La noua etichetă a vieții în aer liber se adăugase cea a comportamentului în dormitor. O școală mai aspră nici că s-ar fi putut inventa pentru un câine cu firea lui Flush. Singurele ieșiri afară, scurte și în grabă, aveau loc în compania lui Wilson, camerista domnișoarei Barrett. În restul timpului stătea pe divan, la picioarele domnișoarei Barrett. Totul venea în contradicție cu instinctele sale și i le devia. Cu un an în urmă, în Berkshire, când începea să bată vântul de toamnă, ar fi făcut curse nebune peste miriște. Acum, la prima bătaie în geam a ramurilor de iederă, domnișoara Barrett a pus-o pe Wilson să închidă bine ferestrele. Și, când frunzele stacojii ale plantelor agățătoare și călțunașii din lădițele de pe pervaz s-au veștejit și s-au scuturat de tot, ea s-a înfășurat și mai bine cu șalul ei indian.

Ploaia de octombrie a început apoi să biciuiască geamurile și Wilson a aprins focul, mărind apoi grămada de căr-buni. Toamna s-a adâncit în primele cețuri cernite ale iernii. Wilson și Flush de abia își mai dibuiau drumul până la cutia poștală sau la farmacie. Atunci când se întorceau, în cameră nu se mai deslușeau decât busturile diafane, cu reflexele lor delicate, plutind deasupra dulapurilor; au dispărut țărani și castelul zugrăvit pe transperant; între cercevele se întinsese o pată tulbure, de un galben livid. Lui Flush îi părea că trăiește în puf, alături de domnișoara Barrett, într-o peșteră luminată de foc. Zumzetul neîntrerupt al străzii răzbătea înfundat până la ei; din când în când se auzea câte o voce răgușită, strigând: „Repar scaune vechi, repar coșuri“; alteori se auzea zdrăngăneala unei flașnete – se apropia și creștea în intensitate, pentru ca apoi să se depărteze și să se stingă.

Niciunul dintre aceste sunete nu însemna însă libertate, ori acțiune, ori mișcare. Vântul și ploaia, sălbaticile zile de toamnă și zilele reci din miezul iernii, toate erau acum la

fel pentru Flush, toate însemnau căldură și încremenire – doar aprins de lămpi, foșnet de perdele trase și scormonit de vătrai în jar.

La început îi fu neînchipuit de greu să le îndure pe toate. Într-o zi vântoasă de toamnă, când știa el că potârnichele aleargă pe miriștea de departe, nu se putu abține și începu să danseze prin odaie. I se păru chiar că aude ecoul unor împușcături aduse de vânt. Când auzi un lătrat afară alergă la ușă, cu coama zburlită.

Și totuși, când domnișoara Barrett îl chemă la ea, când duse mâna la zgarda lui, nu putu să scape de împunsătura unui nou sentiment, unul puternic, contradictoriu, neplăcut – nu știa cum să-l numească și nu putea explica de ce îi dădea ascultare, dar îl ascultă și se opri în loc. Se așează cuminte la picioarele ei. Să te predai cu totul, să te controlezi, să-ți înăbuși cele mai sălbatice porniri ale firii – a fost prima învățătură a școlii din dormitor; și era o lecție sfâșietor de grea; mulți învățați au deprins limba greacă cu mai puțin efort; o grămadă de bătlui au fost câștigate de generali care n-au trecut nici măcar prin jumătate din încercările și suferințele lui Flush de atunci.

Dar să nu uităm că învățătoarea lui era domnișoara Barrett. Pe măsură ce săptămânile treceau, Flush simțea din ce în ce mai intens că între ei se înfiripa o legătură strânsă, incomodă dar tulburătoare – astfel că, dacă lucrul care îl bucura pe el o făcea pe ea să sufere, atunci bucuria se risipea și lucrul îl durea și pe el, aproape cât o durea pe ea. Acest ade-văr se verifica în fiecare zi. Să zicem că cineva deschidea ușa și îl fluiera, chemându-l afară. De ce n-ar fi ieșit? Avea nevoie de aer, de mișcare; îi amortiseră picioarele de atâta stat pe divan. Și încă nu reușise să se împace întru totul cu mirosul apei de colonie. Dar iată că nu, nici nu se gândea să plece de lângă domnișoara Barrett, deși ușa rămânea deschisă. Uneori înainta șovăitor până la jumătatea drumului, apoi se întorcea înapoi la divan. „Dragul de Flush“, scria domnișoara Barrett, „este prietenul și tovarășul meu și mă iubește mai mult decât iubește lumina soarelui.“ Ea nu putea să iasă afară. Era condamnată să zacă pe divan. „Până și o pasăre în

colivie ar avea de povestit o istorie mai palpitantă decât a mea“, scria ea. Iar Flush, care ar fi putut alege lumea liberă, a ales să renunțe la toate lucrurile mirositoare de pe Wimpole Street și să rămână lângă ea.

Cu toate acestea, erau și momente când legătura lor era pusă la grea încercare; atunci se făceau simțite golurile imense de înțelegere. Uneori se priveau îndelung, cu uimire. Domnișoara Barrett nu înțelegea și pace – de ce începea Flush din senin să tremure din toate măduarele, să scâncească, de ce tresărea și părea să asculte? Nu se auzea nimic; nu se vedea nimic; nu era nimeni cu ei în odaie. De unde să știe ea că Folly, cățelușa King Charles a surorii ei, tocmai treccea prin fața ușii? Sau că la subsol Catiline, ogarul cubanez, tocmai primea un os de miel de la un servitor? Dar Flush știa; el auzea; și era cuprins de un val uriaș de dorință carnală într-un caz, de poftă și lăcomie în celălalt. În ciuda imaginației sale de poetă, domnișoara Barrett nu putea înțelege întru totul însemnătatea umbrelei ude a lui Wilson în ochii lui Flush; nu își putea închipui ce noian de amintiri evoca ea, cu păduri și papagali și elefanți mugind sălbatic; nu putea ști că, atunci când domnul Kenyon¹ s-a împiedicat de coarda clopoțelului, Flush a auzit deodată bărbați cu pielea tuciurie urlând și blestemând prin munți, că strigătul acela al lor, „Span! Span!“, i-a explodat în urechi și că numai din pricina unei furii ancestrale, înăbușite, s-a repezit și l-a mușcat.

Nici Flush nu înțelegea cu mult mai bine emoțiile domnișoarei Barrett. Stătea culcată ore în șir, trecându-și mâna, în care ținea un bețișor negru, încolo și încoace peste o foaie albă. Și ochii i se umpleau din senin de lacrimi; de ce oare? „Ah, dragul meu domn Horne“, scrisese ea. „După aceea a venit această ruinare a sănătății mele... Apoi exilul forțat la Torquay... cu care a început nesfârșitul coșmar al existenței

---

¹ John Kenyon (1784-1856) – văr de departe al poetei și prieten al poetului Robert Browning. Născut în Jamaica, a fost un intelectual generos și un personaj foarte cunoscut în lumea literelor victoriene, frecventând multe personalități ale epocii. Crabb Robinson, jurnalist din epocă și unul dintre fondatorii Universității din Londra, îl descria ca fiind un om a cărui viață a fost trăită pentru a-i face pe alții fericiți.

mele, cel ce mi-a luat mult mai mult decât aş putea povesti aici¹; dar să nu spuneţi nimănui. Nici măcar să nu vorbiţi despre asta, dragă domnule Horne.“ În încăpere nu se auzea niciun sunet, nu se simţea niciun miros ce ar fi putut s-o facă să plângă. Imediat după asta, domnişoara Barrett îşi agita din nou beţişorul şi izbucnea brusc în râs. Tocmai desenase ceva – desenase „în joacă, un portret fidel şi expresiv al lui Flush, în care seamănă cu mine“. Şi explicase dedesubt: „Un singur lucru îl împiedică să poată fi luat drept un portret al meu, şi anume faptul că subiectul e unul mult mai nobil decât aş putea fi eu vreodată.“

Ce-o fi găsit de râs în mângăleala aceea, pe care i-o arăta acum lui Flush? Nu mirosea a nimic, nu făcea niciun zgomot. Nu era nimeni altcineva cu ei în încăpere. Ei doi nu puteau comunica în cuvinte şi asta ducea, fără îndoială, la interpretări greşite. Dar oare nu se stabilea astfel şi o anume intimitate între ei?

– Scriu, exclamă domnişoara Barrett după o dimineată de muncă, scriu şi iar scriu...

La urma urmelor, se prea poate să se fi întrebat chiar ea, ce spun cuvintele? Pot ele spune totul? Oare nu distrug cuvintele simbolul ce sălăşluieşte dincolo de ceea ce poate fi cuprins în ele? Se pare că măcar o dată domnişoara Barrett a gândit astfel. Stătea culcată şi reflecta; uitase cu totul de Flush iar gândurile îi erau atât de încărcate de tristeţe încât umpluse perna de lacrimi. Deodată simţi un cap îmblănit lipindu-se de al ei; doi ochi mari şi strălucitori se ogindiră în ochii ei. Tresări puternic. Era Flush, sau zeul Pan? Poate că ea nu mai era o invalidă, poate că nu se mai afla în Wimpole Street, ci se transformase într-o nimfă dintr-o dumbravă nebuloasă din Arcadia... Oare zeul cel bărbos îşi lipise buzele de ale ei? Într-o clipă se simţi transportată departe; ea era o nimfă şi Flush era zeul Pan. Soarele dogorea, dragostea lumina. Dar ce s-ar fi întâmplat dacă Flush ar fi avut darul vorbirii? Cine ştie, poate că tot ce ar fi rostit ar fi fost o cugetare înţeleaptă despre boala cartofului în Irlanda...

---

¹ Este vorba despre moartea fratelui; vezi cuvânt înainte, pagina 19.

Cât despre Flush, simțea și el adesea imbolduri stranii în adâncurile ființei. Atunci când privea mâinile delicate ale domnișoarei Barrett, cum ridicau de pe masa rotundă o casetă de argint sau un giuvaier cu perle, lăbuțele lui păroase păreau că se încordează; Flush își dorea cu toată ființa lui să le vadă subțindu-se sub ochii săi, desfăcându-se în zece degete delicate. Și, atunci când o asculta rostind, cu vocea ei scăzută, silabele acelea nenumărate, visa că va veni o zi în care lătratul lui grosolan se va preface într-un glas ca al ei, și că atunci va scoate și el acele micuțe sunete, atât de simple, dar înzestrate cu puteri misterioase. Iar atunci când îi urmărea degetele ce purtau bețișorul negru de-a latul paginii albe, se ruga ca într-o zi să știe și el a înnegri hârtia, așa cum făcea ea.

Ce ar fi scris, dacă ar fi putut scrie? Întrebarea e, din fericire, inutilă, căci, din respect pentru adevăr, trebuie să spunem că în anii 1842-43 domnișoara Barrett nu era nimfă, ci o femeie bolnavă; iar Flush nu era poet, ci un cocker spaniel de culoare arămie; și Wimpole Street nu era Arcadia, ci Wimpole Street.

Și așa orele lungi se perindau în șir monoton în camera bolnavei și nimic nu le marca trecerea, în afară doar de zgomotul pașilor de pe scară, de trântitul îndepărtat al ușii de la intrare, de fâșâitul unei măhuri ori de bătaia în poartă a poștașului. În odaie cărbunii trosneau în foc; luminile și umbrele jucau peste chipurile celor cinci busturi diafane, peste bibliotecă, peste căptușeala ei de lână roșie. Uneori pașii de pe scară nu treceau mai departe, ci se opreau chiar în pragul ușii. Clanța era apăsată, ușa se deschidea, cineva intra. Ce repede își schimba atunci înfățișarea mobila! Ce vârtejuri nemaipomenite de sunete și mirosuri se puneau în mișcare! Cum se încolăceau ele în jurul picioarelor mesei și cum se ciocneau de marginile ascuțite ale dulapului!

Pașii puteau fi ai lui Wilson, venită cu tava cu mâncare sau cu paharul cu medicamente. Dar puteau să fie și ai uneia dintre cele două surori ale domnișoarei Barrett – Arabel sau Henrietta; ori ai unuia dintre cei șapte frați ai domnișoarei Barrett – Charles, Samuel, George, Henry, Alfred, Septimus

sau Octavius. Dar o dată sau de două ori pe săptămână Flush își dădea seama că se pregătește un eveniment mai însemnat. Patul era strâns cu grijă și transformat în divan. Fotoliul era tras lângă pat. Domnișoara Barrett se înfășura în frumoasele ei șaluri indiene; obiectele de toaletă erau ascunse bine sub busturile lui Chaucer și Homer; Flush era și el pieptănat și periat. După amiaza, pe la ora două sau trei, se auzea o bătaie în ușă, diferită de celelalte. Domnișoara Barrett se îmbujora, surâdea și întindea mâna. Atunci își făceau apariția. Putea să fie scumpa Miss Mitford, rozalie, radioasă și vorbăreată, cu un buchet de mușcate în mână. Ori poate domnul Kenyon, un gentleman în vârstă, robust și elegant, radiind bunătate, întotdeauna prevăzut cu o carte. Mai putea la fel de bine să fie doamna Jameson, atât de diferită de domnul Kenyon la înfățișare – o lady „cu un ten foarte palid, cu ochi spălăciți și limpezi, cu buze subțiri și fără culoare... cu nasul și bărbia proeminente dar înguste“.

Fiecare dintre acești vizitatori avea felul său de a fi, mirosul, glasul și accentul său propriu. Domnișoara Mitford sporovăia fără încetare, era aeriană și totuși la obiect; domnul Kenyon, om de lume, educat, morfolea cuvintele pentru că îi lipseau doi dinți din față¹; domnișoara Jameson nu-și pierduse niciun dinte, iar gesturile îi erau la fel de tăioase și precise precum îi era vorba.

Încovrigat la picioarele domnișoarei Barrett, Flush se lăsa legănat pe valurile acelor voci, ore în șir. Nu mai conteau. Domnișoara Barrett râdea, se entuziasma, dojenea, ofta și izbucnea apoi din nou în râs. Într-un târziu, spre marea ușurare a lui Flush, apăreau mici tăceri, chiar și în toiul nesfârșitelor conversații în care se avânta Miss Mitford. Se făcuse deja șapte? Vai, dar se găsea aici încă de la orele amiezii. Trebuia să se grăbească, dacă voia să prindă trenul. Domnul Kenyon închidea cartea – până atunci citise cu voce tare – și se ridica în picioare, cu spatele către foc. Doamna Jameson își împingea mânușa în spațiile dintre degete, cu gesturi hotărâte. Pe Flush, unul îl mângâia, altul îl trăgea de ureche.

---

¹ Vezi nota autoarei la pagina 141.

Ritualul de rămas-bun se prelungea insuportabil de mult, dar până la urmă doamna Jameson, domnul Kenyon și chiar și domnișoara Mitford se ridicau, spuneau la revedere, își aminteau că au uitat ceva, pierdeau ceva, găseau ceea ce pierduseră, ajungeau la ușă, o deschideau și – slavă Domnului – plecau, în sfârșit.

Istovită și foarte palidă, domnișoara Barrett se lăsa pe spate, între perne. Flush se furișa mai aproape de ea. Ce ușurare să fie din nou singuri! Musafirii zăboviseră însă atât de mult că se făcuse deja ora cinei. Din încăperile de la subsol urcau arome de bucate. Wilson apărea în prag cu tava pentru domnișoara Barrett. O așeza lângă ea, pe masă; dădea la o parte capacele de pe farfurii. Dar domnișoara Barrett era prea obosită ca să mai aibă poftă de mâncare, poate din pricina efortului cu îmbrăcatul, a oboselii conversației, a căldurii din odaie ori a agitației provocate de plecarea oaspeților. Ofta încet la vederea cotletului grăsuț de miel ori a aripii de potârniche sau pui ce îi fuseseră pregătite pentru cină.

Atâta timp cât Wilson mai era încă în cameră, își făcea de lucru cu furculița și cuțitul, scormonind mâncarea. Dar imediat ce ușa se închidea și rămâneau singuri, dădea semnalul. Ridica furculița în sus. O aripă întreagă de pui era înfiptă în ea. Flush se apropia. Domnișoara Barrett încuviința din cap. Ușurel, cu multă îndemânare, fără să lase să-i cadă vreo fărâmitură, Flush apuca aripa; o înfuleca dintr-o îmbucătură și nu mai rămânea nimic din ea. Jumătate din budinca de orez, acoperită cu un strat generos de frișcă, avea aceeași soartă.

Ce putea fi mai simplu, mai fără de cusur decât complicitatea lui Flush? Iată-l culcat, ca întotdeauna, la picioarele domnișoarei Barrett, dând impresia că doarme, în timp ce ea, odihnită și refăcută, se întindea, la rândul ei, ca una care tocmai ar fi luat o cină excelentă, când un pas mai greu, mai măsurat și mai ferm decât toate celelalte se oprea pe trepte. O bătaie solemnă în ușă răsuna după aceea – nu o bătaie dintre cele întrebătoare, ci un ordin – cineva *cerea* să intre; ușa se deschidea și în prag apărea un domn în vârstă – cel mai întunecat, cel mai grozav dintre domni: domnul Barrett

în persoană. Mai întâi căuta din priviri tava. Mâncarea fusese consumată? Dispozițiile lui îndeplinite? Se părea că da, căci farfuriile erau goale. Mulțumit că are o fiică ascultătoare, domnul Barrett se lăsa greoi în fotoliul de lângă ea. Și, văzând silueta lui întunecată apropiindu-se de el, pe Flush îl treceau fiori; îl cuprindea o spaimă soră cu moartea. Tremura din tot corpul, ca un sălbatic culcat printre flori care aude bubuitul tunetului și crede că i-a vorbit Dumnezeu.

Atunci fluiera Wilson; Flush se strecura pe lângă domnul Barrett, cu un aer vinovat, ca și cum acesta îi putea citi gândurile și acele gânduri erau păcătoase; ieșea pe furiș și pe-aici ți-e drumul – într-o clipită o zbughea pe scări în jos.

În odaie intrase o forță care îl înspăimânta, care îl făcea să se simtă neputincios.

Odată dăduse buzna înăuntru și îl găsisese pe domnul Barrett în genunchi, rugându-se, lângă patul fiicei sale.

Capitolul 3

Barbatul cu Mantie

O educație precum aceea primită de Flush în dormitorul care dădea spre curtea din Wimpole Street i-ar fi pus nervii la încercare oricărui câine. Și el nu era un câine oarecare. Era deopotrivă plin de viață și gânditor; chiar dacă reprezenta specia canină, emoțiile oamenilor îl răscoleau și pe el. Atmosfera acelei încăperi avea să lase urme adânci într-un suflet ca al lui. Nu era vina lui că sensibilitatea îi fusese stimulată în dauna pornirilor sale naturale mai aspre. E firesc ca un câine ce doarme cu capul pe dicționarul de greacă veche să ajungă treptat să simtă aversiune față de lătrat și mușcat; ajunsese să prefere calmul pisicilor, care se situa, în ochii lui deasupra forței câinilor; iar compasiunea oamenilor era mai presus decât toate.

Domnișoara Barrett a contribuit din plin la această rafinare delicată a sentimentelor lui Flush. Odată, de pildă, a luat harpa de lângă fereastră și, așezând-o lângă el, l-a întrebat dacă nu crede că harpa-i o făptură însuflețită, de vreme ce din ea se naște muzică? Flush privi și ascultă; reflectă și, preț de câteva secunde, păru nehotărât, înainte de a se pronunța că nu, harpa nu era o ființă vie.

Altă dată, domnișoara Barrett s-a așezat cu el în fața oglinzii și l-a întrebat de ce latră și tremură. Nu vedea? Câinele maroniu din oglindă era chiar el însuși. Dar ce semnificație are acest „însuși”? Să fie ceea ce oamenii văd? Sau poa-

te ceea ce sunt? Flush întoarse problema pe toate părțile și, declarându-se neputincios în a descifra enigmele realității, se cuibări mai aproape de domnișoara Barrett și îi aplică un sărut „cât se poate de *real*”. Fără îndoială *acesta* nu era o iluzie.

De-abia ce se dezlipi de aceste grele probleme, cu sistemul nervos încă zdruncinat de complexitatea dilemelor emoționale, că o porni pe scări în jos; nu ar fi de mirare dacă am afla că în atitudinea lui stăruia un ușor aer de superioritate, o anume aroganță care stârni furia lui Catiline, fiorosul ogar cubanez; acesta se repezi la el și-l mușcă, trimițându-l pachet înapoi pe scări, schelălăind și dând fuga la domnișoara Barrett după mângâiere. Flush „nu e un erou”, trase ea concluzia. Dar de ce nu era el un erou? Nu avea și ea o parte din vină? Ea, care era atât de dreaptă, nu înțelegea oare cum renunțase Flush la curaj, sacrificându-l pe altarul ei, așa cum renunțase și la soare, și la aer curat?

Această sensibilitate plină de nervozitate își avea neajunsurile ei, fără îndoială; de aceea domnișoara Barrett nu mai contenise cu scuzele atunci când Flush țâșnise și îl mușcase pe domnul Kenyon, pentru că acesta se împiedicase de cordonul clopoțelului; și era greu să îl auzi scâncind disperat toată noaptea când nu i se dădea voie să doarmă cu ea în pat; sau când refuza să mănânce până nu îl hrănea ea. Dar ea lua toată vina asupra ei și nu își pierdea răbdarea, pentru că știa prea bine cât o iubea Flush. Numai de dragul ei sacrificase el aerul curat și soarele. „Nu-i așa că merită iubirea mea?” îl întreba pe domnul Horne. Orice răspuns i-ar fi dat domnul Horne, domnișoara Barrett știa care-i al ei. Îl iubea pe Flush, iar Flush era demn de dragostea ei.

Părea că nimic nu va putea distruge această legătură – că trecerea anilor avea s-o sporească și s-o întărească; că era sortită să dănuie până la sfârșitul zilelor lor. O mie opt sute patruzeci și doi a fost urmat de o mie opt sute patruzeci și trei, o mie opt sute patruzeci și trei de o mie opt sute patruzeci și patru, iar o mie opt sute patruzeci și patru de o mie opt sute patruzeci și cinci. Flush nu mai era acum puiantru. Era un câine de patru sau cinci ani. Un câine în floarea vâr-

stei. Dar domnișoara Barrett boala mai departe pe divanul ei din Wimpole Street iar Flush se încovriga la picioarele ei, pe același divan. Viața domnișoarei Barrett se aseamăna cu cea a unei „păsări în colivie”. Uneori stătea în camera ei săptămâni întregi, iar atunci când ieșea, doar pentru o oră sau două, era numai ca să fie dusă cu trăsura la vreun magazin sau plimbată cu căruciorul de invalid în Regent's Park.

Familia Barrett nu pleca niciodată din Londra. Domnul Barrett, cei șapte frați, cele două surori, majordomul, Wilson, fetele în casă, Catiline, Folly, domnișoara Barrett și Flush al ei au continuat, din ianuarie până în decembrie, să își ducă viața în casa din Wimpole Street, la numărul 50, să ia masa în sufragerie, să doarmă în dormitoarele lor, să fumeze în bibliotecă, să gătească în bucătărie, să care câni cu apă fiartă și să verse lături, exact ca înainte. Husele scaunelor se pătaseră pe ici pe colo; covoarele căpătaseră un aer ponosit; urme de praf de cărbune, noroi, funingine, fum de țigări de foi, abur de vin și de carne gătită se strânseseră prin crăpături, în colțuri, în urzeala stofelor, deasupra ramelelor de la tablouri, în adânciturile obiectelor sculptate. Iedera ce atârna în fața ferestrei domnișoarei Barrett s-a înfioat și perdeaua ei verde s-a îndesit, iar când a venit vara, năsturașii și colțunașii portocalii s-au înghesuit în lădițele de flori.

Dar iată că, într-o seară de ianuarie din 1845, a bătut la ușă poștașul. Scrisorile s-au prăvălit în cutia poștală, ca de obicei. Wilson a dat fuga să le aducă, ca de obicei. Totul s-a petrecut ca de obicei – în fiecare seară poștașul bătea în ușă, în fiecare seară Wilson lua scrisorile, în fiecare seară era și o scrisoare pentru domnișoara Barrett. Numai că în seara cu pricina scrisoarea nu era una obișnuită. Era o altfel de scrisoare. Flush a băgat de seamă asta, încă înainte ca plicul să fie rupt. A știut-o după felul în care domnișoara Barrett a luat plicul în mână; l-a întors pe toate fețele; a fixat cu privirea numele ei, scris cu litere apăsate și colțuroase. A știut-o după tremurul degetelor ei, după ardoarea cu care au desfăcut ele plicul, după atenția cu care s-a cufundat ea în lectură. Flush a privit-o în timp ce citea. Și, pe măsură ce ea citea, el auzi – așa cum auzi atunci când, pe jumătate adormit, deslu-

șești între alte zgomote ale străzii sunetul unui clopot care anunță o nenorocire, și știi imediat că pentru tine bate, acel sunet de disperare de-abia auzit, ca și cum cineva de departe ar încerca să te trezească să te avertizeze că va veni peste tine un incendiu, un jaf sau o altă nenorocire menită a-ți face zob tihna greu dobândită, și tresari în somn încă înainte de a te trezi – la fel auzi așadar și Flush sunetul unui clopoțel ce-l trezea din somn, în timp ce domnișoara Barrett citea foaia împesărită de litere; clopoțelul îl avertiza că un mare pericol avea să-i amenințe siguranța, și îl îndemna să nu mai doarmă. Domnișoara Barrett a citit scrisoarea pe îndelete. Apoi a citit-o din nou, dintr-o suflare. A pus-o apoi cu mare grijă la loc în plic. Și nici ea nu a mai dormit.

Câteva seri mai târziu, aceeași scrisoare a apărut din nou pe tava lui Wilson. A fost din nou citită repede, citită încet, iar și iar. Apoi a fost așezată cu grijă, nu în sertarul obișnuit, care găzduia teancul voluminos de scrisori ale domnișoarei Mitford, ci într-un loc numai al ei. Flush plătea acum prețul pentru firea lui simțitoare, șlefuită de-a lungul anilor petrecuți pe perne, la picioarele domnișoarei Barrett. Înțelegea gesturi pe care ceilalți nici măcar nu le observau. Își dădea seama, după simpla atingere a degetelor domnișoarei Barrett, că aceasta nu aștepta decât un singur lucru: ciocănitul în ușă al poștaşului, apariția scrisorii pe tavă. Îl mângâia ușor, cu mișcări egale; dintr-odată, se auzea o bătaie în ușă; degetele ei se crispau; mâna ei îl ținea ca într-o menghină până când Wilson urca scările. Odată scrisoarea primită, era eliberat, dat uitării.

Și totuși, se întreba, de ce să se teamă, atâta timp cât în viața domnișoarei Barrett nu se petrecuse nicio schimbare? Fiindcă nu se schimbase nimic. Nu apăruseră musafiri noi. Domnul Kenyon venea ca de obicei. Domnișoara Mitford o vizita ca de obicei, la fel și frații și surorile ei. Iar seara își făcea apariția domnul Barrett. Niciunul dintre ei nu băgase de seamă nimic. Nimeni nu bănuia nimic. Flush încerca să se aline cu gândul că inamicul se făcuse nevăzut, asta mai ales după ce timp de câteva seri, nu a mai venit nicio scrisoare. Își închipuia că un bărbat înfășurat într-o mantie, cu chipul

acoperit de o glugă, se strecurase ca un hoț, încercase clanța, zgâlțâise ușa de la intrare, dar pricepuse că această casă era bine păzită și se îndepărtase, înfrânt. Flush încerca astfel să se convingă că primejdia trecuse. Răufăcătorul dispăruse.

Și atunci scrisoarea apăru din nou. Plicurile soseau acum din ce în ce mai regulat, seară de seară. Flush începu să observe anumite schimbări la domnișoara Barrett. Pentru prima oară de când o cunoștea o văzu arțăgoasă și neliniștită. Nu putea să citească, nu putea nici să scrie. Stătea la fereastră și privea afară. Tulburată, o descusu pe Wilson cu privire la starea vremii – mai bătea vântul dinspre miazăzi? Apăruseră semnele primăverii în Regent Park? O, nu, răspunse Wilson. Vântul cel aspru de la miazăzi era la fel de tăios. Și domnișoara Barrett, Flush văzu bine, era deopotrivă ușurată și întristată. Tușea. Se plânse că se simte rău; dar nu părea să se simtă atât de rău ca altădată când șuierase același vânt de la miazăzi. Și apoi, când rămase singură, reciti de nenumărate ori scrisoarea primită cu o seară înainte.

Era cea mai lungă dintre toate. Erau pagini întregi, scrise înghesuit, înnegrite cu litere mărunte, acoperite de hieroglife colțuroase. Cel puțin așa o vedea Flush, din punctul lui de observație de la picioarele ei. Dar nu înțelegea o iotă din cuvintele pe care domnișoara Barrett le rostea în șoaptă. El era singurul care putea însă detecta valul de neliniște care o cuprinse atunci când, ajunsă la sfârșitul paginii, citi cu voce tare (deși fără noimă pentru el): „Crezi că te voi putea întâlni, în două, în trei luni?”

Luă apoi tocul și îl plimbă peste pagină după pagină, cuprinsă de tulburare. Ce voiau să zică ele, acele mici cuvinte așternute de către domnișoara Barrett pe hârtie? „Mai e puțin și vine aprilie. Dacă ne va fi dat să mai vedem și altele asemenea, o să vină și luna mai și o să vină și iunie, și poate, în cele din urmă, o să reușim să... Vreau într-adevăr să te văd atunci când vremea caldă mă va fi înviorat puțin... Îmi va fi un pic frică de tine la început, deși acum nu mi-e deloc, cel puțin nu când îți scriu. Tu ești Paracelsus, eu sunt o pustnică, și nervii mi-au fost sfâșiați pe roata de tortură, așa încât tremur la fiecare pas și răsuflare.”

Flush nu putea să citească ceea ce așternea ea pe hârtie, la numai o palmă deasupra capului său. Dar știa, ca și cum ar fi putut citi fiecare cuvânt, ce frenezie stranie îi cuprinsese stăpâna în timp ce scria; știa că o măcinau dorințe contrarii – să vină aprilie; să nu mai vină aprilie; să dea odată ochii cu acest necunoscut; să nu-l vadă niciodată. Flush tremura și el, ca și ea, la fiecare pas și răsuflare.

Zilele treceau fără cruțare. Vântul zgâlțâia staturile de la fereastră. Soarele înălbea busturile. O pasăre cânta într-o colivie. Pe Wimpole Street se perindau vânzătorii stradali, strigându-și marfa, flori proaspete de vânzare. Toate aceste sunete însemnau că aprilie se apropia, iar din urmă aveau să-l prindă mai și iunie și nimic nu putea stăvili venirea acelei înfricoșătoare primăveri. Ce putea să aducă primăvara cu ea? Doar teroare, și spaimă, și un lucru de care domnișoara Barrett se temea, de care Flush se temea și el. Tresărea când auzea pași. Dar era doar Henrietta. Cineva bătea în ușă. Era domnul Kenyon. Așa a trecut aprilie; așa s-au scurs și primele douăzeci de zile din mai.

Pe 21 mai Flush a simțit că a sosit în sfârșit ziua cea mare. Pentru că în acea zi de marți, 21 mai, domnișoara Barrett s-a privit îndelung în oglindă; s-a înfășurat în cele mai frumoase șaluri indiene; i-a cerut lui Wilson să tragă fotoliul mai aproape, dar nu prea aproape; a mai aranjat câte ceva pe ici, pe colo și s-a așezat în capul oaselor între perne. Flush s-a încolăcit la picioarele ei, încordat. Au așteptat împreună. În sfârșit orologiul de la Marylebone Church a bătut de ora două. Ei așteptau.

Orologiul de la Marylebone Church bătu o singură dată – era două și jumătate. Și, în timp ce ecoul orologiului se stingea în depărtare, se auzi o bătaie energică în ușa de la intrare. Domnișoara Barrett pâli; înghețase la locul ei. Flush îngheță și el. Zgomotul pașilor înfricoșători, de neoprit, venea spre ei, urcând scara. Venea pe scări, spre ei, și Flush o simțea venind, silueta de coșmar, înfășurată în mantie și desprinsă din inima nopții, a bărbatului cu glugă. Acum mâna lui atinge ușa. Clanța se mișcă. Apăru în cadrul ușii.

– Domnul Browning, îl anunță Wilson.

Flush o privi pe domnișoara Barrett și o văzu îmbujorându-se; îi văzu ochii strălucitori și buzele întredeschise.

– Domnule Browning! exclamă ea.

Clipind des și răsucindu-și mânușile galbene¹ în mâini, stăpân pe el, elegant, direct, domnul Browning traversă încăperea. Îi luă mâna domnișoarei Barrett și se lăsă în fotoliul de lângă divan, alături de ea. Imediat începură să vorbească.

Un sentiment oribil îl cuprinse pe Flush, pe când îi privea stând de vorbă – un sentiment de însingurare. Cândva crezuse că el și domnișoara Barrett trăiesc singuri într-o peșteră luminată de un foc aprins. Acum în peșteră nu mai era niciun foc; era o peșteră întunecoasă și umedă. Domnișoara Barrett nu mai era înăuntru, ci afară. Se uită în jur. Totul se schimbase. Biblioteca, cele cinci busturi – zeitățile prietenoase ce odată îi vegheau cu bunăvoință – deveniseră deodată străine și severe. Își schimbă poziția la picioarele domnișoarei Barrett. Ea nu băgă de seamă. Scânci. Nimeni nu-l auzea. Rămase nemișcat, încordat, suferind în tăcere. Conversația continua. Nu curgea și nu se unduia așa cum curge și se unduiește de obicei o conversație. Nu, aceasta sălta și se smucea. Se oprea și făcea din nou un salt. Flush nu mai auzise niciodată acea intonație în vocea domnișoarei Barrett – și nici forța aceea, ori entuziasmul. Obrajii ei erau mai îmbujorați decât îi văzuse vreodată; ochii ei mari ardeau așa cum nu-i mai văzuse niciodată arzând.

Pendula bătu ora patru. Cei doi stăteau încă de vorbă. Apoi se auzi bătaia de patru și jumătate care îl făcu pe domnul Browning să tresară vizibil. Fiecare gest al său trăda o hotărâre dureroasă, luată cu nemăsurat curaj. După câteva secunde stătea în picioare, strângând cu putere mâna domnișoarei Barrett. Își luase pălăria și mânușile. Își luase rămas bun. Îl auziră – fugea pe scări în jos. Ușa de la intrare se trânti în urma lui. Plecase.

Domnișoara Barrett nu se lăsă înapoi pe pernele ei, așa cum făcea după vizitele domnului Kenyon sau ale domnișoarei Mitford. Rămase dreaptă, cu ochii aprinși, cu obraji

---

¹ Vezi nota autoarei la pagina 142.

în flăcări, de parcă domnul Browning ar mai fi fost încă alături de ea. Flush o atinse. Ea tresări și îl chemă mai aproape. Îl mângâie ușor pe cap, fericită. Și, surâzând, îl privi în cel mai ciudat fel cu putință, ca și cum și-ar fi dorit mult ca el să-i vorbească sau s-ar fi așteptat ca el să simtă ceea ce simțea ea. Apoi izbucni în râs, plină de milă; ca și cum ideea era una absurdă – pentru că Flush, bietul Flush nu era în stare să încerce aceleași trăiri ca ea. El nu putea ști nimic din ce știa ea. Parcă niciodată nu se căscase o distanță mai formidabilă între ei doi. Flush rămase la locul lui, uitat; dacă nu s-ar fi aflat acolo ar fi fost totuna pentru ea. Uitase că există.

În seara aceea ea își mănca cu mare poftă friptura de pui. Lui Flush nu-i aruncă nici măcar o coajă de cartof. Când domnul Barrett se înființă, ca de obicei, Flush fu surprins să vadă cât era acesta de neștiutor. Se așeză în același fotoliu în care stătuse bărbatul acela. Își rezemă capul de aceleași perne și tot nu observă nimic. „Cum se face că nu știi“, se miră Flush, „cine a stat în locul tău? Nu-i simți mirosul?“ Căci pentru Flush întreaga încăpere era încă îmbibată de mirosul domnului Browning. Adierea ce-i purta prezența se ascundea în dosul bibliotecii, se răsucea și se învârtea în jurul capetelor celor trei busturi palide. Dar bărbatul masiv din fotoliu stătea lângă fiica sa, preocupat doar de ale lui. Nu înțelese nimic. Nu avea nicio bănuială. Revoltat de asemenea ignoranță, Flush se strecură pe lângă el și ieși din cameră.

Și totuși, în ciuda uluitorului vâl care părea că li se pusese pe ochi, membrii familiei începură până la urmă să simtă și ei, pe măsură ce treceau săptămânile, o schimbare în purtarea domnișoarei Barrett. Ieșea din camera ei și își petrecea o parte din timp în salon. Făcea lucruri pe care nu le mai făcuse demult: reușea să meargă pe propriile ei picioare, împreună cu sora ei, până la poarta din Devonshire Place. Prietenii ei, familia ei, toți erau uimiți de ameliorarea stării ei de sănătate. Și numai Flush știa de unde venea această energie – venea de la bărbatul brunet din fotoliu.

Bărbatul se întoarse, iar și iar. Mai întâi venea o dată pe săptămână, apoi veni de două ori pe săptămână. Apărea și dispărea întotdeauna în cursul după-amiezii. Domnișoara

Barrett era mereu singură în timpul vizitelor lui. Atunci când el nu se înfățișa, scrisorile îi țineau locul. Atunci când el pleca, buchetele lui de flori rămâneau. Domnișoara Barrett îi scria în fiecare dimineață. Bărbatul brunet, elegant, încordat și energic, cu părul lui negru, cu obrajii rumeni și mânușile lui galbene, era peste tot. Firește că domnișoara Barrett era mai bine acum; firește că putea să meargă pe jos. Nici măcar Flush nu-și mai găsea locul. I se trezeau dorințe demult adormite; un nou soi de neastâmpăr pusese stăpânire pe el. Până și somnul îi era încărcat cu vise. Nu mai visase așa de pe vremea când trăia la Three Mile Cross – se făcea că iepurii țâșneau din iarba verde, fazanii cu cozi făloase se înălțau în zbor, potârnichele fâlfâiau din aripi deasupra miriștii. Visa că e la vânatoare, că aleargă după un spaniel pătat, care mereu se îndepărta de el și nu se lăsa prins. Era în Spania; era în Țara Galilor; era în Berkshire; era în Regent's Park, ferindu-se de bastoanele paznicilor. Deschidea apoi ochii. Dispăreau și iepurii, și potârnichele. Nimeni nu pocnea din bici; nu era prin preajmă niciun om negru strigând *Span! Span!*. Era doar domnul Browning, stând pe fotoliu, vorbind cu domnișoara Barrett, așezată pe divan.

Somnul nu-i putea veni când omul acela era de față. Flush stătea cu ochii larg deschiși și asculta. Deși nu pricepea sensul micuțelor cuvinte ce fulgerau aerul de deasupra capului său de la două și jumătate până la patru și jumătate, uneori chiar și de trei ori pe săptămână, observă cu extraordinară acuratețe că felul în care erau rostite începuse să se schimbe. La început vocea domnișoarei Barrett era crispată și de o vioioșie forțată. Pe când acum era din ce în ce mai caldă și avea o curgere ușoară, pe care nu o avusese niciodată înainte. Și, de fiecare dată când bărbatul acela apărea, noi inflexiuni li se strecurau în glasuri – sunetele ba se răspândeau într-o sporovăială grotescă, ba zburau deasupra lui, aproape atingându-l, ca două păsări în zbor; acum gângureau și cloncăneau amândoi, ca două păsări într-un cuib; după aceea, vocea domnișoarei Barrett se ridica din nou și plana, făcând rotocoale în văzduh; pentru ca, în clipa următoare, să izbucnească, sonor și tăios, râsetul ca un lătrat al domnului

Barrett. Alteori se auzea doar un murmur, un zumzet liniștit de voci care se împleteau.

Dar, spre marea lui groază, în timp ce vara pășea agale către toamnă, Flush desluși o nouă notă în vocea domnului Barrett – o presiune, o nerăbdare, un val de energie care o speriau pe domnișoara Barrett, și Flush îi simți frica. Glasul ei începea să tremure; șovăia; părea că-și pierde avântul, se pierde, cere ceva, rămâne fără suflu, îl imploră să o lase să se odihnească, să respire, ca și cum ar fi fost înspăimântată. Atunci bărbatul amuțea.

Lui nu-i dădeau prea mare atenție. Ar fi putut la fel de bine să fie un buștean uitat la picioarele domnișoarei Barrett, atât de puțin îl băga în seamă domnul Browning. Câteodată, când trecea pe lângă el, îl scărpină pe cap, apăsător, cu un gest pripit, spasmodic, fără blândețe. Flush nu știa ce putea să însemne acel gest, dar domnul Browning îi era profund antipatic. Numai la vederea lui – bine îmbrăcat, vânjos și puternic cum era, răsucindu-și tot mereu mânușile galbene în mâini – simțea o mare dorință să-i arate colții. Ah, de i-ar fi putut înfige sănătos, până la capăt, în cracul pantalonului! Dar îi lipsea curajul. În linii mari, iarna acelui an – dintre 1845 și 1846 – a fost cea mai mohorâtă din viața lui Flush.

Iarna a trecut și primăvara a venit din nou. Flush nu zărise vreun semn că relația celor doi ar fi slăbit vreun pic. Dar, așa cum un râu, deși reflectă în oglinda lui liniștită copaci neclintiți, vaci la păscut și coțofene poposind din zbor pe crengile înalte, curge, inevitabil, către vârtoarea cascadei, tot așa acele zile, Flush știa prea bine, se îndreptau către catastrofă. Semnele schimbării pluteau în aer. De câteva ori avu impresia chiar că se apropie un uriaș exod. În casă era acea vânzoleală – era oare posibil așa ceva? – dinaintea unei călătorii. Se ștergeau de praf lăzile și – oricât de necrezut ar părea – erau deschise, ca mai apoi să fie din nou închise. Nu, nu o mutare a familiei se pregătea. Frații și surorile veneau și plecau ca întotdeauna. Domnul Barrett se prezenta pentru vizita lui de seară, mereu la aceeași oră, după ce bărbatul pleca. Oare ce să fi fost la mijloc, ce avea să se schimbe? Căci, pe măsură ce vara lui 1846 se apropia de sfârșit, Flush era

din ce în ce mai sigur că se petrecea ceva. Simțea acest lucru în neobositele voci, care acum sunau altfel. Glasul domnișoarei Barrett, cândva tânguitor și înspăimântat, își pierduse șovăiala. Se auzea răspicat, plin de o îndrăzneală și de o hotărâre cu care Flush nu o mai auzise vorbind până atunci pe stăpâna lui.

O, de-ar fi putut auzi domnul Barrett inflexiunile vocii ei, când îl primea pe uzurpator, și râsul ei când îl întâmpina, și exaltarea cu care îi lua el mâna într-a lui! Dar nu mai era nimeni de față, în afară de Flush. Iar pe el acea transformare îl umplea de spaimă. Domnișoara Barrett nu se purta altfel doar cu domnul Browning, ci cu toți ceilalți, inclusiv cu el – sentimentele ei nu mai erau aceleași. Îl repezea când se apropia de ea. Râzând, îl pune la punct, când se gudura, și îl trata de parcă vechile lui manifestări de tandrețe ar fi fost o exagerare afectată, făcându-l să se simtă mic și neghiob. Orgoliul lui era rănit. Începu să-l roadă gelozia.

În cele din urmă, prin iulie, se hotărî să facă o ultimă încercare disperată de a recâștiga bunăvoința domnișoarei Barrett și poate de a-l îndepărta pe noul venit. Nu știa cum avea să atingă acest dublu obiectiv și nici nu avea vreun plan. Dar pe data de opt iulie, își pierdu de tot controlul, lăsându-se copleșit de resentimente. Se aruncă asupra domnului Browning și îl mușcă cu sălbăticie. În sfârșit, își înfîșea colții în stofa impecabilă a pantalonilor lui! Dar ce tare era carnea sub ei, ca oțelul – pe când a domnului Kenyon fusese ca brânza.

Domnul Browning îl împinse la o parte cu un gest nonșalant și își continuă discuția. Nici el, nici domnișoara Barrett nu pădură să considere atacul lui demn de atenție. Flush se simți învins fără drept de apel, dezarmat, ca un arcaș cu tolba de săgeți goală; se prăbuși între perne, tremurând de furie și dezamăgire.

Dar se înșelase cu privire la reacția domnișoarei Barrett. După ce domnul Browning plecă, îl chemă la ea și îi aplică cea mai urâtă pedeapsă pe care i-o dăduse vreodată: mai întâi îl palmui peste urechi – nu a fost mare lucru; oricât de ciudat ar părea, palma aproape că i-a plăcut; și ar fi

primit cu drag încă una. Dar după asta i-a declarat, pe un ton serios și hotărât, că nu-l va mai iubi niciodată. Vorbele ei i s-au înfipt ca o săgeată în inimă. După toți anii trăiți împreună, după ce împărțiseră totul, să nu-l mai iubească din cauza unei singure greșeli? Și, ca să-i dea lovitura fatală, domnișoara Barrett luă florile aduse de domnul Browning și se apucă se le aranjeze într-o glastră. Așa cum vedea Flush lucrurile, era un gest de o cruzime intenționată și calculată. Un gest menit să-l facă să simtă ce neînsemnat este el. „Trandafirul e de la el“, părea că spune ea. „Și garoafa. Să pun roșu lângă galben. Și cel galben, va străluci lângă cel roșu. Iar frunza verde merge dincolo...” Și astfel așeza florile, fir cu fir, apoi se dădea un pas înapoi să privească aranjamentul, de parcă l-ar fi avut în față chiar pe el – pe bărbatul cu mânuși galbene – o mare de flori luminoase.

Deși absorbită de aranjatul florilor, nu putea totuși ignora cu totul privirea lui Flush ațintită asupra ei. Expresia de „disperare tăcută de pe chipul lui“ era de netăgăduit. Nu mai putea continua așa, trebuia să dea înapoi. „Într-un târziu i-am spus: *Flush, dacă ești cuminte, poți să te apropii și să-ți ceri iertare*, la care el a zburat, din celălalt capăt al camerei, către mine și, tremurând din tot corpul, mi-a sărutat mai întâi o mână, apoi cealaltă, și a ridicat laba ca să i-o strâng, și m-a privit în ochi cu atâta căință încât și tu l-ai fi iertat așa cum am făcut-o și eu.” Astfel i-a povestit ea pățania domnului Browning; el a răspuns, firește: „Of, bietul Flush, crezi că nu-l iubesc și respect pentru gelozia cu care te păzește, pentru încetineala cu care se aventurează în a cunoaște pe altcineva, după ce te-a cunoscut pe tine?” Ce ușor îi era domnului Browning să fie mărinimos, dar ce ghimpe ascuțit înfingea acea mărinimie în inima lui Flush!

Un alt incident petrecut câteva zile mai târziu a arătat ce prăpastie îi despărțea acum pe ei, care până nu demult fuseseră atât de uniți, și cât de puțin putea Flush acum conta pe compasiunea domnișoarei Barrett. Într-o după-amiază, după obișnuita vizită a domnului Browning, domnișoara Barrett a vrut să meargă cu trăsura, împreună cu sora ei, până în Regent's Park. În timp ce coborau, la poarta parcului,

portiera trăsorii s-a închis peste laba lui Flush. Acesta „a țipat de-ți frângea inima” și a întins lăbuța către domnișoara Barrett, pentru a fi consolată. Altădată ar fi primit mângâieri din belșug, chiar și pentru ceva mai puțin grav. Dar acum stăpâna sa îl ridiculiză, privindu-l cu o expresie indiferentă și critică. Mai mult încă: râse de el. Credea că se prefăce: „Când a văzut iarba, nici n-a pus bine piciorul pe ea că a zbughit-o la fugă, uitând de durere”, a scris ea. Apoi și-a continuat comentariul sarcastic: „Flush exagerează mereu când i se întâmplă ceva rău – e adept al școlii lui Byron – *il se pose en victime*”.

Aici, domnișoara Barrett, preocupată de propriile ei emoții, se înșelase cu totul în privința lui. Chiar dacă laba i-ar fi fost ruptă de tot, el tot ar fi țâșnit ca din pușcă. Graba cu care a luat-o la sănătoasa era de fapt răspunsul la nepăsarea ei; *nu mai vreau să am nimic de-a face cu tine* – acesta era mesajul pe care i-l trimitea Flush în timp ce gonea. Mirosul florilor era amar pentru el; iarba îi ardea etichetele; praful îl îneca, toate îl dezamăgeau. Dar el nu se oprea, fugea mai departe, mâncând pământul. „Câinii trebuie ținuti în lesă” va fi scris pe câte o placardă; și aveau să fie peste tot paznicii cu jobene și bastoane, cei puși acolo ca să aibă grijă să fie pusă regula în aplicare. Dar „trebuie” nu mai avea niciun înțeles pentru el. Lanțul iubirii fusese sfărâmat. O să le-arate el lor – o să alerge încotro vede cu ochii; o să fugărească potârniche; o să urmărească alți spanieli; o să facă praf rondurile de dali, o să strivească trandafirii minunați și strălucitori, pe cei roșii și pe cei galbeni. Ce dacă or să arunce paznicii după el cu bastoanele? N-aveau decât să-l ciomăgească până moare. Și n-aveau decât să-l lase să cadă fără viață, cu mâțele afară, la picioarele domnișoarei Barrett. Nici că-i păsa.

Firește că nimic din toate acestea nu s-a întâmplat. Nimeni nu l-a urmărit, nimeni nu l-a băgat în seamă. Singurul paznic aflat prin preajmă se întinsese la vorbă cu o bonă. În cele din urmă, Flush se întoarse la domnișoara Barrett, iar aceasta îi trecu lesa peste cap și îl conduse acasă.

Asemenea umilințe ar fi sfâșiat sufletul oricărui câine obișnuit, ca să nu mai vorbim de cel al unei ființe umane de

rând. Dar Flush, cu toată blănița lui pufoasă și mătăsoasă, avea foc în priviri; avea pasiuni care nu ardeau numai ca un foc, cu vâlvătai, ci și mocnind, ca jăratecul. De asta a luat hotărârea să-și înfrunte dușmanul de unul singur, față în față. Nicio a treia persoană nu avea să le tulbure lupta finală. Doar ei, cei doi eroi, aveau să se bată.

Așa se face că, în după-amiaza zilei de marți, 21 iulie, Flush se strecurase pe scări în jos și aștepta în hol. Nu a durat mult până a auzit cadența binecunoscută a pașilor în stradă, urmată de binecunoscutul ciocănit în ușă. Domnul Browning fu poftit înăuntru. Având o vagă premoniție a plănuitului atac asupra lui, se pregătise să răspundă în cel mai pacifist spirit cu putință, și, pentru a-și atinge scopul, venise înarmat cu un pachetel cu prăjituri. Era deci Flush, care aștepta în hol. Și apărură domnul Browning care, binevoitor, se îndreptă către el ca să-l mângâie. Se prea poate să-i fi oferit chiar și o prăjitură. Dar acest gest a fost de ajuns. Flush se aruncă asupra lui cu o ferocitate de nestăpânit. Și colții i se înfipseră din nou în pantalonii domnului Browning. Din păcate, lăsându-se pradă furiei momentului, Flush uită însă lucrul cel mai important: să tacă. Începuse să latre. Se repezise la domnul Browning lătrând din toți răunchii. Gălăgia fu de ajuns ca să alarmeze întreaga casă. Wilson coborî într-un suflut. Wilson îi trase lui Flush o mamă de bătaie. Wilson îl învinse complet. Wilson îl târî de acolo, umilit. Căci ce înjosire mai mare putea fi decât să-l ataci pe domnul Browning și să fii bătut de Wilson? Domnul Browning nu mișcase un deget. Își luă prăjiturile și se îndreptă, viu și nevătămat, drept, bățos și singur, către dormitor. Flush fu îndepărtat de la fața locului.

După două ore și jumătate de jalnic arest în bucătărie, printre papagali și gândaci, ferigi și oale, Flush a fost chemat la ordin de domnișoara Barrett. Aceasta stătea culcată pe divan iar alături de ea era sora ei, Arabella. Încrezător în dreptatea cauzei sale, Flush se duse glonț la ea. Dar stăpâna refuza să-l privească. Se întoarse atunci către Arabella; ea îi aruncă doar un „Pleacă de-aici, obrăznicătură ce ești!” Wilson era și ea acolo – oribila, neiertătoarea Wilson. Spre ea se în-

toarse domnișoara Barrett, ea fu aceea care o informă despre ceea ce se întâmplase. Ea fusese cea care îl bătuse. Wilson susținu că „făcuse ceea ce era datoria ei să facă”. Preciză că îl lovisese doar cu palma. Pe baza mărturiei ei, Flush fu condamnat. Domnișoara Barrett hotărî că atacul nu fusese provocat; în ochii ei, domnul Browning era mai presus de orice bănuială, fiind înzestrat cu toate calitățile și fiind un om generos. Pe Flush îl bătuse o servitoare, fără să recurgă la bici, pentru că „era datoria ei”. Ce mai era de spus? Verdictul domnișoarei Barrett se pronunțase, și era împotriva lui. „Așa că s-a întins pe podea la picioarele mele”, a scris ea, „privind-mă pe sub sprâncene”. Dar, oricât s-ar fi uitat Flush la ea, domnișoara Barrett își ferea privirea de a lui. Ea stătea pe divan, Flush pe podea.

În timp ce zăcea așa, exilat, pe covor, s-a iscat în el, din senin, o furtună, un vârtej de emoții, dintre acelea în care, odată prins, sufletul fie că se izbește de stânci și se sfărâmă, fie că, găsim un loc mic de sprijin, se cațără chinuit și anevoie pe ele, ajunge pe pământ sigur și în cele din urmă se ridică în picioare, pomenindu-se cocoțat într-un punct de observație aflat deasupra unei lumi în ruină, de unde vede că o altă lume stă să se nască, într-o nouă dimensiune. Ce urma pentru el – destrămarea sau renașterea? Asta era întrebarea. În acest punct putem doar ghici dilema lui Flush; pentru că el s-a întrebat în tăcere.

De două ori încercase el, din răspuțeri, să-și nimicească dușmanul. Eșuase de tot atâtea ori. Unde greșise? O iubea pe domnișoara Barrett. O privi pe sub sprâncene, cum stătea pe divan, tăcută și serioasă, și înțelese că avea să o iubească pentru vecie. Dar lucrurile nu erau simple; erau încurcate. Dacă îl mușca pe domnul Browning era ca și cum ar fi mușcat-o pe ea. Ura nu este doar ură. Ura e și dragoste. Flush își scutură urechile, cuprins de agonia acestor idei care se băteau cap în cap. Se răsuci pe podea, neliniștit. Domnul Browning era domnișoara Barrett; domnișoara Barrett și domnul Browning erau unul și același; dragostea e ură și ura e dragoste. Se întinse, scheună și își înălță capul. Ceasul bătu de ora opt. Zăcea acolo de trei ore, sfâșiat între o dilemă și alta.

Până și domnișoara Barrett, rece, severă și neclintită cum era, puse tocul jos. „Flush e un ticălos mic!” îi scria domnului Browning. „Dacă oamenii, ca și Flush, aleg să se poarte cu sălbăticia câinilor, trebuie să sufere consecințele, așa cum se întâmplă cu câinii! *Tu*, care ai fost așa bun și blând cu el! Oricine altcineva în afară de *tine* i-ar fi aruncat măcar câteva cuvinte grele la mânie.”

Poate că ar fi fost o idee bună, se gândi, să îi cumpere o botniță. Dar atunci își ridică privirea dintre foi și îl văzu pe Flush. Ceva neobișnuit în ochii lui a străfulgerat-o. S-a oprit din scris. A pus tocul jos. Cândva, Flush o trezise din somn cu un sărut, iar ea crezuse că e zeul Pan. Mâncase puiul în locul ei, și budincă de orez cu frișcă. Renunțase la lumina soarelui de dragul ei. Îl chemă la ea și îi spuse că l-a iertat.

Dar să fie astfel iertat, ca un capriciu trecător, să fie primit înapoi la locul său de pe divan, ca și cum din chinul îndurat pe podea nu ar fi tras nicio învățătură, ca și cum ar fi redevenit câinele de dinainte, el, care acum era cu totul și cu totul schimbat, ei bine, acest lucru era imposibil. Pe moment se supuse, era prea istovit. Dar, după numai câteva zile, o scenă remarcabilă se jucă între el și domnișoara Barrett, scoțând la iveală profunzimea sentimentelor sale.

Domnul Browning venise și plecase; Flush era singur cu domnișoara Barrett. În mod normal ar fi sărit numaidecât pe divan, la picioarele ei. Dar, în loc să urce la locul lui și să ceară să fie mângâiat, acum Flush se duse către locul care devenise între timp „fotoliul domnului Browning”. De obicei detesta acest fotoliu; păstra încă forma corpului dușmanului său. În acel moment însă, câștigând lupta cu sine însuși, copleșit de mărinimie, nu numai că privi îndelung fotoliul, dar, în timp ce-l privea, „fu cuprins brusc de extaz”. Domnișoara Barrett îl observa cu atenție și a remarcat acest extraordinar indiciu al frământărilor lui. Apoi l-a văzut cum întoarce privirea către una dintre mese. Pe ea se afla încă pachetul cu prăjituri adus de domnul Browning. Flush „voia să-mi aducă aminte că prăjiturile de la *tine* sunt încă pe masă.” Prăjiturile erau acum vechi și uscate, și orice seducție pe care o exercitaseră cândva se veștejise cu totul. Mesajul lui Flush era

clar. Refuzase prăjiturile atunci când erau proaspete, deoarece fuseseră oferite de un dușman. Dar acum voia să le mănânce, așa tari cum erau, pentru că dușmanul devenise prieten, pentru că simbolizau ura transformată în dragoste. Da, Flush dădu de înțeles că acum le voia. Domnișoara Barrett se ridică și le luă în mână. În timp ce i le oferea, îl dojeni. „I-am explicat că *tu* ai venit cu prăjituri pentru el, deci ar trebui să-i fie rușine pentru răutatea lui și pe viitor ar trebui să se hotărască să te iubească și să nu te mai muște; pe urmă i-am pus dinainte darul tău.” În timp ce înfuleca firimiturile uscate ale dulciurilor fără niciun gust – erau acre, cu urme de mucegai și de muște – Flush repetă solemn, în limba lui, vorbele pe care domnișoara Barrett le rostise; jură să-l iubească pe domnul Browning și să nu-l mai muște niciodată.

Recompensa nu a întârziat – și nu a constatat în dulciuri vechi, nici în aripi de pui, nici în mângâierile recăpătate, și nici în permisiunea de a sta din nou pe divan, la picioarele domnișoarei Barrett. Răsplata a fost de natură spirituală; dar efectele ei s-au manifestat fizic, oricât ar părea de ciudat. În cursul ultimelor luni, ura îi zăbrelise sufletul cu bare de fier ruginit, sub care putrezea și murea orice formă de viață. Acum fierul fusese îndepărtat cu instrumente ascuțite, ca printr-o manevră chirurgicală dureroasă. Sângele circula din nou. Terminațiile nervoase își reveneau și simțea furnicătură. Carnea se regenera. Viața se bucura ca de o nouă primăvară. Flush auzea iarăși cântecul păsărilor. Simțea frunzele crescând pe crengi. Frumusețea și bucuria îi curgeau prin vine în timp ce stătea culcat pe divan, la picioarele domnișoarei Barrett. Acum nu mai era împotriva lor, ci trup și suflet cu ei. Speranțele, năzuințele, dorințele lor cele mai adânci erau și ale lui. Flush lătra acum aprobator, fiind de acord cu tot ce spunea domnul Browning. Frazele lui scurte, ca niște împunsături, îi făceau blana de pe gât să se ridice. „Aș vrea să fie numai marți toată săptămâna”, declara domnul Browning, „apoi toată luna... tot anul... toată viața!” Iar Flush îi ținea hangul: și eu am nevoie de o lună, un an, o viață! Îmi trebuie tot ce vă e vouă de trebuință. Suntem toți trei aliați în apărarea celei mai nobile dintre cauze. Suntem uniți

în compasiune. Suntem uniți în ură. Suntem uniți în lupta împotriva negrei și grelei tiranii. Suntem uniți în dragoste.

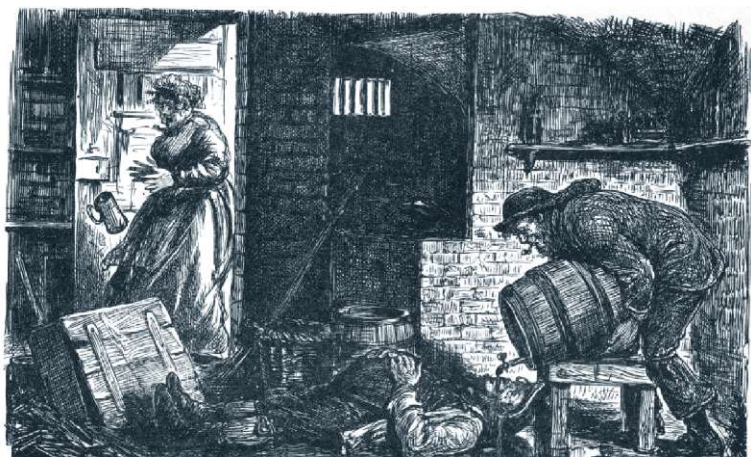
Pe scurt, toate speranțele lui Flush erau canalizate acum către o izbândă sigură, deși nu prea limpede conturată, din viitorul lor, o victorie strălucită pe care aveau să o repurteze ei trei, împreună, când, fără niciun semn prevestitor, în mijlocul lumii civilizate, sigure și prietenoase – căci lucrul se întâmpla pe când se afla împreună cu domnișoara Barrett și cu sora ei într-o prăvălie din strada Vere, în dimineața zilei de marți, 1 septembrie – Flush se prăvăli brusc în pântecul beznei. Și porțile unei temnițe întunecate se trântiră în urma lui, închizându-l înăuntru.

Flush fusese răpit¹.

*Ilustrație pagina 83:
George du Maurier, în Punch*

---

¹ Vezi nota autoarei la pagina 142.

Capitolul 4

Whitechapel

„În această dimineață, eu și Arabel, împreună cu el“, scrise domnișoara Barrett, „am luat o trăsură până în strada Vere, unde aveam puțină treabă; el ne-a urmat când am intrat și apoi am ieșit dintr-un magazin, așa cum face întotdeauna; era la piciorul meu atunci când m-am urcat în trăsură. M-am întors și l-am strigat, *Flush!*, iar Arabel s-a uitat și ea în jur după el – dar Flush nu era nicăieri! Au pus mâna pe el chiar atunci, chiar lângă roțile trăsuri, înțelegi?“ Domnul Browning înțelegea perfect. Domnișoara Barrett uitase să îi pună lesa; în consecință, Flush fusese răpit. În anul 1846 aceasta era legea pe Wimpole Street și în cartier.

E adevărat că nimic nu se putea compara cu stabilitatea și siguranța pe care le emana la prima vedere Wimpole Street. Peisajul ce întâmpina bolnavul ieșit la plimbare sau pe cel în căruciorul de invalid consta în frumoase clădiri de patru etaje, ferestre mari din sticlă limpede și uși de mahon. Chiar și pentru cuplul care ieșea să ia aer după-amiaza cu trăsura cu doi cai, nimic nu trecea de granițele armoniei și respectabilității, dacă vizitiul era vigilant. Dar dacă nu erai bolnav, dacă nu aveai trăsură cu doi cai, dacă erai activ și sănătos și-ți plăcea să te plimbi, așa cum e cazul celor mai muți oameni, atunci aveai ocazia ca, la doar o aruncătură de băț de Wimpole Street, să vezi anumite lucruri, să auzi un anu-

mit limbaj și să simți anumite mirosuri care te puteau face să pui la îndoială stabilitatea pe care ți-o inspirase până atunci Wimpole Street.

Așa i s-a întâmplat domnului Thomas Beames căruia i-a venit, cam pe-atunci, ideea să se plimbe pe jos prin Londra. A rămas uimit; mai mult, a fost șocat. În Westminster se înălțau clădiri minunate, dar chiar în spatele lor se înghesuiau maghernite dărăpănate în care ființele omenești trăiau înghesuite laolaltă cu cirezile de vaci, adăpostite „câte două într-un spațiu de doi metri”. A simțit că e datoria lui să povestească ceea ce-i văzuseră ochii. Dar cum poți să descrii în termeni cuviincioși un dormitor în care dorm două sau trei familii, situat imediat deasupra unui grajd de vite fără ventilație, unde vacile erau mulse, ucise, tăiate și mâncate chiar sub acest dormitor? Atunci când a încercat s-o facă, domnul Beames a înțeles că va trebui să pună la grea încercare vocabularul limbii engleze. Chiar și așa, tot considera că e de datoria lui să înfățișeze ceea ce a văzut în plimbarea lui de după-amiază prin parohiile cele mai aristocratice ale Londrei. Riscul de febră tifoidă era enorm. Bogații habar nu aveau despre riscurile la care erau expuși. Domnul Beames pur și simplu nu a putut să-și țină gura și a început să spună lumii ce văzuse în Westminster, Paddington și Marylebone¹.

De exemplu, în aceasta din urmă a dat peste un vechi conac ce aparținuse cândva unui mare nobil. Se mai vedeau încă înăuntru rămășițele șemineurilor de marmură. Încăperile erau căptușite cu panouri de lemn, balustradele erau din lemn sculptat, dar podeaua putrezise și pe pereți se scurgea jegul; în vechile săli de banchet se adăpostiseră hoarde de bărbați și femei pe jumătate goi. A mers mai departe. Un zidar întreprinzător dărmase conacul unei vechi familii și în locul lui ridicase o șandramă cu locuințe de închiriat. Ploaia intra prin acoperiș iar vântul bătea prin pereții subrezii. Văzu un copil cufundând o cană într-un pârlăuș de apă de un verde aprins și îi întrebă pe locatari dacă acea apă era

---

¹ Rev. Thomas Beames a scris lucrarea *The Rookeries of London: Past, Present, and Prospective* (1850).

de băut. Da, era, și tot cu ea se și spălau, pentru că proprietarul nu dădea drumul la apa potabilă decât de două ori pe săptămână.

Asemenea priveliști erau cu atât mai uimitoare cu cât le puteai întâlni în cele mai liniștite și civilizate cartiere ale Londrei – „nici cele mai aristocratice parohii nu sunt scutite“. Imediat în dosul dormitorului domnișoarei Barrett, de pildă, începea una dintre cele mai groaznice mahalale din Londra. Respectabilitatea era aici împânzită cu mizerie. Dar mai existau și cartierele în care trăiau, de când se știau, numai săracii și care fuseseră lăsate în plata Domnului. De sute de ani, în Whitechapel, sau în zona în formă de triunghi de la capătul străzii Tottenham Court Road, sărăcia, decăderea și mizeria înfloriseră, explodaseră și se întinseseră nestingherite peste tot. O mare suprafață cu clădiri vechi din St. Giles devenise „un veritabil lagăr al răufăcătorilor, o metropolă de sine stătătoare a sărăciei“. Acolo unde toți calicii se adunau la un loc, așezarea căpăta foarte sugestivă denumire de „colonie de ciori“¹, pentru că în aceste locuri ființele umane roiau unele peste altele precum ciorile care înnegresc coroa-nele copacilor. Numai că aici casele nu erau copaci, dar nici case nu mai erau de mult. Erau mai degrabă văgăuni din cărămidă, legate între ele prin ulițe pline de zoaie. În timpul zilei, pe aceste ulițe forfoteau ființe omenești pe jumătate goale; la venirea nopții, în șuvoiul uman se întorceau afluenții lui – hoarde de hoți, cerșetori și prostituate care pe lumină își făceau veacul în West End. Oamenii legii erau neputincioși. Trecătorii nu aveau de ales decât să iuțească pasul cât puteau și să facă, după aceea, câte o aluzie-două în cursul unei conversații – asemeni domnului Beames, care făcuse uz de toate citatele, ocolișurile și eufemismele la îndemână – dând de înțeles că lucrurile nu stăteau tocmai bine pe acolo. Dar holera nu era departe și, când holera urma să izbucnească, mesajul ei nu avea să fie la fel de evaziv.

---

¹ În orig. *Rookery*, care înseamnă și colonie de ciori sau de alte animale, dar și cartier de cocioabe sau cuib de pungași. Aceste Rookeries, mahalalele Londrei, au fost o sursă de inspirație perpetuă și pentru romancierul Charles Dickens.

Dar în vara lui 1846 nimeni nu înțelesese încă nimic; singura soluție sigură pentru cei care trăiau în Wimpole Street și în împrejurimile ei era să nu pășească afară din perimetrul zonei respectabile și să-și plimbe câinii în lesă. Dacă uitai s-o faci, așa cum a uitat domnișoara Barrett, plăteai scump, așa cum avea să plătească domnișoara Barrett. Termenii în care Wimpole Street conviețuia bot în bot cu St. Giles erau limpezi. St. Giles fura tot ce-i stătea în putință să fure. Wimpole Street plătea ceea ce-i dădea mâna să plătească. Arabel s-a grăbit să o consoleze pe domnișoara Barrett, asigurând-o că-l va putea „răscumpăra pentru cel mult zece lire sterline” pe Flush. S-a estimat că prețul cerut de domnul Taylor pentru un cocker spaniel era de zece lire. Domnul Taylor era căpetenia bandei de pungași. Atunci când o doamnă din Wimpole Street își pierdea câinele se adresa imediat domnului Taylor. El îi spunea prețul, ea îl plătea; în caz contrar, după câteva zile primea la ușa casei ei din Wimpole Street un colet învelit în hârtie maron, care conținea capul și labele câinelui. Cel puțin așa i se întâmplase unei doamne care nu căzuse la învoială cu domnul Taylor.

Domnișoarei Barrett nici nu-i trecea prin cap să nu plătească. Atunci când a ajuns acasă i-a povestit totul fratelui ei Henry, iar Henry s-a dus chiar în acea după-amiază la domnul Taylor. L-a găsit „fumând o țigară de foi, într-o încăpere ticsită de tablouri” – se spunea că domnul Taylor se bucura de un venit de două sau trei mii pe an, a cărui unică sursă erau câinii de pe Wimpole Street – iar acesta a promis că se va sfătui cu „Asociații” și a doua zi vor primi câinele înapoi. Oricât ar fi fost de mare năpasta, mai ales în acel moment când domnișoara Barrett avea nevoie de bani, era consecința inevitabilă dacă uitai, în anul 1846, să-ți ții câinele în lanț.

Pentru Flush lucrurile stăteau cu totul diferit. Flush, reflectă domnișoara Barrett, „nu are habar că putem să-l recuperăm”; Flush nu reușise niciodată să priceapă legile după care funcționa lumea oamenilor. „Știu foarte bine că va plânge și va urla toată noaptea”, îi scria ea domnului Browning în după-amiaza zilei de marți, 1 septembrie. În timp ce dom-

nișoara Barrett îi scria domnului Browning, Flush trecea prin cea mai cruntă experiență a vieții sale. O tulburare fără margini pusese stăpânire pe el. Era în strada Vere, printre panglici și dantele, pentru ca în clipa următoare să se trezească vârat, cu capul în jos, într-un sac, cărat în goană și hurducat pe diferite străzi și în cele din urmă slobozit din sac aici. Se găsea într-o beznă neagră ca smoala. Îl împrejmuiau frigul și umezeala.

Pe măsură ce se dezmeticea, reuși să deslușească câteva obiecte din încăperea joasă și întunecoasă – niște fotolii rupte, o saltea jerpelită. Cineva îl înșfăcă și îi legă strâns de picior o greutate. O siluetă era întinsă pe podea – nu putea spune dacă de om sau de animal. Cizme butucănoase și fuste jegoase apăreau și dispăreau. Muștele bâzâiau pe câteva hălci de carne stricată care se împuteau pe podea. Câțiva plozi ieșiră din ungherele întunecate ale camerei și îl ciupiră de urechi. Scheună și o palmă grea se abătu imediat asupra capului său. Se retrase târându-se, lângă zid, pe un petic de cărămidă umedă. De-abia acum văzu că pe dușumea mișunau tot felul de viețuitoare. Câțiva câini se băteau și trăgeau de un os împuțit. Coastele le ieșeau prin piele; erau înfometați, murdari, bolnavi, neîngrijiți, nepieptănați, deși, așa cum putu să-și dea seama Flush, erau câini din cele mai bune rase, câini ținuți cândva în lesă și plimbați de majordomi, la fel ca el.

Zăcea acolo, neîndrăznind să scoată nici cel mai mic sunet, în timp ce orele treceau una după alta. Cel mai tare îl chinuia setea. Încercă apa vâscoasă și verzuie din găleata de lângă el, dar avea un gust scârbos; mai bine murea decât să mai pună gura pe ea. Și totuși, un ogar impunător se adăpa din ea cu lăcomie. Ori de câte ori se deschidea ușa, Flush înălța capul. Domnișoara Barrett – venise după el domnișoara Barrett? Ajunsese, în sfârșit? Dar nu era decât vreun bandit păros care, împleticindu-se, își croia drum printre câini cu lovituri de picior și se arunca cu toată greutatea într-un fotoliu rupt.

Încet-încet întunericul începu să se îngroașe, iar contururile siluetelor de pe podea, de pe saltele ori din fotoliile

destrămate își pierdură claritatea. Pe o poliță de deasupra unui cămin era înfipt un muc de lumânare. Afară, într-un jgheab destinat lăturilor, ardea un foc. În lumina lui tremurătoare, aspră, Flush zări mai multe chipuri hidoase trecând pe lângă fereastră și zgâindu-se înăuntru cu o expresie plină de lăcomie. Apoi năvăliră cu toții înăuntru, până ce odaia, și-așa neîncăpătoare, deja ticsită, se aglomeră și mai mult, așa încât Flush trebui să se înghesuie și mai aproape de perete.

Toți acești monștri înfricoșători, unii în zdrențe, alții sulemenți și împodobiți cu pene, se lăsau pe vine sau se aplecau peste masă. Se puseră pe băut, pe înjurat și se luară la bătaie. Alți și alți saci fură deșertați pe podea, și din ei apărură alți și alți câini – câini de salon, setteri, câini de vânătoare cu zgârzile încă la gât, chiar și un papagal uriaș ce se agita și zbură din colț în colț, țipând „Poll păpușo!”, „Poll păpușo”, cu un accent care i-ar fi dat fiori stăpânei sale, o văduvă din Maida Vale.

Apoi femeile își vărsară tolbele pe masă și din ele se iviră brățări și inele și broșe așa cum văzuse Flush la domnișoara Barrett sau la domnișoara Henrietta. Toți acei diavoli le pipăiau și le înșfăcau în gheare, slobozeau blesteme, se luau la harță deasupra lor. Câinii lătrau. Copiii urlau. Splendidul papagal – păsări de o asemenea frumusețe mai văzuse Flush doar în colivii ce atârnavă la ferestrele din Wimpole Street – țipa din ce în ce mai repede „Poll păpușo!”, „Poll păpușo!”, până când cineva aruncă în el cu un papuc și-l făcu să bată disperat din aripile lui mari, cenușii, cu pete galbene. La un moment dat, mucul de lumânare se desprinsese și căzu. Încăperea se cufundă în întuneric. Se făcuse cald și din ce în ce mai înăbușitor. Mirosul și zăpușeala erau de nesuportat. Nasul îi ardea; îl mânca pielea. Și nu era nici urmă de domnișoara Barrett.

Ea stătea culcată pe divanul ei din Wimpole Street. Era

---

¹ În orig. *Pretty Poll* – Nume al unor cântecele și poezii din epocă. Unul este despre un papagal care, după ce vede cum o slujnică își omoară iubitul pentru a fi cu altul, o șantajează și de aici îi vine sfârșitul. Poll e numele de alint pe care englezii îl dau unui papagal ținut în casă.

supărată; era îngrijorată, dar nu căzuse pradă disperării. Fi-rește că Flush o să sufere; și o să schelălăie și o să latre cât e noaptea de lungă. Dar era doar o chestiune de ore. Domnul Taylor îi va comunica prețul. Ea va plăti. Apoi Flush îi va fi dat înapoi.

Zorii zilei de miercuri, 2 septembrie, s-au lăsat peste „coloniile de ciori” din Whitechapel. Prin ferestrele sparte, acoperite treptat de lucirea cenușie a dimineții, intrau pete de lumină ce se așterneau peste chipurile păroase ale nelegiuților rășchirați pe podea. Flush se trezi din toropeală și, odată risipită ceața care îi acoperise ochii, privi realitatea în față. Aceasta era acum realitatea – această magherniță, acești înși fără căpătâi, acești câini legați strâns care scheunau și săreau să muște, această obscuritate, această igrasie. Oare el să fi fost acela care doar ieri intra într-un magazin, printre doamne și panglici? Oare Wimpole Street fusese aie-vea? Dar camera unde apa proaspătă strălucea într-un vas mov? Dar pernele pe care dormise? Se înfruptase oare aie-vea din aripi de pui frumos rumenite? Oare chiar el fusese acela care, sfâșiat de gelozie și furie, sărise să muște un bărbat cu mănuși galbene? Toată acea lume cu alaiul ei de emoții plutea, din ce în ce mai departe de el, se destrăma, devenea ireală.

Pe când aici, pe măsură ce lumina pătrundea înăuntru odată cu praful, o femeie se ridica anevoie de pe sacul ei și ieșea împleticindu-se afară, după bere. Și iar începu corul de înjurături și iarăși se puseră cu toții pe băut. O grăsană îl trase în sus de urechi, îi dădu un ghiont în coaste și făcu o glumă, care trebuie să fi fost oribilă, pe seama lui – un val de hohote de râs umplu maghernița, în timp ce femeia îl azvârlea la loc pe podea. Ușa ba era deschisă cu piciorul, ba cineva bătea cu pumnul în ea. Ori de câte ori se întâmpla asta, Flush înălța capul. Venise Wilson? Sau poate domnul Browning? Sau domnișoara Barrett? Dar nu erau ei, nu era decât un alt tâlhar, un alt criminal. Se strângea de frică doar la vederea acelor fuste soioase, a cizmelor tari și bătătorite. Încercă o dată să roadă un os ce-i fusese aruncat. Dar nu putu pătrunde cu dinții în carnea întărită și îl scârbi mirosul rânced. Se-

tea i se înrăutățise și, neavând încotro, linse din băltoaca de apă verzuie adunată lângă găleată.

Pe măsură ce ziua de miercuri înainta, zăpușeala era tot mai crâncenă, gura lui tot mai uscată și îl durea tot corpul de atâta stat pe scândurile acelea rupte. Treptat toate se amestecară în mintea lui și aproape că nu mai sesiza ce se petrece în jur. Doar când se deschidea ușa înălța capul și privea. Nu, nu era domnișoara Barrett.

Pe divanul ei din Wimpole Street, domnișoara Barrett era din ce în ce mai neliniștită. Negocierile se poticniseră. Taylor promisese că va merge în Whitechapel miercuri după-amiază ca să negocieze cu „Asociații”. Cu toate acestea, după-amiaza zilei de miercuri a trecut, seara zilei de miercuri a trecut și ea, și nici urmă de Taylor. Oare asta să însemne, se întreba ea, că aveau să ridice prețul, și așa usturător din capul locului? Desigur că vroia să plătească. „Știi bine că trebuie să-l am pe Flush al meu”, îi scrisese domnului Browning. „Nu pot risca să mă iau la harță cu ei și să mă tocmesc.” S-a întins pe divan și a continuat să-i scrie domnului Browning, cu urechea ciulită, așteptând o bătaie în ușă. Wilson a urcat să-i aducă scrisorile. Wilson a urcat apoi cu apa caldă. Era deja ora de culcare și Flush nu sosise.

Zorii zilei de joi, 3 septembrie, s-au lăsat peste Whitechapel. Ușa se tot deschidea și se închidea. Setterul roșcat care scheunase toată noaptea lângă Flush, pe podea, fu cărat afară de o brută cu vestă de piele – oare ce soartă îl aștepta? Ar fi fost mai bine pentru el să fie ucis sau să rămână acolo? Ce era mai rău – viață aici sau moarte afară? Vacarmul, înfometarea și setea, duhoarea acelui loc – și când se gândea că urâse cândva parfumul apei de colonie! – aveau darul de a șterge contururile oricărei imagini, ale oricărei dorințe. În cap îi roiau crâmpie de vechi amintiri. Oare ce auzea? Să fi fost vocea bătrânului domn Mitford, strigând pe câmp? Și glasul celălalt – să fi fost oare Kerenhappock, care stătea la taclale cu brutarul în fața casei? Un foșnet în cocioabă și i se păru că o aude pe domnișoara Mitford strângând niște mușcate în buchet. Dar nu era decât vântul – afară începuse furtuna – care sfâșia hârtia cafenie din spărturile ferestrei. Nu

erau decât voci de bețivi bălmăjind prin rigole. Sau babornita din celălalt colț al încăperii, trăncănind fără oprire, tot prăjind la foc o scrumbie în tigaie. Flush fusese uitat și părăsit. Nimeni nu avea să-i vină în ajutor. Niciuna dintre acele voci nu îi vorbea lui – și papagalul repeta la nesfârșit „Poll păpușo!“, „Poll păpușo!“, iar canarii îi dădeau înainte cu ciritul și fluieratul lor nerod.

A venit din nou seara și întunericul a cuprins încăperea. Lumânarea a fost înfiptă în suport. Afară s-a aprins din nou lumina aspră a focului. Au început să-și facă apariția hoardele de bărbați crunți cu saci în spate și femeile cu fețe sulemenite țipător – dădeau buzna pe ușă și se îndreptau, târșâind picioarele, spre paturile și mesele dezmembrate, prăbușindu-se pe ele. O altă noapte a înfășurat Whitechapel în giulgiul ei. Prin acoperișul spart, ploaia curgea răpăind, adunându-se într-o găleată. Doamna Barrett nu era nicăieri.

Zorii zilei de joi se lăsaseră și peste Wimpole Street. Fără nicio veste despre Flush, fără niciun mesaj de la Taylor. Domnișoara Barrett era extrem de îngrijorată. Începu să întrebe în dreapta și-n stânga. Îl chemă pe fratele ei, Henry, și îl luă la întrebări. Așa află că fusese păcălită. „Dracul“ de Taylor se ținuse de cuvânt și se prezentase cu o seară înainte. Condițiile lui erau clare: șase guinee pentru Asociați și o jumătate de guinee pentru el. Dar Henry, în loc să-i dea de știre ei, se dusesse la domnul Barrett, care firește că îi ceruse să nu plătească și nici să nu sufle vreo vorbuliță surorii sale despre vizita pungașului. Domnișoara Barrett fu „foarte speriată și mânioasă“. Insistă ca fratele ei să meargă la domnul Taylor să ducă banii. Henry însă refuză și îi „aminti ce-a zis tata“. La ce bun să vorbească despre tata, protestă ea. În timp ce ei stăteau de vorbă, Flush avea să fie omorât.

Atunci luă o hotărâre. Dacă Henry nu voia să meargă, va merge ea singură: „Dacă acești oameni nu vor să mă asculte, o să mă duc eu însămi mâine dimineată să-l iau pe Flush înapoi“, îi scrisese domnului Browning.

Domnișoara Barrett avea să afle însă curând că una ca asta era mai ușor de zis decât de făcut. Pentru ea era aproape la fel de greu să ajungă la Flush pe cât îi era de greu lui să

vină la ea. Wimpole Street în întregimea ei îi era potrivnică în această chestiune. Vestea că Flush fusese răpit și că Taylor cerea răscumpărare ajunsese la urechile tuturor. Wimpole Street se coalizase; era pornită să facă front comun împotriva cartierului Whitechapel. Domnul Boyd cel orb spuse tuturor că, după părerea lui, plata recompensei ar fi constituit un „groaznic păcat“. Tatăl și fratele ei se aliaseră și ei împotriva domnișoarei Barrett și știa că erau în stare de orice minciună ca să-și apere imaginea potrivită statutului lor social înalt. Dar cel mai grav, mai grav decât orice pe lume, era altceva – domnul Browning însuși făcu uz de toată autoritatea, de toată puterea de convingere, recurgând la erudiția, la logica sa, pentru a pleda cauza străzii Wimpole împotriva lui Flush. Îi scrisese că, dacă va ceda în fața lui Taylor, însemna că se pleacă în fața tiraniei, în fața șantajistilor, însemna că dădea voie răului să învingă în lupta împotriva binelui și ticăloșiei să triumfe împotriva cinstei. Dacă ea ceda și îi dădea lui Taylor ceea ce-i ceruse, „ce vor face stăpânii săraci de câini, cei care nu dispun de bani pentru răscumpărarea lor?“ Și de acolo imaginația lui se aprinse; își închipuia cum ar fi răspuns el dacă Taylor i-ar fi cerut măcar cinci șilingi; i-ar fi zis „*dumneata* ești cel vinovat pentru faptele acestei șlehte de pungași și *dumneata* – ascultă-mă bine – să nu mă iei pe mine cu prostiile despre tăiatul labelor și capetelor. Pentru că, îți spun verde-n față, de-acum înainte nu voi precupeți nimic ca să te nimicesc și să pun capăt răului pe care-l faci. Oricât m-ar costa, te voi răpune pe tine și pe toți acoliții tăi pe care-i voi afla – dar pe *dumneata* te-am aflat deja și cu *dumneata* voi începe și-o să te hăituiesc până la capătul pământului“. Iată ce cuvinte i-ar fi aruncat domnul Browning lui Taylor în față dacă ar fi avut norocul să dea nas în nas cu acel domn. Pentru că, într-adevăr, continuă el într-o scrisoare trimisă în aceeași după-amiază de joi, cu poșta următoare, „ce îngrozitor este când te gândești cum toți acești tirani, mai mici sau mai mari, se pot folosi de sentimentele celor slabi și muți, ale căror secrete le-au aflat și pe care îi pot juca pe degete“. Nu, nu însemna că o învinovățește pe domnișoara Barrett – orice faptă a ei nu putea fi de-

cât perfect îndreptățită. Totuși, adăugă el într-o scrisoare de vineri dimineața, „socotesc că e o slăbiciune deplorabilă...” Dacă ea îl încuraja pe Taylor să fure câini, îl încuraja și pe unul ca Barnard Gregory¹, care fura identități. Indirect s-ar fi făcut răspunzătoare pentru toți nefericiții care și-au tăiat beregata sau au fugit din țară din cauză că un șantajist de teapa lui Barnard Gregory le-a pus numele pe o listă și i-a promis pentru totdeauna. „Dar ce rost are să mai înșiruim aici truisme despre un lucru atât de evident?” Așa tuna și fulgera domnul Browning, dinspre New Cross, de două ori pe zi.

Culcată pe divanul ei, domnișoara Barrett îi citea scrisorile. Ce ușor ar fi fost să cedeze – ce lesne ar fi fost să spună: „Pentru mine părerea ta e mai prețioasă decât o sută de cockeri.” Ce simplu ar fi fost să se lase pe spate între pernele ei și să rostească, oftând: „Nu sunt decât o femeie slabă. Ce știu eu despre lege și dreptate? Hotărăște tu pentru mine.” Trebuia doar să refuze plata recompensei; trebuia să-i sfideze pe Taylor și pe acoliții săi. Și, dacă Flush era ucis, atunci când pachetul groazei ar fi sosit, și ea l-ar fi deschis iar din el s-ar fi revărsat capul și lăbuțele lui, ei bine, atunci Robert Browning i-ar fi stat alături și ar fi asigurat-o că făcuse ceea ce era just și că îi câștigase astfel respectul. Dar domnișoara Barrett nu era una care să se lase intimidată cu una cu două. Domnișoara Barrett a luat hotărâtă tocul în mână și l-a pus la punct pe Robert Browning. Ce frumos era, spuse ea, să-l citezi pe Donne; să-l dai pe Gregory drept pildă; să compui replici usturătoare pentru domnul Taylor – și ea ar fi făcut la fel, dacă Taylor ar fi atacat-o, dacă Gregory ar fi defăimat-o – numai să fi îndrăznit! Dar ce ar face domnul Browning dacă bandiții ar fi răpit-o *pe ea*, dacă *ea* ar fi fost aceea ajunsă la cheremul lor, dacă nelegiuții ar fi amenințat că urechile *ei* aveau să fie tăiate și trimise prin poștă la New Cross? Indife-

---

¹ Barnard Gregory (1796–1852) – actor și publicist de proastă reputație în epoca victoriană, de câteva ori închis pentru defăimare și șantaj – scormonea în trecutul victimelor sale, afla despre relațiile nepotrivite și le șantaja, cerând o sumă în schimbul tăcerii lui.

rent ce ar fi făcut el în cazul acesta ipotetic, ea se hotărâse deja. Flush nu se putea apăra. Prima ei datorie era față de el. „Flush, bietul meu Flush, el care m-a iubit întotdeauna cu atât devotament – ce drept am eu să sacrific această ființă nevinovată în numele luptei împotriva ticăloșiei tuturor domnilor Taylor de pe acest pământ?” Orice ar spune domnul Browning, ea îl va salva pe Flush, chiar dacă pentru asta va trebui să meargă în gura lupului din Whitechapel și să-l scoată de acolo, chiar dacă domnul Browning o va disprețui pentru faptele ei.

Așadar, sâmbătă, cu scrisoarea domnului Browning deschisă pe masă sub ochii ei, domnișoara Barrett a început să se îmbrace. Își aruncă încă o dată privirea peste ceea ce scria el mai jos – „un ultim cuvânt: în tot ceea ce susțin luptă împotriva regulilor execrabile impuse de toți soții, tații, frații și tiranii acestei lumi în general“. Așadar, dacă ea mergea în Whitechapel, însemna că e împotriva lui Robert Browning și de partea tuturor taților, fraților și tiranilor în general? Continuă să se îmbrace. Un câine urla în grajduri. Era legat, neajutorat, la cheremul unor oameni cruzi. Urletul lui părea că îi spune: „Gândește-te la Flush“. Își încălță pantofii, îmbracă mantaua, își potrivește pălăria. Privi încă o dată scrisoarea domnului Browning. „În curând mă voi căsători cu tine“, scria acolo. Câinele urla în continuare. Ieși din cameră și coborî scara.

Henry Barrett îi tăie calea și o preveni, amintindu-i că probabil va fi jefuită sau ucisă dacă avea să facă ceea ce-și pusese în cap. Ea îi ceru lui Wilson să cheme o trăsură. Deși tremura, Wilson se supuse și făcu întocmai. Trăsura sosi. Domnișoara Barrett îi spuse lui Wilson să urce. Wilson o ascultă, deși era sigură că îi sunase ceasul. Domnișoara Barrett ceru vizitiului să le ducă în strada Manning din Shoreditch. Apoi urcă și ea și porniră.

În scurt timp, lăsară în urmă ferestrele cu geamuri limpezi și strălucitoare, ușile de mahon și frumoasele grilaje ce despărteau de stradă fațadele caselor. Intrau într-o lume pe care domnișoara Barrett nu o mai văzuse niciodată, nici măcar nu bănuise că există. În lumea în care vacile stau

înghesuite sub podeaua dormitorului, unde familii întregi dorm în camere cu geamuri sparte; lumea în care se dă drumul la apă proaspătă doar de două ori pe săptămână, unde sărăcia și depravarea nu cunosc altceva decât sărăcie și depravare.

Trăsura intră într-o zonă care nu le era defel familiară vizitiilor respectabili. Birjarul opri caii și ceru indicații într-o cârciumă. „Au ieșit vreo doi sau trei inși. Aha, care va să zică aveți treabă cu domnul Taylor?” În acea lume misterioasă, o trăsură cu două doamne nu putea veni decât cu un singur scop, iar acel scop era binecunoscut. Așteptarea fu înfricoșătoare. Un bărbat dădu fuga într-o casă și se întoarse repede, spunând că domnul Taylor „nu e acasă! Dar de ce nu cobor eu din trăsură? Pe Wilson a cuprins-o groaza și mă implora nici să nu mă gândesc să fac ce spun ei.” Un grup de bărbați și puradei se strânsese în jurul trăsurii. „Nu ziceam că vreau să mă văd cu domnul Taylor? m-a întrebat bărbatul.”

Domnișoara Barrett nu avea nicio dorință expresă de a-l vedea pe domnul Taylor. O femeie foarte grasă își făcu apariția din casă; „era atât de grasă încât se vedea cât de colo că nu e una pe care s-o fi muștrat vreodată conștiința” și o informă pe domnișoara Barrett că soțul ei plecase: „poate se va întoarce în câteva minute, poate în câteva ore – nu ar fi fost mai bine să ies din trăsură să-l aștept?” Wilson o trase de mânecă. Închipuie-ți, să aștepti în casa acelei femei! Era și așa destul de rău să stea în trăsură, înconjurată de banda de bărbați și băieți ce se înghesuiau din ce în ce mai aproape. Domnișoara Barrett găsi că era mai bine să poarte discuția cu „uriașul bandit de sex feminin” de unde era, din trăsură. Câinele ei era la domnul Taylor, îi explică. Acesta îi promisese să i-l dea înapoi. Putea fi domnul Taylor amabil și să i-l aducă în Wimpole Street, negreșit, în cursul zilei? „O, da, da, firește că da”, încuviință grăsansa cu un zâmbet fermecător. Dacă stătea să se gândească bine, era încredințată că Taylor plecase tocmai cu scopul de a rezolva această problemă. Apoi „și-a înălțat capul cu demnitate și, cu o eleganță parcă înnăscută, s-a răsucit pe călcâie și a plecat.”

Trăsura întoarse și părăsi strada Manning din Shore-

ditch. Wilson era de părere că au „scăpat ca prin urechile acului“. Chiar și domnișoara Barrett fusese înfricoșată. „Mi-a fost foarte limpede că bandiții dețin putere completă în acel loc. Tovarășii, Galeria... au prins rădăcini“, scria ea.

În minte îi roiau, pe drumul înapoi, fel de fel de gânduri – revedea în fața ochilor lucrurile aflate în acea zi. Deci asta era lumea de dincolo de Wimpole Street – chipurile, casele acelea. Văzuse mai multe de pe scaunul trăsurii, când oprise în fața acelei cârciumi, decât în cei cinci ani în care zăcuse în dormitorul ei din Wimpole Street. „Chipurile acelor bărbați!“ exclamă ea. Îi rămăseseră însemnate pe retină cu fierul încins. Îi stârneau imaginația mai mult decât o făcuseră vreodată „prezențele divine sculptate în marmură“, ale busturilor de pe bibliotecă. Acolo trăiau femeii ca ea; în timp ce ea stătea culcată pe divan, în timp ce scria și citea, ele trăiau în acel fel, acolo.

Trăsura o hurduca acum din nou printre rândurile de case cu patru etaje. Zări ferestrele și ușile familiare, drumul pavat cu piatră, mânerile de alamă ale ușilor, aceleași perdele dintotdeauna. Ajunseseră în Wimpole Street, la numărul 50. Wilson sări jos, ușurată că era din nou la adăpost. Dar domnișoara Barrett poate că a șovăit o clipă. Încă o urmăreau „chipurile acelor bărbați“. Aveau să-i apară din nou în fața ochilor, câțiva ani mai târziu, în timp ce stătea pe un balcon însořit, în Italia¹. Aveau să-i inspire cele mai sclipitoare pasaje din *Aurora Leigh*. Dar în acel moment majordomul îi deschise ușa iar ea urcă în camera ei.

Sâmbătă a fost cea de-a cincea zi de prizonierat al lui Flush. Zăcea gâfâind în colțul lui întunecos, pe podeaua înțesată, aproape sfârșit, aproape resemnat. Ușile se trânteau cu zgomot. Se auzeau voci aspre strigând. Femeile țipau. Papagalii sporovăiau așa cum sporovăiseră în casele lor, casele văduvelor din Maida Vale, numai că acum numai niște bătrâne ticăloase le răspundeau, înjurându-i de mama focului. Prin blană îi colcăiau tot felul de insecte, dar era mult prea vlăguıt, prea amorțit și indiferent ca să se scuture. Toată via-

---

¹ Vezi nota autoarei la pagina 142.

ța lui trecută și nenumăratele ei amintiri – Reading, grădina de acolo, domnișoara Mitford, domnul Kenyon, bibliotecile, busturile, țărani pictați pe transperant – toate se topiseră ca fulgii de zăpadă într-un cazan cu apă fierbinte. Dacă mai încerca vreo brumă de speranță, aceasta nu avea nici nume, nici chip; sau poate că avea un chip, unul însă cu trăsăturile șterse, al cuiva ce încă purta pentru el numele „domnișoara Barrett”. Ea exista încă; restul lumii dispăruse; ea exista în continuare, deși între ei se întindeau prăpăstii atât de adânci încât era aproape imposibil, sau aproape imposibil, ca ea să poată ajunge până la el. Se lăsa din nou întunericul, o beznă ce parcă vroia să-i strivească și ultima speranță – pe domnișoara Barrett.

De fapt, chiar și în acest ultim moment, în Wimpole Street se concentraseră forțe ce luptau să-i țină despărțiți pe Flush și pe domnișoara Barrett. Sâmbătă după-amiază a stat culcată și l-a așteptat pe Taylor, care trebuia să vină, așa promisese femeia cea foarte grasă. În cele din urmă, acesta se înființă, dar fără câine. Îi trimise sus un mesaj – dacă domnișoara Barrett îi dă pe loc șase guinee „își dă cuvântul de onoare” că se duce direct în Whitechapel să ia câinele. Domnișoara Barrett nu avea habar ce greutate poate avea cuvântul de onoare al unui „drac” precum domnul Taylor; dar se gândi „că e singura speranță”; era în joc viața lui Flush; așa că numără cele șase guinee și i le trimise lui Taylor în hol. Din nefericire, în timp ce Taylor aștepta în hol, printre umbrele, gravuri, covorul înnodat și alte obiecte prețioase, Alfred Barrett tocmai intră pe ușă. La vederea dracului Taylor la el în casă, își pierdu cumpătul. Furia puse stăpânire pe el. Îl numi „escroc, mincinos și hoț”. Domnul Taylor ripostă, înjurându-l și el și blestemând. Cel mai rău fu însă atunci când se jură, „pe mântuirea sufletului lui, că nu o să mai vedem niciodată câinele”, după care ieși valvârtej.

Asta nu însemna decât un singur lucru: a doua zi în zori urma să vină coletul însângerat. Domnișoara Barrett își trase iute hainele pe ea și se repezi în jos pe scări. Unde era Wilson? Să cheme o trăsură. Vor merge de îndată înapoi în Shoreditch. Membrii familiei săriră în calea ei, încercând să

o împiedice să plece. Se lăsa întunericul. Era deja epuizată. Asemenea aventură era riscantă chiar și pentru un bărbat în putere. Pentru ea era nebunie curată. Așa i-au spus. Frații, surorile, toți au înconjurat-o cu amenințări, încercând s-o facă să se răzgândească, „țipând la mine că sunt nebună de legat, încăpățânată și îndărătnică – mi-au spus cuvinte la fel de grele ca acelea cu care l-au întâmpinat pe domnul Taylor“.

Dar ea nu dădea înapoi. În cele din urmă și-au dat seama că nu era de glumit cu ea. Oricare ar fi fost riscul, nu aveau altă alternativă decât să cedeze. Septimus a promis că, dacă Ba se întoarce în camera ei și „își schimbă dispoziția“, se va duce el însuși la Taylor cu banii și va aduce câinele înapoi.

Amurgul zilei de 5 septembrie se topi în bezna nopții din Whitechapel. Ușa încăperii se mai dădu o dată de perete. Un bărbat păros îl înșfăcă pe Flush de ceafă și-l ridică din colțul lui. Flush privi fața hidoasă a vechiului său dușman fără să-și poată da seama dacă urma să-l omoare sau să-i dea drumul. Mai păstra umbra unei amintiri, ca o fantomă, în rest nu-i mai păsa de nimic. Bărbatul se aplecă. Ce făceau degetele acelea grosolane la gâtul lui? Țineau oare un cuțit sau un lanț? Împiedicându-se, orbit de lumină, mergând pe picioare nesigure, Flush fu scos afară la aer.

În Wimpole Street, domnișoara Barrett nu avea poftă de mâncare. Oare Flush murise, sau trăia? Nu avea habar. La ora opt se auzi o bătaie în ușă; era obișnuita scrisoare de la domnul Browning. Dar, când ușa se deschise pentru a-i fi înmănată scrisoarea, altcineva dădu buzna înăuntru, odată cu misiva. Era Flush.

Se îndreptă glonț la vasul lui mov. Îi turnară apă de trei ori la rând și tot nu se sătura. Domnișoara Barrett îl privi pe câinele năucit, speriat și murdar care sorbea apa fără să se oprească. „Nu s-a arătat așa de bucuros să mă vadă pe cât m-am așteptat“, observă ea. Într-adevăr, el nu-și dorea decât un singur lucru: apă curată.

Păi, domnișoara Barrett privise doar o clipă chipurile acelor oameni și avea să le țină minte toată viața, în timp ce el trăise în mijlocul lor timp de cinci zile, și viața lui fusese în

măinile lor. Acum, că se întorsese între pernele lui, un singur lucru îi părea să aibă consistența realității: apa rece. Nu se mai oprea din băut. Vechii zei ai dormitorului – biblioteca, șifonierul, busturile – parcă nu mai aveau miez. Camera nu mai era o lume; era doar un adăpost, doar o vâlcea umbrită de o biată frunză de măcriș, într-o pădure în care stau la pândă fiare sălbatice și se încolăcesc șerpi veninoși, unde fiecare copac ascunde în dosul lui un ucigaș gata să lovească. În timp ce stătea culcat pe divan la locul lui, la picioarele domnișoarei Barrett, amețit și epuizat, în urechi îi răsunau încă urletele câinilor priponiți și țipetele păsărilor îngrozite. Ori de câte ori se deschidea ușa, tresărea, așteptând să apară bărbatul păros cu jungherul lui; dar era doar domnul Kenyon cu o carte în mână; sau domnul Browning, cu mânușile lui galbene.

Acum se chircea și se ferea și de domnul Kenyon și de domnul Browning. Nu mai avea încredere în ei. Acele fețe zâmbitoare și prietenoase ascundeau trădare, cruzime și amăgire. Mângâierile lor erau false. Îi era teamă și să o însoțească pe Wilson până la cutia poștală. Nici nu se mișca din loc până ce nu avea lanțul lui la gât. Când era întrebat „Sărăcul de tine, te-au răpit oamenii cei răi?“, își înălța capul, gemea și schelălăia. Pocnetul unui bici era de ajuns să-l facă să o ia la goană pe scări și să se ascundă. În casă se târa și se adăpostea cât mai aproape de domnișoara Barrett. Ea singură nu-l abandonase. În ea mai avea o doză de încredere. Și, încet-încet, ea căpăta din nou consistență. Murdar, istovit și slab, zăcea tremurând la picioarele ei.

Pe măsură ce timpul trecea și amintirile zilelor petrecute în Whitechapel începeau să pălească, Flush, culcat mereu lângă domnișoara Barrett pe divan, îi citea acum simțăminte cu mai mare ușurință ca oricând. Fuseseră despărțiți; acum erau din nou împreună. Adevărul era că nu fuseseră niciodată mai apropiați. Orice tresărire a ei, orice freamăt, îl străbăteau deopotrivă și pe el.

Iar ea tot tresărea și tot fremăta. Primirea unui pachet îi dădu fiori. Îl desfăcu și scoase din el, cu degete tremurătoare, o pereche de cizme. Le ascunse imediat într-un colț al

dulapului. Se așează la loc, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic; dar ceva se întâmplase. Când rămaseră singuri, se ridică și scoase din sertar un colier cu diamante. Scoase apoi cutia cu scrisorile domnului Browning. Aranjă cizmele, colierul și scrisorile într-un geamantan, după care – ca și când ar fi auzit pași pe scară – împinse geamantanul sub pat și se culcă la loc, acoperindu-se din nou cu șalul. Flush presimțea că aceste taine, aceste lucruri făcute pe furiș anunțau o criză ce se apropia. Oare vor fugi împreună? Aveau oare să evadeze din această lume îngrozitoare de hoți de câini și de tirani? Ce bine ar fi fost să fie așa! Tremură și scoase un schelălăit de emoție; domnișoara Barrett îi ceru, cu voce scăzută, să se liniștească; iar el se supuse de îndată. Ea însăși era tăcută. Ori de câte ori intrau frații și surorile ei, o găseau lungită pe divan, calmă. Tot întinsă rămânea când vorbea cu domnul Barrett, așa cum stătuse întinsă și vorbise întotdeauna cu el.

Dar în ziua de sâmbătă, 12 septembrie, Flush o văzu pe domnișoara Barrett făcând un lucru pe care nu-l mai făcuse niciodată. Se îmbracă de parcă voia să iasă după micul dejun. Mai mult, în timp ce o privea îmbrăcându-se, Flush înțelese, după expresia de pe chipul ei, că nu avea să-l ia cu ea. Pornea într-o misiune secretă, doar a ei. La ora zece, Wilson intră în cameră. Și ea era îmbrăcată ca pentru plimbare. Au ieșit împreună, iar Flush a rămas pe divan să le aștepte.

După o oră și ceva, domnișoara Barrett se întoarse singură. Nici nu l-a privit – părea că nu vede nimic în jur. Își scoase mănușile și, preț de o secundă, pe unul din degetele mâinii stângi, Flush văzu sclipind un inel de aur. Apoi o urmări în timp ce își scotea inelul și îl adăpostea în întunericul unui sertar. Apoi se întinse, ca de obicei, pe divan. El i se alătură, aproape neîndrăznind să respire, pentru că știa că lucrul care se întâmplase – și sigur se întâmplase ceva – era o taină ce trebuia ținută cu orice preț.

Viața în dormitor trebuia neapărat să se desfășoare la fel ca întotdeauna. Deși totul se schimbaseră. Simpla fluturare a vântului în storuri îi părea lui Flush să conțină mesaje înci-frate. Luminile și umbrele care alunecau peste busturi păreau și ele să trimită mesaje și chemări. Toate obiectele din

cameră erau parcă la curent cu schimbarea; se pregăteau pentru ceva. Dar acel ceva era tăcut și bine ascuns. Frații și surorile ei au intrat și au ieșit după obicei. Domnul Barrett a venit seara, ca de obicei. A verificat dacă friptura fusese consumată, dacă vinul a fost băut. Domnișoara Barrett a râs și a stat de vorbă, și nimeni nu a bănuțit că ascunde ceva.

Când a rămas singură, a tras geamantanul de sub pat și l-a umplut în grabă, fără zgomot, cu urechile ciulite. Se vedea limpede cât era de încordată. Duminică, atunci când bătuseră clopotele bisericii, cineva întrebăse: „Unde bat clopotele?”. „Sunt clopotele de la biserica Marylebone“, a răspuns domnișoara Henrietta. Flush o văzuse pe domnișoara Barrett albindu-se la față. Dar nimeni altcineva nu observase.

A trecut ziua de luni, apoi marți și miercuri și joi. Zilele au alunecat sub o pătură de liniște; s-a mâncat, s-a discutat și s-a stat în tihnă pe divan, ca de obicei. Flush tresărea în somnul lui agitat și visa că stăteau amândoi ghemuiți sub ferigi și frunzișuri, într-un codru imens. O mână a dat la o parte frunzișul și s-a trezit. Era întuneric. Era întuneric; în acel întuneric o văzu pe Wilson intrând pe furiș în odaie, trăgând geamantanul de sub pat și ducându-l afară, totul fără nici cel mai mic zgomot.

Era vineri noaptea, pe 18 septembrie. Toată dimineața de sâmbătă așteptase, culcat, așa cum așteaptă cineva care știe că în orice clipă va cădea o batistă sau se va auzi un fluiert în surdină, și acestea vor fi semnale ale apropierii vieții sau a morții. O privi pe domnișoara Barrett în timp ce se îmbrăca. La patru fără un sfert, Wilson intră pe ușă. Apoi veni semnalul: domnișoara Barrett îl luă în brațe. Se ridică și se îndreptă către ușă. Se opri și, preț de o clipă, privi amândoi în jur. Divanul și fotoliul domnului Browning de lângă el erau la locul lor. Busturile și mesele erau la locul lor. Soarele se strecura printre frunzele de iederă iar transperantul pictat cu siluete de țărani plimbându-se flutura în afară. Totul era ca întotdeauna. Totul părea încremenit în așteptarea a milioane de clipe ce aveau să se scurgă mai departe, la fel ca până atunci. Numai că, pentru domnișoara Barrett și Flush,

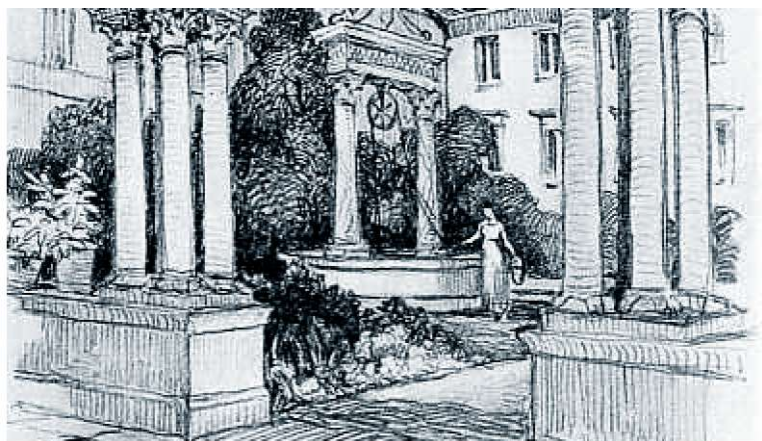
acestea erau ultimele. Domnișoara Barrett închise ușa în urma ei, fără zgomot.

Tot fără zgomot coborâră treptele, trecând prin drep-tul salonului, al bibliotecii, al sufrageriei. Toate arătau ca de obicei; miroseau la fel; era liniște; toate păreau să moțăie în ceasul acela al după-amiezii fierbinți de septembrie. Catiline dormea și el în hol, pe preșul lui.

Ajunseră la ușa de la intrare și răsuciră încet mânerul. Afară îi aștepta o trăsură.

„La Hodgson's“, spuse domnișoara Barrett. Vorbise aproape în șoaptă. Flush stătea nemișcat pe genunchii ei. Pentru nimic în lume nu ar fi tulburat acea liniște covârșitoare.

Capitolul 5

Italia

Au trecut ore, zile, săptămâni ce păreau că nu se mai termină, de beznă, de huruială; de lumini neașteptate; și apoi de tuneluri nesfârșite, care-i afundau în tenebre; de zgâlțâială care te arunca de colo-colo; de urcări fulgerătoare în lumină, străbătute de imaginea chipului domnișoarei Barrett privindu-l în ochi – după aceea de un cortegiu de copaci și linii subțiri și șine și case înalte, smălțuite cu picățele lucitoare – căci câinii călătoreau, după barbarul obicei de atunci al căilor ferate, vârați în cutii. Însă lui Flush nu-i era teamă; evadai; între ei și tirani, între ei și hoții de câini se așterneau depărtările. Așa, n-ai decât să hurui și să scrâșnești; huruie, scrâșnește până nu mai poți, își spunea el în barbă, pe măsură ce trenul îl arunca încolo și înapoi; numai să nu mai aud de Wimpole Street și Whitechapel.

În sfârșit, se deschise o mare de lumină; zăngănitul se stinse. Se auzeau triluri de păsări și copaci oftând. Sau era clipocitul apei? Deschizând în sfârșit ochii, scuturându-și blana, Flush văzu... văzu cea mai uimitoare priveliște din lumea asta. Era domnișoara Barrett, pe o stâncă, în mijlocul unui vârtej de ape. Copacii se plecau deasupra ei; apele râului goneau dedesubt. Era în pericol. Dintr-un salt, Flush ajunsese în mijlocul curentului și își făcu drum până la ea, stropind totul în jur.

– Și uite așa te-am și botezat, în numele lui Petrarca, zise domnișoara Barrett, în timp ce el se cocoța pe stâncă, pentru a se așeza lângă ea.

Spunea asta pentru că se aflau la Vaocluse¹, și piatra pe care stăteau amândoi trona în mijlocul fântânii lui Petrarca.

Și iarăși huruit, și iarăși scrâșnete; apoi iar a fost ridicat și iarăși așezat pe un pământ nemișcător; întunecimea s-a risipit iar; lumina l-a potopit; și s-a simțit viu, și treaz, și buimăcit – și se pomeni deodată că stă întins pe o pardoseală roșie, într-un salon uriaș și gol, inundat de lumină. Se ridică și începu să țopăie încoace și-ncolo, amușinând, pipăind totul. Nu era niciun covor în încăpere, și nu exista șemineu. Nu erau fotolii, și nu era niciun divan, și nu erau rafturi cu cărți, și nu erau statui. Arome necunoscute și grele îi gâdilară nărilor, făcându-l să strănute. Lumina, crudă și limpede, de o infinită limpezime, îi lua ochii. Nu se aflase niciodată într-o odaie – dacă într-adevăr odaie era aceasta – care să fie atât de puternică, atât de strălucitoare, atât de mare, atât de goală. Domnișoara Barrett arăta mai micuță ca oricând – ședea pe un scaun, în fața unei măsuțe, în mijloc.

Apoi Wilson îl scoase în aer liber. Soarele îl orbi, apoi îl orbi umbra. O parte a străzii frigea ca jarul; cealaltă te îngheța. Treceau femei învăluite în blănuri, și totuși purtau umbrele ca să se apere de soare. Iar pavajul era uscat ca un os. Deși era la mijloc de noiembrie, nu se vedea nici urmă de noroi, nicio băltoacă, nimic nu era care să îi ude lăbuțele sau să-i năclăiască blana. Nu se vedeau nicăieri scări spre subsol, și nici grilaje în fața caselor. Și nimic din zăpăceala de mirosuri care îi distrăgea mereu atenția când se plimba pe Wimpole Street sau pe Oxford Street. Pe de altă parte, straniile arome noi care veneau dinspre colțurile edificiilor de piatră dură de la capătul străzilor, dinspre zidurile palide și uscate, erau neobișnuit de tari și ciudate. Din spatele unei cortine negre îi ajunse la nări un miros uimitor și dulce, care

---

¹ Vaocluse – adevărat loc de pelerinaj pentru poeți, în Franța. Poetul italian Francesco Petrarca (1304–1374) a locuit și scris aici.

plutea în aer ca un nor; se opri brusc, cu lăbuțele ridicate, să îl inspire cu poftă; și se mișcă într-acolo, dând la o parte cortina cu botul. Nu apucă să vadă decât o încăpere zgomotoasă și străbătută de lumini, foarte înaltă și goală; pentru că Wilson sări după el și, cu un țipăt de groază, îl smuci înapoi în stradă.

Își continuă plimbarea. Zgomotul străzii era din ce în ce mai asurzitor. Toți păreau să țipe, cu vocile lor ascuțite, în același timp. Zumzetul scăzut, solid și adormitor al Londrei era înlocuit aici de un dudit, un strigăt, un zornăit și un urlet continuu, de plesnituri de bici și dangăte discordante de clopot.

Flush era împins când la dreapta când la stânga, la fel și Wilson. Fură nevoiți să iasă de pe trotuar și să urce înapoi de douăzeci de ori, ca să evite ba o trăsură, ba un bou răzleț, ba un detașament de soldați, ba o turmă de capre. Se simțea mai tânăr, mai sprinten ca niciodată în acești din urmă ani. Deși buimăcit, era în al nouălea cer; căzu lat pe pardoseala cu dale roșii și dormi buștean pe patul cel tare, cum nu dormise vreodată pe pernele moi din odaia din Wimpole Street.

Dar în curând Flush avea să simtă deosebiri mai profunde dintre Londra și Pisa – căci Pisa se numea orașul acesta în care poposiseră acum. Până și câinii erau aici diferiți. În Londra, nici dacă te duceai la cutia poștală nu scăpai fără să dai nas în nas cu vreun reprezentant al celor șapte faimoase familii din clanul spanielilor sau al vreunei alte rase nobile, fie el mops sau retriever, bulldog, mastif, collie, Terra-Nova, Saint Bernard ori fox terrier. Fiecare cu numele lui, fiecare cu rangul bine demarcat. Aici, însă, în Pisa, deși erau câini peste tot, nu exista nicio scară socială canină; toți până la unul – oare era posibil așa ceva? – erau corcitură. Din câte vedea el, aici nu erau decât câini și atât – câini cenușii, câini galbeni, câini dungați, câini cu pete; nu găseai un singur spaniel, un collie, un retriever ori un mastif, nici să dai cu tunul. Să nu fi avut Clubul Canin, așadar, nicio jurisdicție în Italia? Să nu fi auzit italienii de Clubul Spanielilor? Oare nicio lege nu era, ca să decreteze condamnarea la moarte a moșului, să încălzească la sân urechiușa în formă de lob, să cultive cu

drag piciorul frumos franjurat și să insiste cu patimă că sprânceana trebuie să fie arcuită, nu ascuțită? Din câte se vedea, nu era. Flush începu să se simtă ca un prinț în exil. Era singurul aristocrat în mijlocul prostimii. Era singurul cocker spaniel pur sânge din întregul târg al Pisei.

Ani de zile fusese Flush învățat să se considere un aristocrat. Legea vasului mov și a lanțului i se întipărise adânc în suflet. Așadar nu e de mirare că noul mediu îl năucea. Nimeni nu îl poate judeca prea aspru pe un Howard ori pe un Cavendish dacă, plantat în mijlocul unui roi de sălbatici care locuiesc în bordeie ca vai de lume, din vreme în vreme se mai lasă copleșit de nostalgie și își amintește cu drag de Chatsworth, de covoare roșii și de balcoane împodobite cu blazoane, de felul în care lumina se filtra prin sticla ferestrelor pictate. Trebuie să recunoaștem, Flush avea ceva sânge de snob; Miss Mitford remarcase această trăsătură a caracterului lui cu mulți ani în urmă; și sentimentul acesta, înăbușit în vremea când se aflase la Londra, între alții ca el sau mai buni decât el, se trezise la viață acum, când vedea că este superior, când se simțea unic. Deveni așadar sfidător și obraznic. „Flush s-a transformat într-un monarh absolut și e în stare să te latre până ce îți iei lumea în cap, dacă are el chef să îi deschizi ușa”, scrisese doamna Browning. „Robert”, scria ea mai departe, „jură că sus-numitul Flush socotește că el, adică soțul meu, a fost adus pe lume numai și numai cu acest scop precis, de a fi sluga lui, și trebuie să recunosc că nu pare să se fi înșelat prea tare”.

„Robert, soțul meu”... Ei bine, da, Flush se schimbase – însă iată că se schimbase și ea. Nu era numai faptul că se chema *doamna Browning* acum; că etala inelul de aur de pe deget și el sclipea în soare; nu, se schimbase cu adevărat, la fel de mult ca Flush.

Flush o auzea spunând aceste cuvinte – „Robert, soțul meu” – de cincizeci de ori pe zi, și întotdeauna erau încărcate de un sentiment de mândrie care lui îi făcea blana să se zbârlească și inima să-i tresară. Și nu numai limbajul ei se schimbase. Era cu totul alta, din cap până-n picioare. Acum, de pildă, în loc să soarbă o gură de vin de Porto cât un dege-

tar, și după aceea să se plângă că o doare capul, dădea pe gât un ditamai paharul de Chianti, după care dormea dusă. Întotdeauna exista acum o rămurică înflorită de portocal pe masa din salon, în locul fructului singuratic, îngălbenit, stătut și uscat dinainte. Apoi, în loc să ia caleașca până în Regent's Park, o vedea cum își trăgea în picioare o pereche de ghete groase și se apuca să se cațere pe stânci. În loc să stea înțepați pe bancheta unei trăsuri care să-i ducă huruind în Oxford Street, iată-i acum clătinându-se într-o birjă șubredă ce alerga zăngănind din toate încheieturile spre lac, unde se puneau pe privit munții; iar când se simțea istovită, nu se mai grăbea să cheme cabrioleta; ci doar stătea pe stâncă și se uita la șopârle. Îi plăcea nespus să stea la soare; îi plăcea nespus și frigul. Punea pe foc bușteni de pin din pădurea ducelui dacă se făcea prea frig. Stăteau amândoi în dogoarea flăcărilor, ascultând cum trosneau lemnele și trăgând cu putere în piept mireasma lor puternică, plină de arome.

Și ea nu mai contenea să laude Italia, comparând-o cu Anglia. „Bieții englezi“, spunea ea, ar trebui să învețe ce-i bucuria. „Au nevoie să se purifice – nu prin foc, ci prin soare.“ Aici, în Italia, găsiseră libertatea și viața și bucuria pe care le hrănește soarele. Nu vedeai nicăieri bărbați sărind la bătaie, și nu îi auzai înjurând; nu existau italieni beți; nu putea să nu se gândească la „chipurile acelor bărbați“ din Shoreditch. Nu pierdea nicio ocazie să laude Pisa și să spună cât de mult o preferă Londrei. Pe străzile din Pisa femeile drăguțe puteau să se plimbe singure; doamne impecabile aruncau întâi lăturile în stradă și apoi se prezentau la Curte, înveșmântate ca niște prințese. Pisa, cu clopotele ei, cu câinii maidanezi, cu cămilele ei¹, cu pădurile ei de pini, era infinit mai bună decât Wimpole Street și ușile de mahon ori cotletele de miel de acolo. Și uite așa se face că, în fiecare zi pe când dădea pe gât un pahar de Chianti și mai rupea o crenguță dintr-un por-

---

¹ În regiunea Pisei, familia de Medici a crescut cămile (inițial un dar de la beii Tunisiei) încă din secolul al XVII-lea. În veacul următor, numărul lor a ajuns la 200. Ultima se pare că a murit în zilele noastre, în 1976.

total, doamna Browning lăuda Italia și îi plângea de milă bieteii, anostei, umedei, neînsoritei, tristei, costisitoarei, convenționalei Anglii.

În mintea lui Wilson, însă, blazonul britanic se păstra încă viu. Imaginea majordomilor și a încăperilor de la subsol, a ușilor de la stradă și a perdelelor, nu s-a lăsat ștearsă din amintirea ei cu una cu două. Conștiința o împinse chiar să plece dintr-o galerie de picturi, „indignată de indecența zeiței Venus”. Iar mai târziu, când, prin amabilitatea unui amic, i se permise să arunce o privire pe furiș în interiorul strălucitor al Marii Curți Ducale, Wilson încă mai continua să susțină, cu loialitatea ei de neclintit, cauza Curții de la St. James, a superiorității ei și a minunățiilor aflate acolo. „Totul aici arată ponosit”, raportă ea, „față de minunata noastră Curte a Angliei”. Numai că, privind ea mai bine, numai ce se arătă ochilor ei superba siluetă a unui bărbat din corpul de gardă al Marelui Duce¹. Și el îi puse pe jar inima; judecata începu să i se clatine; și standardele i se răsturnară cu susul în jos. Pasămite Lily Wilson se îndrăgostise nebunește de signor Righi², garda ducală.

Și, dacă doamna Browning își explora noua libertate, extaziată de descoperirile pe care le făcea, tot așa și Flush – el își făcea propriile descoperiri, își explora propria libertate. Înainte să părăsească Pisa – în 1847, când s-au îndreptat spre Florența – Flush se confruntase deja cu straniul și tulburătorul adevăr că legile de la Clubul Canin nu sunt universale. Fu nevoit până la urmă să recunoască, cu greu, că un mic ciuf pe frunte nu constituie neapărat un defect fatal. Și, neavând încotro, își revizui vechea scară de valori. Își punea și în practică, la început cu timiditate, această schimbare de mentalitate cu privire la societatea câinească. Din zi în zi era, așadar, tot mai democrat. Încă de când se aflau în Pisa, doamna Browning remarcase: „Iese în fiecare zi și le vorbește în limba italiană cățeilor de prin partea locului”.

---

¹ Se referă la Leopold al II-lea, Marele Duce (*Granduca*) al Toscanei între 1824 și 1859.

² Vezi nota autoarei la pagina 143.

Odată ajuns în Florența, ultimele zale ale cătușelor nevăzute se rupseră. Clipa eliberării se petrecu în *Cascade*. Cum alerga el prin iarba de acolo, cu fire „precum smaraldul” și „veseli fazani în zbor”, Flush se pomeni că își amintește de Regent’s Park și de anunțurile de acolo: „Câinii trebuie ținuți în lesă”. Ce se alesese de acest „trebuie” acum? Unde era lanțul? Unde erau paznicii parcului și unde le era bastonul? Departe, duse pentru totdeauna erau, împreună cu răpitorii de câini și Cluburile Canine și Spaniel Club, cu aristocrația lor coruptă cu tot! Duse erau de-acuma toate, și trăsurile cu patru roți și cabrioletele împopoțonate! Gata cu Whitechapel și Shoreditch!

Și Flush o lua la fugă, și alerga cât îl țineau picioarele; blana lui scânteia; ochii aruncau flăcări. Simțea că lumea întreagă e tovarășa lui. Toți câinii erau frații lui. Nu mai avea ce face cu o lesă, în această nouă lume; nu avea nevoie de apărare. Dacă domnul Browning își întârzia plimbarea de seară – el și Flush erau acum cei mai buni prieteni – Flush îl chema la ordine cu tupeu. „Se ridică în picioare în fața lui și latră în modul cel mai tiranic cu putință”, remarca doamna Browning, cu oarece iritare – căci legătura ei cu Flush își pierduse mult din intensitatea de odinioară; nu mai avea nevoie acum de blănița lui roșie, de ochii lui strălucitori, ca să înlocuiască tot ceea ce nu trăise încă; acum îl avea pe propriul ei Pan, îl găsisese printre vii și măslini; și seara el era tot acolo, lângă focul de pin al nopților. Deci, dacă domnul Browning se mocăia prea mult înainte să iasă, Flush se ridica în două picioare și lătra; dar dacă domnul Browning prefera să stea în casă și să scrie, pentru Flush era totuna. Acum era independent.

Florile de glicină și cele de salcâm galben ascundeau zidurile; copacul lui Iuda aprindea scânteii în grădini; lălelele sălbatice smălțuiau câmpul. La ce bun să mai aștepte? O zbughea afară. Era propriul lui stăpân acum. „Se plimbă de unul singur și se întoarce după mai multe ore”, scria doamna Browning, „cunoaște fiecare străduță din Florența – face numai cum îl taie capul. Aici niciodată nu mi-e teamă că o să i se întâmple ceva” adăuga ea, și un zâmbet i se așternea pe

chip, amintindu-și orele de agonie prin care trecuse în Wim-pole Street și hoarda de bandiți ce așteptau în Vere Street să îl înșface pe Flush de lângă roata trăsurii, când uitase să-i pună lesa. Frica era un sentiment necunoscut în Florența; aici nu existau răpitori de câini și, se prea poate să-și fi ur-mat ea șirul gândurilor, nu existau tați.

Și totuși, dacă e să fim sinceri până la capăt, nu ca să se zgâiască la picturi ori ca să intre pe furiș în biserici întu-necoase pentru a le admira frescele îngălbenite de vreme o ștergea Flush de acasă, când ușile Casei Guidi erau deschise. O făcea pentru a căuta un lucru, și pentru a se bucura de lu-crul acela, lucrul care i se refuzase atâția ani. Odată, pe câm-purile din comitatul Berkshire, chemarea zeiței Venus îi ră-sunase ca o muzică în urechi, cu sălbaticele-i acorduri; se iu-bise cu cățelușa domnului Partridge; apoi ea îi adusese pe lu-me copilul. Începuse să audă din nou aceeași chemare, răsu-nând pe ulițele Florenței, numai că acum, după atâția ani de tăcere, sunetul era încă și mai tulburător, și mai impetuos. Acum Flush înțelegea un lucru necunoscut de om – iubirea cu puritate, iubirea cu simplitate, iubirea întreagă; iubirea ca-re nu cunoaște griji; iubirea care nu cunoaște rușine; și nici remușcare; care este și apoi încetează să fie, precum o albi-nă, care acum poposește pe o floare, acum a plecat. Astăzi e un trandafir, mâine un crin; e când un ciulin sălbatic de pe câmp, când o superbă și nobilă orhidee înfioată din grădină. La întâmplare, fără nicio grijă, pe toate le îmbrățișa Flush – pe cockerița cu pete de pe uliță, și pe cea cu blana vărgată, sau pe maidaneza cu blănița galbenă – nu avea nicio impor-tanță pe care. Pentru Flush era totuna. Urma chemarea lui Venus de oriunde ar fi venit ea și oriunde i-ar fi purtat vântul notele. Iubirea era totul; iubirea era de-ajuns.

Nimeni nu îl certa pentru escapadele lui. Tot ce făcea domnul Browning era să izbucnească în râs – „e de-a dreptul rușinos pentru un câine respectabil ca el” – când iarăși se în-torcea Flush acasă târziu în noapte, sau chiar în zori. Până și doamna Browning râdea, când îl vedea căzând lat pe podea și dormind dus, întins peste stema familiei Guidi sculptată în scagliola. Căci la Casa Guidi încăperile erau simple. Toate

obiectele acelea drapate care populaseră zilele lui de izolare și singurătate pieriseră. Patul era acum pat; lavaboul era lavabou. Fiecare lucru era el însuși, niciodată altceva. Cele doar câteva scaune vechi sculptate în abanos se pierdeau în salonul imens. Deasupra căminului atârna o oglindă cu doi amorași în care stăteau lumânările. Doamna Browning renunțase la vechile ei șaluri indiene. Acum purta un vâl țesut din mătase subțire și luminoasă, care îi plăcea foarte mult soțului ei. Până și părul ei era altfel pieptănat. Când soarele asfințea și se ridicau storurile, ea ieșea pe balcon, înveșmântată în muselină albă, și îl măsura cu piciorul. Tare îi mai plăcea să stea acolo, ca să privească trecătorii și să asculte zumzetul străzii.

La scurt timp după sosirea în Florența, într-o noapte izbucni un asemenea tămbălău afară, de unde ajungeau la ei țipete și tropăit de picioare, încât dădură toți fuga pe balcon să vadă ce se întâmplă. O mare de oameni se unduia dedesubt. Purtau pancarte¹, strigau și cântau. Toate ferestrele erau acum pline de chipuri; toate balcoanele erau înțesate de siluete. De la geamuri, oamenii aruncau flori și frunze de dafin spre cei de jos; iar oamenii din stradă – bărbați plini de morgă, femei tinere cuprinse de voioșie – se sărutau și își ridicau pruncii spre oamenii de la balcoane. Domnul și doamna Browning se aplecară peste balustradă ca să bată din palme, și nu se mai opreau. Trecea pancartă după pancartă. Torțele își aruncau lumina peste literele lor. „Libertate” – scria pe una; „Italia unită” scria pe alta; și „În memoria martirilor” și „Viva Pio Nono”² și „Viva Leopoldo Secondo” – vreme de trei ceasuri încheiate și jumătate pancartele curseră și oamenii ovaționară și doamna și domnul Browning nu se des-

---

¹ Pe 12 septembrie 1847, zi ce marca prima aniversare a căsătoriei celor doi poeți, florentinii au ieșit în stradă să sărbătorească faptul că Leopold tocmai permisesse populației să formeze o gardă civică, prilej de mare bucurie pentru tot orașul. Imediat, Elizabeth se apucă să scrie „Meditație în Toscana” și, îndrăgostită de cultura Italiei, îmbrățișând cauza uniunii ei, o transformă în sursă de inspirație pentru scrierile de mai târziu.

² Viva Pio Nono – „Trăiască Papa Pius”. Este vorba despre Papa Pius al IX-lea (1792-1878), ales papă în iulie 1846.

prinseră de la locul lor de pe balcon, cu cele șase lumânări aprinse, făcând neconținut cu mâna spre cei de jos.

O vreme, chiar și Flush încercă să le țină și el isonul; se bucură și el cât putu, ridicat între cei doi, sprijinindu-se cu lăbuțele de pervaz. Până la urmă însă – gata, nu mai putea să se abțină – se dădu bătut și trase un căscat. „A trebuit să mărturisească”, fu remarca doamnei Browning, „că găsește toată tevatura asta cam exagerată, prea se lungea”. I se urâse, și îl cuprinse deodată cheful să riposteze, să le-o zică pe-aia dreaptă. Ce era toată chestia asta? se întreba. Și cine o mai fi fost și ducele ăsta așa mare, și ce le promisese? Ce atâta fericire? Totul arăta absurd – căci de-acuma extazierea doamnei Browning, care tot făcea cu mâna și nu se mai o-prea, începuse să-l cam calce pe nervi. Entuziasmul ăsta general pentru un simplu duce era cu totul anormal, socoti el.

Și, deodată, exact atunci când Marele Duce trecea prin dreptul lor, ceva îi atrase atenția: un cățel se oprise la poarta lor. Profitând de neatenția doamnei Browning, care era prea ocupată cu uralele entuziaste, Flush se sustrase de pe balcon și pe-aici ți-e drumul. Printre pancarte, tăindu-și drum prin mijlocul gloatei, o urmă. Iar ea alerga departe, tot mai departe în inima Florenței.

Strigătele de-abia se mai auzeau în depărtare; uralele se stinseră până ce nu se mai auzi nimic. Luminele torțelor se stinseseră și ele. Doar o stea sau două își mai cerneau lumina în apele lui Arno, pe țărmul căruia Flush și cockerița lui cu pete stăteau acum culcați unul lângă altul, ghemuiți în carcasa unui vechi coș rupt și afundat în noroi. Și petrecură acolo, în extazul dragostei lor, până ce soarele se ridică bine pe cer.

Se întoarse acasă de-abia dimineața, la ora nouă, iar doamna Browning îl salută cu un ton de-a dreptul ironic – măcar să fi făcut bine să țină minte că era aniversarea căsătoriei ei. Dar bănuia că „se simțise bine pe unde umblase”. Și avea mare dreptate. În vreme ce o gloată de patruzeci de mii de oameni care se călcau în picioare, un mare duce cu promisiunile lui și aspirațiile înflăcărâte ale pancartelor îi ținu-seră ei de urât, prilejuindu-i o inexplicabilă plăcere, el găsise

de o mie de ori mai multă plăcere în compania cățelușei lui pripășite la poartă.

Nu încapă nici urmă de îndoială că doamna Browning și Flush ajunseseră la concluzii diametral opuse la capătul expedițiilor lor de descoperiri – ea aflase un Mare Duce, el, o cockeriță pătată; și totuși legătura dintre ei doi nu se putea rupe cu una cu două. Nu trecu prea mult timp după ce Flush azvârlise verbul *a trebui* la gunoi și începuse să prindă gustul libertății, alergând ca vântul prin iarba verde ca smaraldul a grădinilor din Cascine, cu fazanii care-și umflau penele roșii și aurii, când un nou junghi îi străpunse inima. Și asta îl aduse din nou cu botul pe labe.

La început a fost doar o scânteie – ceva care îi dădu numai un pic de gândit – doar că doamna Browning a început, în primăvara lui 1849, să își facă prea mult de lucru cu acul și ața. Ceva îl nedumerea pe Flush, când o privea. Știa că nu se pricepuse niciodată la cusut. Apoi mai băgă de seamă că Wilson mutase un pat de la locul lui și apoi deschisese un sertar în care vârase niște rufe albe. Ridicând ochii din podeaua cu pardoseală roșie începu să privească în jur, să asculte atent. Iar avea să se întâmple ceva rău? Căuta semne, așteptându-se să fie scoase cuferele de călătorie și să se facă simțită iar febra pregătirii bagajelor. Oare urma o altă evadare, o nouă fugă? Încotro aveau să fugă, și de cine? Nu există niciun pericol aici, o asigură el pe doamna Browning. În Florența nu aveau niciun motiv din lume să se teamă de domnul Taylor ori de capetele de câini înfășurate în hârtie maronie. Ceva îl încurca. Erau semne de schimbare, însă ele nu se refereau, așa cum le citea el, la o evadare. Nu, mai degrabă se refereau, și asta într-un fel mult, mult mai misterios, la o *așteptare*. Ceva se apropia, ceva inevitabil; și totuși de temut – simțea asta în vreme ce o privea pe doamna Browning cosând în fotoliul ei, împăcată, liniștită, hotărâtă.

Treceau săptămâni întregi și ea abia dacă mai ieșea din casă. Părea să stea în așteptarea unui eveniment grozav. Oare trebuia să meargă singură la întâlnire cu un ins de teapa ticălosului acela de Taylor, care o să tabere asupra ei cu o ploaie de lovituri și nimeni nu-i va sări în ajutor? Era limpe-

de că nu se pregăteau de o fugă. Nu fusese strâns niciun bagaj. Și nimeni nu părea că avea să plece *din* casă – mai degrabă cineva se pregătea să intre *în* casă. Cuprins de o agitație plină de gelozie, Flush studia chipul fiecărui nou-venit, lady sau gentleman, din cap până-n picioare. Și erau mulți – Miss Blagden, Mr. Landor, Hattie Hosmer, Mr. Lytton – tot mai mulți vizitatori treceau pragul Casei Guidi. Și, ceas după ceas, zi după zi, doamna Browning stătea mai departe în fotoliul ei, cosând liniștită.

Până într-o zi, la început de martie, când doamna Browning nici nu mai apărui în salon. Mulți alții, în schimb, intrau și ieșeau de zor; și aveau așa un aer de oameni care și-au pierdut cumpătul, în timp ce intrau și ieșeau, că Flush se ascunse sub canapea. Erau oameni care coborau tropăind scările sau le urcau, care apăreau în fugă și se chemau unul pe altul în șoaptă, cu voci străni și înăbușite, care nu erau ale lor. Îi auzea mișcându-se înapoi și încolo în dormitor. Se târî și mai în spate, ghemuindu-se în întunecimea de sub canapea. Știa, cu fiecare por al ființei lui, că un lucru avea să se schimbe – și ceva îngrozitor avea să se întâmple. Așa pândise și atunci, cu mulți ani în urmă, pasul omului cu glugă pe trepte. Atunci, când ușa se deschisese larg și domnișoara Barrett exclamase: „Domnule Browning!” Cine avea să vină de data aceasta? Ce necunoscut avea să se ascundă sub glugă?

Pe măsură ce ziua înainta, observă că rămăsese complet singur. Zăcea uitat în salon, fără mâncare și fără apă; puteau să dea târcoale ușii și o mie de cockerite la un loc și el nu s-ar fi clintit de acolo. Căci fiecare nou ceas care trecea îi întărea presimțirea sumbră că un lucru de afară încerca să intre cu forță în casă.

Aruncă o privire furișă printre ciucurii canapelei. Amorașii care susțineau lumânările, cuferele de abanos, scaunele franțuzești, toate arătau aiurea, nelalocul lor; avea senzația că până și el era împins cu forță spre perete, numai ca să facă loc lucrului acela nevăzut ce voia să intre. La un moment dat apărui domnul Browning, dar nu era propriu-zis domnul Browning; apoi intră Wilson, dar și ea arăta altfel –

și se părea că ei puteau vedea prezența aceea nevăzută pe care el doar o simțea.

Într-un sfârșit, Wilson – arătând foarte îmbujorată și cu hainele în neorânduială, dar cu un aer triumfător, îl luă în brațe și îl duse la etaj. Și intră cu el în dormitor. În încăperea umbroasă se auzea un behăit slab – și ceva se zvârcolea pe pernă. Un animal viu. Independent de ei toți, și fără ca ușa de la stradă să se fi deschis o clipă, din ea însăși, singură în odaie, doamna Browning se împărțise în două. Oribila creatură se zvârcolea și mieuna lângă ea. Sfâșiat de mânie și gelozie, și pătruns de un dezgust profund pe care îi era cu neputință să și-l ascundă, Flush se smulse din brațele care-l ținneau și o luă la goană în jos pe scară.

Wilson și doamna Browning strigară după el; îl momiră cu felurite bucate alese; însă totul fu în zadar. Se ghemui într-un colț, cât mai departe de dezgustătoarea arătare, de prezența aceea respingătoare, și o ținu tot așa, pornind în căutarea celor mai întunecate unghere ale casei, stând numai pe sub canapele. „Vreme de două săptămâni a fost așa cufundat în melancolia lui adâncă și nu l-a clintit niciuna dintre trufandalele cu care l-am copleșit” – astfel fu nevoită să remarce doamna Browning, în mijlocul tuturor lucrurilor interesante care i se întâmplau. Și, când o să ne apucăm, pentru că așa trebuie să facem, să luăm minutele și orele omenеști și să le turnăm în mintea lui de câine, și vom băga atunci de seamă cum minutele se umflă și devin ore iar orele se prefac în zile, n-o să exagerăm niciun pic dacă vom spune că „adânca melancolie” a lui Flush a durat cam șase luni încheiate în limba ceasului omenesc. Mulți bărbați și multe femei pe lumea asta și-au uitat ura sau iubirile în mai puțin timp.

Numai că Flush nu mai era cățelul needucat și neastâmpărat din Wimpole Street. Își primise lecția. Luase bătaie de la Wilson. Fusese silit să înghită prăjituri stricate, deși ar fi putut să le mănânce pe când erau proaspete; își jurase să iubească și să nu muște. Toate acestea le răsucea el în minte în vreme ce se ascundea sub canapea; și, într-un târziu, ieși de-acolo. Și, ca și atunci, primi și recompensa. La început,

trebuie să recunoaștem, recompensa aceasta a fost subțire, ca să nu spunem că era de-a dreptul dezagreabilă. Bebelușul¹ fusese pus cu burta în sus și el, Flush, fu nevoit să se plimbe pe lângă el și să se lase tras de urechi de țânc. Dar procedă cu atâta eleganță și generozitate, nefăcând altceva, când era tras astfel de urechi, decât să își întoarcă încet capul „ca să sărute piciorușele goale, cu gropițe“, încât nu trecură nici trei luni și acest boț de carne neputincios, nedezvoltat, plângăcios, miorlăitor ajunsese să prefere compania lui, „cu tot ce comporta ea“ – erau vorbele doamnei Browning – înaintea oricărei altei companii.

Și, într-o bună zi, în mod cu totul ciudat, Flush se pomeni că îi întoarce afecțiunea. Nu aveau ei atâtea în comun? Oare nu semăna pruncul acesta cu Flush, în multe privințe? Nu aveau ei doi aceleași opinii, aceleași gusturi? În privința peisajului, de pildă. Pentru Flush, toate peisajele din lume erau niște scene insipide. Nu reușise, în atâția ani, să învețe a-și concentra atenția asupra munților. Când l-au luat cu ei în excursie la Vallombrosa toate splendorile ținutului împădurit nu făcuseră decât să-l plictisească de moarte.

La câteva luni după venirea pe lume a pruncului, porniră iarăși într-una dintre lungile lor expediții, cu o trăsură închisă. Copilul stătea în poala dădacei; Flush, pe genunchii doamnei Browning. Trăsura își continua drumul, tot mai departe, escaladând cu zgâlțâituri pantele Apeninilor. Doamna Browning nu-și mai încăpea în piele de bucurie. Nu se mai putea nicicum desprinde de lângă fereastră. Și nu îi mai ajungeau cuvintele limbii engleze ca să exprime tot ce simțea. „Priveliștea splendidă, ce-mi părea doar o nălucire, a Apeninilor, minunata bogăție de forme și culori, tranzițiile bruște și individualitatea vitală a acelor munți, pădurile de castan aplecate sub propria lor greutate, ca și cum ar sta să se pră-

---

¹ Singurul copil al soților Browning, Robert Wiedeman Barrett Browning, sau Pen, se naștea pe 9 martie 1849. Elizabeth a suferit patru pierderi de sarcină, în martie 1847 și martie 1848, și în următorii doi ani după nașterea lui Pen. Pen a fost cel care a ales să publice scrisorile de dragoste ale părinților lui, după moartea tatălui, care le păstrase cu sfințenie și lăsase la discreția fiului să facă cu ele ce crede el de cuviință.

bușească în prăpăstiile adânci, stâncile despicate și roase de torenții plini de viață, și culmile, o culme deasupra altei culmi, îngrămădindu-și în stive existențele grandioase, de ca și cum s-ar fi născut din nimic, preschimbându-și, în caznele acestei nașteri, culorile” – frumusețea Apeninilor năștea cuvinte peste cuvinte, în asemenea avalanșă încât ajungeau să se lupte și să se desființeze unul pe altul.

Însă Flush și bebelușul nu simțeau nimic din acest soi de stimul, ori din această insuficiență a cuvintelor. Ei tăceau. Flush „și-a retras capul din fereastră și n-a socotit că ar fi fost ceva demn de văzut. ...El afișează un dispreț suveran când vine vorba de copaci și culmi și altele asemenea” – a fost concluzia trasă de doamna Browning.

Trăsura mergea mai departe, huruind. Flush dormea, și pruncul dormea și el. Și în sfârșit apărură luminile și caii și bărbații și femeile, și toți treceau pe la fereastra trăsorii. Intraseră în sat. Într-o singură clipă simțurile lui Flush se treziră. „Ochii îi ieșiseră din cap, plini de curiozitate; a aruncat o privire spre est, apoi una spre vest, ca unul care își ia notițe sau le compune în cap înainte de a le așterne pe hârtie.” Pe el peisajul *omului* îl emoționa, și nu frumusețea lucrului neînsuflețit. Frumusețea, ca să îl tulbure pe Flush, ar fi trebuit să fie cristalizată într-o pulbere verde sau una violetă, și improșcată de cine știe ce seringă celestă care să o sufle în jos pe tunelele cu franjuri care se întindeau în spatele nărilor lui; și, chiar și atunci, nu în cuvinte mari ar fi vorbit despre această emoție, ci într-o tăcere extaziată. Acolo unde doamna Browning vedea, el mirosea; unde ea scria, el adulmeca.

Aici biograful se vede nevoit a-și trage un pic sufletul. Dacă două sau trei mii de vorbe nu ajung pentru a explica ceea ce *vedem* – și doamna Browning a trebuit să se recunoască învinsă de Apenini: „sunt lucruri pe care nu le pot transmite în așa fel încât să vă faceți o idee” a admis ea – nu sunt mai mult de două cuvinte și haide să spunem jumătate ca să definim ce *mirosim*. Nasul omenesc e ca și cum n-ar exista. Cei mai mari poeți ai lumii au mirosit fie roze fie bălegar – nimic din nesfârșitul șir de nuanțe dintre ele nu a

fost imortalizat în vreun fel. Dar lumea mirosurilor era cea în care trăia Flush în cea mai mare parte a timpului. Dragostea era în esență miros; forma și culoarea erau miros; muzica și arhitectura, legea, politica și știința erau miros. Religia însăși era miros. Este peste puterile noastre omenești să încercăm a descrie cea mai simplă experiență a lui, în fața unui cotlet sau a unui biscuit. Nici chiar domnul Swinburne¹ în persoană n-ar fi putut descrie în ce fel percepea Flush mirosul de pe Wimpole Street într-o după-amiază fierbinte din iunie. Cât despre încercarea de a exprima în cuvinte mirosul unui cocker amestecat cu mireasma din torțe, dafin, cădelniță, flamuri, lumânări de ceară și o ghirlandă de frunze de trandafir strivită în picioare de tocul de satin uns cu camfor, poate ar fi făcut-o Shakespeare, dacă s-ar fi oprit puțin din scrisul la Antoniu și Cleopatra – numai că Shakespeare nu s-a oprit deloc. Recunoscându-ne așadar neputința, nu putem decât să notăm aici că, pentru Flush, Italia, în acești ani, cei mai plini, mai liberi, mai fericiți ai vieții lui, a însemnat, mai mult decât orice, o succesiune de mirosuri. Dragostea, suntem nevoiți să constatăm, începuse încet-încet să-și piardă însemnătatea. Dar mirosul a rămas.

Acum, că făcuseră din Casa Guidi căminul lor, fiecare avea distracția lui preferată. Domnul Browning avea programul lui de scris într-o cameră; doamna Browning avea programul ei de scris în altă cameră. Copilul se juca în odaia lui de prunc. Iar Flush cutreiera străzile Florenței, în căutarea bucuriilor mirositoare. Își tăia drum prin mijlocul străzilor principale, al ulițelor dosnice, străbătea piețe și alei, călăuzit de miros ca de o hartă. Își urma nasul, dintr-un punct mirositor spre următorul; asprul, alunecosul, întunecatul, auriul. Ieșea sau intra, urca sau cobora în locuri în care muzicanții suflau în alămuri, ori unde brutarii coceau pâine, sau unde femeile ședeau afară periindu-și părul lung, unde în drum tro-

---

¹ Aluzie la bogăția vocabularului folosit, în opera sa literară, de Algernon Charles Swinburne (1837–1909), poet englez care de altfel a și fost considerat urmașul lui Alfred Tennyson (1809–1892) și al lui Robert Browning, fiind și nominalizat de mai multe ori pentru premiul Nobel.

nau stive de colivii, unde vinul stropea caldarâmul cu pete roșii întunecate, unde mirosea a piele și harnașament și usturoi, unde se băteau rufele, unde se înfoiau cârceii viței în vânt, unde oamenii ședeau ca să bea și să scuipe și să zvârle cu zarurile – umbla de colo-colo, mereu cu nasul în pământ, inhalându-i esențele; sau cu nările în aer, vibrând de plăcerea aromelor. Ba moțăia într-o pată fierbinte de soare – o, și cum mai duhnea piatra sub atingerea arșiței! – ba se retrăgea într-un petec de umbra – și ce iz acid avea piatra răcorită! Devora ciorchini întregi de struguri copti numai pentru mirosul lor purpuriu; mesteca și apoi scuipa afară orice rest aruncat de la balcoane – bucățele de carne de capră, tari ca talpa, sau macaroane vechi ce-i prisoseau gospodinei italiene – capra și macaroanele au miros aspru, din cel stacociu. Se lăsa momit de dulceața leșinătoare a aromei de tămâie și se pomenea ajuns, pe firul ei, în urzeala de labirinturi violete a sumbrelor catedrale; și, adulmecând, ajunse să lingă ornamentele aurii și vitraliile cavourilor.

Nici simțul tactil nu era cu mult mai prejos. Cunoștea deja Florența în toată netezimea ei marmoreeană și în neacioplirea pavajului ei aspru. Venerabile falduri de tapiserii străvechi, delicate degete și picioare de piatră fură linse, amușinate, inspectate de botul fremătător. Primi în pernuțele lui și duse mai departe pecetea mândrelor inscripții latinești. Pe scurt, cunoscuseră Florența așa cum niciun om nu o cunoscuse vreodată; cum nu reușise să o cunoască Ruskin¹, și nici George Eliot². O cunoscuseră așa cum numai muțenia cunoaște. Nici una singură dintre miriadele de senzații încercate de el nu se lăsă prinsă în jugul diform al vreunui cuvânt.

Dar, oricât i-ar plăcea biografului să susțină că în a do-

---

¹ John Ruskin (1819-1900) – personalitate enciclopedică a perioadei victoriene; interesat de (și scriind despre) pictură și arhitectură, dar și literatură, geologie, botanică, mitologie etc. Autor al lucrării „Dimineți în Florența”.

² George Eliot (pseudonim al lui Mary Ann Evans, 1819-1880) – romancieră de marcă a perioadei victoriene, renumită pentru finețea detaliului. Aici Woolf face aluzie la romanul istoric „Romola”, un tablou viu și documentat al Florenței secolului al XV-lea.

ua parte a vieții sale Flush se abandonase cu totul unei vieți de plăceri ce nu pot fi descrise în cuvinte, să spui că, în vreme ce pruncul învăța în fiecare zi un cuvânt nou și astfel se depărta încet-încet de lumea simțurilor, Flush era destinat a rămâne pe veci într-un Paradis în care esențele există în starea lor cea mai pură și în care sufletul descoperit al lucrurilor atinge țesutul nervos dezgolit – nu ar fi cinstit. El era departe de a trăi într-un asemenea Paradis. Spiritul liber care zboară din stea în stea, ori pasărea căreia cel mai lung zbor al ei peste zăpezi polare sau păduri tropicale nu îi aduce în raza privirii case de locuit, case ale oamenilor, cu fum care să șerpuiască în sus la gura hornului, ar putea, din câte știm noi sau putem bănuî, să se bucure de o asemenea imunitate, o asemenea integritate a beatitudinii. Numai că Flush șezuse pe genunchii omului și auzise vocea lui. În carnea și sângele lui curgeau pasiuni omenești; cunoștea toate gradele geloziei, ale mâniei și ale disperării.

Acum, că venise vara, Flush fusese de pildă invadat de purici.¹ Cu cruda-i ironie, soarele, același soare care dăduse strugurii în pârg, adusese și puricii. „Martiriul lui Savonarola²” în Florența nu a fost cu nimic mai prejos decât cel al lui Flush în vremea acelei veri. Puricii s-au trezit la viață în toate ungherele caselor florentine; țăpăiau și scoteau capul din fiecă fisură a pietrei vechi; din fiecare fald al vechilor tapiserii; din fiecă mantie, pălărie, cuvertură. Se cuibăriseră și în blana lui Flush. Mușcau în stânga și-n dreapta, exact acolo unde era blana mai deasă. Flush se scărpină și rodea. Sănătatea lui avu de suferit; devenise un câine mohorât, slab, atins de febră. Atunci au apelat la domnișoara Mitford. Ce leacuri se mai foloseau în Anglia împotriva puricilor? îi scrisese doamna Browning, disperată. Domnișoara Mitford, și acum

---

¹ Vezi nota autoarei la pagina 147.

² Girolamo Savonarola – reformator politic și religios italian al secolului al XV-lea, adept al unei rigori morale și al unui ascetism religios radical. A ars pe rug, în *Piazza della Signoria*, instrumente ale „păcatului”: oglinzi, haine elegante, instrumente muzicale, podoabe, obiecte de artă, cărți „imorale” și manuscrise. Arestat, judecat de un tribunal al Bisericii romane, torturat și condamnat la moarte pentru erezie și false profeții.

petrecându-și zilele în grădina acoperită de la Three Mile Cross, și acum scriind tragedii, a lăsat condeiful din mână și s-a pus pe căutat prin vechile rețete – ce îi fusese prescris lui Mayflower și ce luase Rosebud. Numai că e ușor să lupți cu puricii de la Reading, care la prima intervenție a omului mor cât ai zice pește. Puricii din Florența sunt rumeni, sunt virili. Pentru ei, prafurile domnișoarei Browning puteau fi la fel de bine și tutun de prizat.

În disperare de cauză, doamna și domnul Browning s-au lăsat în genunchi lângă o găleată cu apă și au făcut tot ce au putut pentru a exorciza demonul cu săpun și o perie tare. Deșartă le-a fost încercarea. Și, ca să pună capac, ieșind într-o zi la plimbare cu Flush, domnul Browning se pomeni că oamenii îi arătau cu degetul pe stradă; unul își dusesese degetul la nas și mormăia în barbă: *La rognà!* „Scabie!“ . „Robert îl iubeste pe Flush la fel de mult pe cât îl iubesc eu“ scria doamna Browning – este de înțeles, așadar, că domnul Browning găsi intolerabil să își vadă astfel stigmatizat prietenul și tovarășul de plimbare. „Robert nu mai poate suporta una ca asta“, mai scria soția sa.

Un singur lucru le mai rămânea de făcut, unul care însă era la fel de drastic ca molima în sine. Oricât de democrat ar fi ajuns, ori nepăsător față de poziția socială și însemnele ei, Flush rămăsese, cum îl descriesese cândva Philip Sidney, un gentleman din naștere. Își purta pedigriul la vedere, pe trup. Haina însemna pentru el ceea ce înseamnă un ceasornic de aur gravat cu blazonul familiei pentru un nobil sărăcit, ale cărui hectare întregi de moșie s-au restrâns la acest mic și unic cerc. Și tocmai acel veșmânt nobil voia acum domnul Browning să i-l sacrifice. Îl chemă pe Flush la el și, „luând o pereche de foarfeci, se puse pe tuns, până ce bietul de el ajunsese să semene ca două picături de apă cu un leu“.

Și, în vreme ce Robert Browning tot reteza, și blazonul lui de cocker spaniel se risipea pe pardoseli, și hainele unui alt animal începeau să îi acopere trupul, Flush se simțea tot mai emasculat, împuținat, acoperit de rușine. Ce sunt eu acum? se întreba, privindu-se în oglindă. Iar oglinda îi răspundea, cu sinceritatea brutală a oglinzilor: „Ești un ni-

meni.“ Era un nimic. În mod sigur cocker spaniel nu mai era. Și, pe măsură ce se zgâia la el însuși în oglindă, urechile lui, acum chele, total lipsite de zuluși cum erau, au avut o delicată tresărire. Era ca și cum spiritul puternic al adevărului și cel al parodiei ar fi murmurat ceva în șoaptă. Să nu mai însemni nimic – oare nu era până la urmă cea mai mare împlinire dintre toate? Se privi din nou. Iată și gulerul. Să maimuțărești îngâmfarea celor ce voiesc să arate cu tot dinadinsul că sunt cineva – nu era oare aceasta aproape o carieră în sine? În fine, oricare ar fi fost verdictul său, un lucru era sigur acum – scăpase de purici. Își înfoie gulerul. Începu să danseze pe piciorușele lui împuținate, goale. Și începu să se simtă mult mai bine. Era întocmai ca o frumoasă care, ridicându-se brusc de pe patul unde a tras să moară, se pomenește că are chipul desfigurat pentru vecie, și atunci se apucă și face un rug din veșmintele și din podoabele ei, izbucnind în hohote zglobii de râs, la gândul că nu va mai fi silită niciodată să se privească în vreo oglindă, sau să se teamă de răceala unui iubit, ori de nurii unei rivale. Sau ca un om al bisericii care, strâns, vreme de douăzeci de ani, în carcasa veșmintelor lui scorțoase, își azvârle deodată la gunoi gulerul preoțesc și înșfacă operele lui Voltaire¹ din dulap.

Astfel că Flush ieși din toată această pățanie în formă ciuntită, formă de leu, dar eliberat de purici. „Flush“, scria doamna Browning surorii sale, „e un câine înțelept“. Se gândea probabil la o zicală grecească, cea care susține că fericirea nu poate fi atinsă decât prin suferință. Adevăratul filozof este acela care și-a pierdut haina, dar nu mai are purici.

Flush nu avu mult de așteptat pentru a-și pune la încercare această nouă filozofie. În vara lui 1852, iarăși au început să se arate la Casa Guidi semnele unei crize dintre acelea care, crescând în intensitate, mocnit, cu fiecă sertar deschis sau capăt de ață ce atârnă din cutia ei, sunt pentru un câine o amenințare egală cu aceea a norilor de furtună ce prevestesc, pentru un cioban, apropierea unui fulger, ori cu

---

¹ Aluzie la credințele anticlericale ale lui Voltaire, care, credincios fiind, a renunțat la creștinism.

a zvonurilor care preced războiul, pentru un om de stat. O nouă schimbare plutea la orizont, o nouă călătorie. Ei bine, de astă dată către ce? Cuferele erau scoase și înfășurate-n sfori. Bebelușul fu scos din casă în brațele doicii. Au apărut și domnul și doamna Browning, în straiile lor de călătorie. Un cupeu aștepta la poartă. Flush a așteptat și el, cu demnitatea filozofului, în hol. Când ei au fost gata, a fost și el gata de drum. Când au urcat cu toții în trăsurică, hop și Flush, a sărit cu nonșalanță după ei. Veneția, Roma, Paris – ce urma oare? Toate țările erau totuna pentru Flush; toți oamenii erau frații lui. În sfârșit își însușise această lecție. Dar când, după întinericul drumului, scoase din nou capul la lumină, avu nevoie de toată filozofia pe care și-o putea aduna – căci se afla în Londra.

Casele răsăreau, de-a dreapta și de-a stânga, în alei drepte, pavate cu cărămidă. Caldărâmul era rece și dur sub picioarele lui. Și deodată apăru, din spatele unei uși de mahon cu ciocănaș de alamă, o femeie acoperită din cap până-n picioare cu veșminte plutitoare din pluș purpuriu. O cunună stropită cu flori se odihnea în părul ei. Adunându-și straiile pe lângă corp, cercetă din priviri încărcate de dispreț strada, uitându-se în toate părțile, în vreme ce valetul se apleca să coboare pragul landoului. Și Welbeck Street – căci Welbeck Street era – pâlpâia, înfășurată, pe întreaga ei lungime, într-o splendoare de lumină roșie – o lumină fără limpezimea și acuratețea și cruzimea celei italiene, mai degrabă o lumină tăbăcită, tulburată de firele de praf ridicate de o mie și una de roți de trăsură, de o mie și una de lovituri de copită.

Sezonul londonez era în toi. O mantie de glasuri, un roi de zumzete amestecate ce se abătuseră asupra orașului se înmănuncheau într-un murmur continuu. Pe lângă el trecu, cu pas maiestuos, un ogar scoțian, ținut în lesă de un paj. Un gardian își făcea rondul cu pas cadențat, bălăbănindu-și felinarul cu kerosen. Mirosuri de tocană, mirosuri de vită, mirosuri de untură sfârâind pe carne, mirosuri de varză se ridicau din sute de demisoluri. Un lacheu în livrea strecura o misivă în cutia poștală.

Năucit de măreția metropolei, Flush se opri o clipă, cu

un picior ridicat pe prispă. Wilson se opri și ea. Ce neînsemnată părea acum civilizația Italiei, curțile ei princiare, revoluțiile ei, marii duci și gărzile lor personale! Wilson îi mulțumi în gând cerului că nu o lăsase să cadă în greșeala de a se mărita cu signor Righi. Dar, chiar în timp ce gândea ea astfel, din birtul din colțul străzii ieși un individ cu o figură sinistră. Un altul privea chiorâș spre ei. Dintr-o săritură, Flush era deja la adăpost, în casă.

Trecură câteva săptămâni, în care aproape că nu părași sufrageria casei pe care o închiriaseră în Welbeck Street. Această izolare la domiciliu era însă absolut necesară, căci izbucnise holera. E adevărat că epidemia îmbunătățise simțitor condițiile de viață ale cuiburilor de pungăși, dar pare-se că nu îndeajuns, căci încă se mai răpeau căței, și câinii locatarilor din Wimpole Street erau scoși tot legați cu lanțul. Dar Flush ieșea, bineînțeles, în societate. Se întâlnea cu câinii la cutia de scrisori sau în fața birtului; și, când se întorcea, pe același traseu, era întâmpinat de aceștia cu aceleași alese maniere înnăscute. Tot așa cum un pair englez întors acasă după aproape o viață întreagă de trai în Orient, unde și-a în-sușit niscaiva obiceiuri ale localnicilor – și despre care gurile rele spun că s-a convertit la Islam și a conceput un fiu cu o spălătoreasă din China – găsește că vechii prieteni sunt gata să îi treacă cu vederea aceste îndepărtări de la firesc și se pomenește invitat la Chatsworth, deși pe invitația în cauză nici vorbă să fie menționată și soția chinezoaică, și este așteptat să se alătore familiei la slujbe – ei bine, și prepelicarii și setterii din Wimpole Street îl primiseră pe Flush cu brațele deschise și se prefăcuseră că nu bagă de seamă în ce hal i se prezenta blana.

Și totuși exista un soi de morbiditate, descoperi Flush, în comportarea câinilor Londrei. Știa toată lumea de pildă cum sărise Nero, câinele doamnei Carlyle, de la fereastra de la etaj¹, cu intenția vădită, spun gurile rele, de a se sinucide. Stresul vieții în Cheyne Row fusese pur și simplu prea greu de suportat pentru acesta. Și Flush începuse să-l înțeleagă

---

¹ Vezi nota autoarei la pagina 147.

foarte bine, de când locuia în Welbeck Street. Iarăși stătea închis cu zilele în casă, într-un spațiu sufocat de obiecte mici și multe, asaltat de gândaci noaptea și de muștele de carne ziua, cu mirosul stăruitor de berbecuț în nări, plictisit de prezența veșnicilor banane pe bufet, și toate acestea, împreună cu o continuă conviețuire cu mai multe femei și mai mulți bărbați înveșmântați în munți de haine și niciodată spălați pe cât ar fi trebuit, își spuseră cuvântul, zdruncinându-i nervii. Zăcea ceasuri întregi într-un loc de sub șifonier. De-aici nu se putea ieși la aer. Ușa de la intrare era mereu încuiată. Trebuia să aștepte să fie scos afară, la capătul unui lanț.

Două evenimente mari și late au reușit să scuture monotonia acelor săptămâni petrecute la Londra. Într-o zi, domnul și doamna Browning ieșiră să facă o vizită reverendului Charles Kingsley, la Farnham. În Italia, la ora aceea pământul ar fi fost uscat și tare ca piatra. Puricii ar fi năpădit totul. Stors de puteri și cuprins de somnolență, te-ai fi ascuns de soare, căutând peste tot umbra, și ai fi mulțumit cerului fie și numai pentru un firisor de umbră așternut pe pământ de brațul ridicat al uneia dintre statuile lui Donatello. La Farnham, în schimb, cât vedeai cu ochii domnea verdele, câmpuri întregi de iarbă proaspătă; și erau băltoace cristaline, cu apă albastră; și erau codrii care fremătau, și un gazon atât de fin încât lăbuțele parcă îți dădeau ghes să dansezi, când îl atingeau.

Doamna și domnul Browning au petrecut toată ziua împreună cu familia Kingsley. La un moment dat, în urechile lui Flush răsunară iarăși vechile sunete; se întoarse uitata vrajă de demult – să fi fost iepurele sau vulpea? Flush o rupse la fugă și în curând gonea peste pârloagele din Surrey cum nu mai gonise niciodată după ce plecase de la Three Mile Cross. Un fazan îi tăie drumul, luându-și zborul într-o explozie de purpură și aur. Fu cât pe ce să îl prindă de coadă cu colții, dar un glas aspru îl țintui locului. Un bici șfichiui aerul. Reverendul îi amintea pesemne unde-i e locul. Gata cu goana. Codrii de la Farnham erau o rezervație bine ocrotită.

N-a trecut mult și, pe când se plictisea el astfel în sufrageria casei din Welbeck Street, doamna Browning coborî,

în straiile ei de plimbare, și îi făcu semn să iasă de la locul lui de sub șifonier. Agăță lanțul de zgarda de la gâtul lui și, pentru prima oară după septembrie 1846, ieșiră să se plimbe pe Wimpole Street.

Când ajunseră la casa cu numărul cincizeci, se opriră după vechea obișnuință. Și, tot din obișnuință, așteptară. Și după vechiul obicei, până și feciorul apăru târziu la ușă să le deschidă. Într-un târziu intrară. Oare cine stătea încolăcit pe preș? Era cumva Catiline? Bătrânul câine fără dinți trase un căscat și se întinse leneș, fără să se sinchisească de prezența lui. Sus, se furișară la fel de neauziți. Pe mutește, doamna Browning deschidea ușile odăilor, de parcă i-ar fi fost teamă de ce-ar fi putut vedea acolo. Era din ce în ce mai tristă. „Mi se păreau“, avea să scrie, „mai mici și mai întunecate, nu știu de ce, iar mobila părea ponosită și nefolositoare“. Iedera și acum bătea ușor la geamul din spate al dormitorului. Storiile pictate încă mai filtrau lumina. Nimic nu se schimbase. Nimic nu se întâmplase aici, în toți acești ani. Așa că ea trecea dintr-o încăpere în alta, și triste amintiri se deșteptau. Dar cu mult timp înainte ca ea să își încheie inspecția, pe Flush îl cuprinsese deja spaima. Dacă se pomeneau față în față cu domnul Barrett în vreuna dintre încăperi? Și dacă, cu o singură privire încruntată, cu o singură străfulgerare de furie în ochi, întorcea cheia în broască și îi închidea aici pentru vecie? Dar doamna Browning văzuse tot ce era de văzut și coborâra în viteză scările, la fel de silențios. Da, zise ea, casa asta avea nevoie de o curățenie generală.

După aceea, Flush nu a mai avut decât o singură dorință arzătoare – să plece din Londra, să o lase în urmă pentru totdeauna. Și nu a mai avut liniște până ce nu s-a văzut pe puntea vaporului, traversând Canalul Mânecii spre Franța. A fost o traversare agitată, care a durat opt ore. Și, pe măsură ce vasul se clătina și scârțâia din toate încheieturile, lui Flush îi năvăliră în minte o mulțime de amintiri – pline de doamne în straie purpurii, bărbați zdrențăroși cu tolbe; și revăzu Regent's Park și o văzu pe regina Victoria, cu călăreții însoțitori; erau amintiri despre iarba verde a Angliei, despre mirosul rânced al caldarâmului Angliei – toate îi năvă-

liră în minte deodată, cum stătea el pe punte. Și, ridicând privirea, văzu un bărbat înalt și posac care se apleca peste parapet.

– Domnule Carlyle! exclamă doamna Browning.

În următorul moment – să nu uităm niciun moment cât era marea de agitată – un val de greață îl cuprinse pe Flush. Și mateloții veniră iute, cu gălețile și mopurile după ei. „A fost alungat de pe punte, bietul de el” scrisese doamna Browning.

Căci puntea aparținea Angliei; câinii n-au voie să verse pe punțile englezești.

Și acesta a fost salutul de adio al lui Flush către țărnu-rile pe care văzuse lumina zilei.

La începutul secolului al nouăsprezecelea, contea de Blessington achiziționase de la un magician un glob de cristal.

(Flush, pagina 131)

(Marguerite era o mare frumusețe a Angliei. „Toată Londra este înnebunită după ea”, scria Byron, a cărui proprie metresa, contea de Guiccioli, a făcut o criză de gelozie, când a văzut-o...)

*Ilustrație pagina 129:
Piazza Garibaldi, Ranconezzo*

Capitolul 6

Fârșitul

Flush îmbătrânea de-acum. Călătoria înapoi în Anglia și amintirile pe care aceasta le deșteptase în el îl istoviseră. Putea fi observat tot mai des căutând umbra și nu soarele, după întoarcerea în Italia; umbra Florenței era mai fierbinte decât soarele din Wimpole Street. Întins lenș la picioarele vreunei statui, ori ghemuit sub ghizdul unei fântâni, numai și numai de dragul celor câțiva stropi răătăciți de apă ce îi răcoreau din când în când blănița, mai toată vremea picotea.

Câinii cei tineri făceau roată în jurul lui și atunci el le povestea aventurile lui în Whitechapel și Wimpole Street; și nu se mai oprea din povestitul mirosului de trifoi și al mirosului străzii Oxford; își exersa memoria, făcând o repetiție generală a amintirilor lui despre vreo revoluție sau alta – și le istorisea despre mari duci, care așa cum vin așa și pleacă; toți, le povestea el, toți s-au dus, în afară de cockerița cu pe-te din fundul aleii, pe stânga – ea n-a plecat niciodată.

Și uneori trecea pe lângă el grăbitul și aprigul domn Landor¹, care își agita pumnii spre el, prefăcându-se că-i fu-

---

¹ Walter Savage Landor (1775-1864) – prozator și poet englez scriitor, model literar pentru marii poeți ai secolului al XX-lea, precum irlandezul William Butler Yeats și americanul Ezra Pound. Poetul (pomenit și în capitolul anterior ca un obișnuit al casei) era recunoscut pentru temperamentul vulcanic și viața lui stranie, plină de conflicte, teribilisme,

rios; gîngaşa domnişoară Isa Blagden¹ se oprea şi ea, ca să scoată din poşetă un biscuit tras în zahăr. Precupeţele din piaţă îi meşteriseră un pat de frunze, aşternut la umbra coşurilor lor pline şi, din când în când, îi aruncau câte un ciorchine de struguri.

Era cunoscut, era îndrăgit de întreaga Florenţă – de gentilomi şi de oameni simpli, de oameni şi de câini. Dar îmbătrînea de-acum, şi tânjea tot mai mult să stea întins, şi nici măcar la umbra fântânii nu mai era atât de bine, căci pavajul era acolo pietruit şi dalele erau prea dure pentru oasele lui bătrâne – aşa că prefera dormitorul doamnei Browning, unde stema familiei Guidi lăsa un loc neted de scagliola pe podea, sau sub masa din salon.

Într-o zi, nu mult după întoarcerea din Anglia, zăcea în umbra mesei, dormind dus. Somnul adânc şi fără vise al bătrîneţii îl cuprinsese în braţe. În acea zi, somnul îi era mai profund decât oricând şi, pe măsură ce se afunda mai tare în somn, întunericul din jurul lui se îndesea tot mai mult. Când începu să viseze, era visul acela în care se făcea că doarme în inima unei păduri virgine, atât de deasă încât nu pătrundeau în ea nici lumina soarelui şi nici glasurile omeneşti, deşi uneori, aşa cufundat în somn cum era, visa că aude un gîngurit somnoros, al unei păsări care şi ea visa la rîndu-i, ori, când vîntul scutura crengile, glasul înfundat al unei maimuţe melancolice. Deodată, însă, desişul pădurii se despărţi în două; lumina inundă jungla – oriunde te uitai pătrundeau filamente orbitoare de soare. Maimuţele începură să boscorodească; păsările şi-au luat zborul, tipînd speriate.

Flush sări în picioare, trezit de tot. În jurul lui se dezlănţuise iadul. Adormise între picioarele golaşe ale unei mese obişnuite din salon. Şi se trezea înconjurat din toate părţi-

---

ghinioane, dar şi numărul mare de prieteni, conversaţiile inteligente, replicile acide, sufletul său bun, dragostea pentru copii, animale şi flori.

¹ Isa Blagden, scriitoare născută în India, prietenă a soţilor Browning, menţionată şi în capitolul anterior (ca Miss Blagden). După moartea lui Elizabeth, o lungă şi înduioşătoare prietenie va continua între Robert şi Isa, ceea ce va duce, după moartea lor, la apariţia unui volum de corespondenţă, numit „Draga mea Isa”.

le de o mare de fuste și pantaloni. Masa se legăna violent încoace și încolo. Nu știa pe unde să-și ia tălpășița mai repede. Ce Dumnezeu se întâmplase? Și masa - ce-o apucase să se clatine așa? Și slobozi toate aceste întrebări în felul lui, cu un urlet prelung. Dar la întrebările puse atunci de Flush nu există niciun răspuns satisfăcător. Câteva fapte date, și dintre cele mai îndrăznețe, e tot ce putem furniza. Ei bine, pe scurt, o să spunem că la începutul secolului al nouăsprezecelea contesa de Blessington¹ se pare că achiziționase de la un magician un glob de cristal. Serenissima doamnă „n-a reușit niciodată să înțeleagă cum se folosește”; și n-a văzut nimic în globul ei de cristal, în afară, bineînțeles, de cristal. După moartea ei însă efectele sale au fost vândute și globul a încăput pe mâna altor persoane, care au știut să vadă „mai adânc, sau cu ochi mai puri” și au reușit să vadă și alte lucruri în el, în afară de cristal. Dacă Lordul Stanhope² a fost cumpărătorul de atunci, dacă despre el este vorba când se menționează privitul cu „ochi mai puri”, nu scrie nicăieri. Dar cu certitudine se poate spune în schimb că, în 1852, în posesia Lordului Stanhope exista un bol de cristal și Lordul Stanhope nu avea decât să privească în el ca să vadă, printre altele asemenea, și „spiritele soarelui”. E cât se poate de clar că vederea lor nu era un lucru pe care un nobil om de lume l-ar fi putut ține numai pentru sine, așa că Lordul Stanhope căpătase obiceiul să își expună globul la recepții și chiar să invite prietenii să vadă și ei spiritele soarelui.

Spectacolul acesta avea pentru mulți o frumusețe stranie - firește că nu și pentru domnul Chorley³; globurile de cristal deveniseră ultima modă; din fericire, un optician londonez a descoperit că, în pofida faptului că nu era nici egip-

---

¹ Marguerite Blessington (1789-1849) - romancieră engleză; și-a publicat corespondența cu Lord Byron. Vezi pagina 129.

² Philip Henry Stanhope (1805-1875) - istoric și om politic englez, promotor al artelor.

³ Henry Chorley (1808 - 1872) - editor și critic de artă și muzică, cunoscut ca un oponent al inovațiilor de orice fel; a cultivat o prietenie destul de strânsă cu Elizabeth, frecventându-i seratele, la care se spune că obișnuia să bea din greu.

tean și nici vrăjitor, putea să facă aceste globuri chiar el, deși prețul cristalului englezesc era, firește, ridicat. Și așa se face că multă lume se dădea în vânt în anii '50 după globurile de cristal, deși, cum bine zicea Lordul Stanhope, „nu mulți dintre cei ce-l folosesc au curajul să o și recunoască.” Răspândirea spiritelor în Londra era atât de mare, încât unii au tras un semnal de alarmă; până acolo că Lordul Stanhope îi sugera lui Sir Edward Lytton „ca guvernul să numească un comitet care să investigheze aprofundat problema”. Din pricină că zvonurile despre o apropiată investigație guvernamentală au iscat panică printre spirite, ori poate fiindcă spiritele, precum corpurile, tind să se multiplice când sunt închise în spații mici, cert este că spiritele noastre au început să dea semne de mare neliniște și au fugit care încotro, refugiindu-se în picioarele meselor, unde și-au făcut sălaș.

Oricare ar fi fost explicația, metoda a dat roade din plin. Globurile de cristal erau scumpe; dar o masă avea practic oricine. Astfel că, atunci când s-a întors în Italia, în iarna lui 1852, doamna Browning a aflat că spiritele i-au luat-o înainte; mesele din Florența fuseseră și ele infestate, toate până la una. „De la Legație până la farmaciștii englezi”, scria ea, „peste tot oamenii își *pun mesele la treabă*. Și nu ca să joace whist se adună toți în jurul lor.” Nu, ci oamenii se adunau pentru a descifra mesajele tănuite de picioarele meselor Florenței. Întrebată ce vârstă are un copil, masa „se manifestă inteligent, lovind cu piciorul de câteva ori, lovituri ce corespund literelor alfabetului.” Și, dacă o masă era capabilă să știe, despre propriul tău copil, că are patru ani, cât de departe putea ajunge știința ei?

Prăvăliile scosese ră la vânzare mesele vorbitoare. Pe-reții lor erau înțesați cu reclame care înfățișau aceste minuni „descoperite la Livorno”. Până în 1854, mișcarea se răspândise într-atâta încât „patru sute de mii de familii americane își așternuseră numele pe lista celor cucerți de acest exercițiu spiritual”. Iar din Anglia sosi știrea că Sir Edward Bulwer-Lytton importase „câteva dintre turbulentele spirite americane”, aducându-le cu el la Knebworth, ceea ce a dus la un rezultat fericit – și lucrul îi fu explicat pe îndelete micuțu-

lui Arthur Russell, când s-a pomenit că se zgâiește la el, pe când își lua micul dejun, „un gentleman în etate, cu înfățișare stranie, înveșmântat într-un halat ponosit de casă” – Sir Edward Bulwer-Lytton ajunsese să se creadă invizibil¹.

Când doamna Browning a aruncat prima ei privire în globul de cristal al lordului Stanhope, la un dejun simandicos unde era invitată, nu a deslușit nimic înăuntru – în afara faptului evident că era un semn excepțional al timpurilor pe care le trăia. Spiritul soarelui o anunță că urma să meargă la Roma; însă, cum nu avea deloc de gând să facă vreun drum la Roma, îl contrazise pe spirit. „Și totuși”, adăugă ea, „ador supranaturalul”. Aventura era în sângele ei. Riscându-și viața, se dusesse pe Manning Street. Descoperise o lume care nici în visele ei cele mai urâte nu bănuise că există, și asta la numai o jumătate de ceas de mers cu trăsura de Wimpole Street. De ce nu ar fi fost atunci posibil să mai fi existat o lume, la depărtare de o bătaie de aripă de Florența – o lume mai bună, mai frumoasă, unde morții sunt încă în viață, și de unde au speranța deșartă că ne pot contacta? Oricum, ea avea să riște. Așa că s-a așezat și ea la masă. Iar domnul Lytton, strălucitul fiu al unui tată invizibil, a venit și el; a venit și domnul Frederick Tennyson, și domnul Powers și domnul Villari² – toți s-au așezat în jurul mesei și după aceea, când masa a terminat de dat din picioare, au stat mai departe să-și bea ceaiul și au mâncat căpșune cu frișcă, și au vorbit, cât au mai vorbit, în vreme ce „Florența își risipea culorile în depărtări, în dealurile violacee, iar stelele priveau în jos”: „vai, și ce povești am depănat, și ce miracole am jurat că am văzut cu ochii noștri! Vai, Isa dragă, toți suntem aici credincioși, în afară de Robert...” Apoi a intrat în vorbă domnul Kirkup³ cel surd și cu mohorâtă barbă căruntă. Doar ca să exclame:

---

¹ Vezi nota autoarei la pagina 148.

² Frederick Tennyson (fratele poetului Alfred Tennyson), Hiram Powers (sculptor american stabilit în Florența, unde predă la Academie), Pasquale Villari (om de stat, istoric și economist italian).

³ Seymour Stocker Kirkup – pictor englez; pentru o perioadă, consulul britanic în Florența; foarte interesat, în a doua parte a vieții, de spiritism. S-a căsătorit de-abia la vârsta de 87 de ani.

– Există o lume a spiritelor. Există o viață de apoi! Mărturisesc că sunt convins, în sfârșit!

Dacă domnul Kirkup, despre care știa toată lumea că este practic ateu, fusese convertit doar fiindcă auzise, în ciuda surzeniei sale, „trei lovituri, atât de tari, încât l-au făcut să sară din loc“, cum ar fi putut doamna Browning să stea departe de masă? „Știi că îmi place să privesc în viitor și am pornirea de a bate la toate ușile posibile ale lumii prezente, în speranța că aş putea ieși undeva“¹, a scris. Așa că i-a convocat pe cei cu credință la Casa Guidi; și acolo s-au așezat cu toții la masa din salon, cu mâinile pe ea, încercând să iasă.

Flush a tresărit puternic, cuprins de cele mai negre presimțiri. Marea de fuste și pantaloni tălăzuiau în jur; masa stătea într-un picior. Dar, dacă domnii și doamnele adunați la masă auzeau sau vedeau ceva, el nu auzi și nu văzu absolut nimic. O fi stat ea masa într-un picior, asta era sigur, dar nu mai puțin sigur este că așa stă orice masă dacă te lași tare pe o margine a ei. El însuși stricase echilibrul câtorva mese și fusese certat pentru asta. Dar iat-o pe doamna Browning, cu ochii ei mari, cum se uita în gol, de parcă ar fi văzut ceva minunat afară. Flush o zbughi spre balcon și se uită în jos. O fi venit un alt duce cu alaiul lui, și gloata o să agite flamuri și torțe? Nu văzu nimic – doar o cerșetoare ghemuită la colțul străzii, peste coșul ei cu pepeni. Și totuși, era limpede, doamna Browning vedea ceva; în mod clar, vedea ceva care trebuie să fi fost minunat.

În zilele de odinioară, în Wimpole Street, o văzuse o dată plângând, fără ca el să poată înțelege pricina; altă dată izbucnise în râs, ținând în mâini o hârtie plină de pete și mângălituri. Dar acum era altceva. Acum ceva în privirea ei îl înspăimânta. Exista ceva în încăpere, sau în masă, ori în jupe și pantaloni, cu totul respingător pentru el.

---

¹ Virginia Woolf scrisese un lucru asemănător în jurnalul ei, semn că, dincolo de diferențele dictate de biografiile lor, cele două autoare au semănat mai mult decât pare la prima vedere: „Se ascunde în mine un căutător care nu are odihnă. Cum se face că nu există descoperiri într-o viață? Ceva pe care să pui mâna și să spui: Am găsit.“ (Virginia Woolf, 27 februarie 1926, înainte de a citi rândurile scrise de EBB)

Săptămânile au trecut și doamna Browning era tot mai pasionată de noua ei îndeletnicire cu cele invizibile. Putea fi cea mai minunată zi dintre toate, și ea, în loc să urmărească șopârlele cum ies de sub pietre și cum se vâra la loc, nu făcea decât să stea la masă; putea fi o noapte întunecată spuzită cu stele, iar ea, în loc să citească din cartea ei, ca de obicei, sau să își plimbe mâna peste o hârtie, o chema, dacă domnul Browning era ieșit, pe Wilson, și Wilson își făcea apariția cu un căscat. Apoi se așezau amândouă la masă, până ce biata piesă de mobilier, a cărei principală funcțiune era furnizarea de umbră, dădea șuturi în podea, iar doamna Browning exclama, susținând că masa voia astfel să le spună că Wilson va cădea bolnavă. La care replica lui Wilson era că deocamdată cade de somn. Și totuși, curând, chiar și Wilson – implacabila, dreapta, britanica Wilson – ajunse să tragă un țipăt și să leșine, iar doamna Browning trebui dea fuga după sticluța cu „oțet medicinal”. Acesta era, în ochii lui Flush, un mod extrem de neplăcut de a-ți petrece o seară. De o mie de ori mai bine să lăncezești citind dintr-o carte.

Fără îndoială că agitația, mirosul intangibil și dezagreabil, șuturile mesei și țipetele și oțetul, toate și-au pus amprenta pe starea precară a nervilor lui Flush. Era cât se poate de firesc faptul că Penini, băiețelul, se ruga ca „blana lui Flush să crească”; era o aspirație rezonabilă, pe care Flush o putea înțelege perfect. Dar acest nou soi de rugăciune, care cerea prezența unor bărbați care puteau, cu fețe bolnave, și grotescul dans și maimuțarea unei piese de mobilier de mahon ce păruse zdravănă până atunci, îl umpleau de furie, și la fel de mult îl mâniiau pe acel bărbat sănătos, înțelept, îmbrăcat mereu frumos – stăpânul lui. Dar, pentru Flush, mai rău decât orice duhoare din lume, mai rău decât toate scâlâmbăielile și grotescul acela era să vadă ochii doamnei Browning ațintiți în gol, de parcă ar fi existat acolo, afară, un lucru minunat de văzut, când de fapt nimic nu era. Flush se așeza în fața ei, dar ea se uita prin el, de parcă el n-ar fi existat. Era privirea cea mai crudă pe care o primise vreodată de la ea. Era mai rea decât mânia ei rece atunci când el îl mușcase de picior pe domnul Browning; mai rea decât râse-

tul ei sarcastic din Regent's Park, când portiera trăsorii îi prinsese lăbuța. Erau momente când regreta casa din Wimpole Street, cu mesele ei. Niciodată nu se aplecaseră mesele de la numărul 50 într-un picior. Măsuța cu inel împrejur care găzduia prețioasele ei podoabe nu se clintise niciodată de la locul ei, unde părea ținută în cuie. În acele zile demult apuse, el nu trebuia decât să sară pe divan lângă ea și domnișoara Barrett se deștepta imediat și îl privea în ochi. A încercat și acum să facă la fel. Dar ea nici că a băgat de seamă. Scria ceva. Nici nu s-a uitat la el. A continuat să scrie – „de asemenea, la cererea mediumului, mâinile spiritului au ridicat de pe masă o ghirlandă și au așezat-o pe creștetul meu. Mâna respectivă semăna cu o mână omenească, dar era foarte mare, și era albă ca neaua, și foarte frumoasă. Și era atât de aproape de mine, ca și propria mea mână, cea cu care scriu acum, și o vedeam cu aceeași claritate.”

Flush o atinse cu lăbuța, zgâriind-o încet. Ea se uită prin el, de parcă ar fi fost invizibil.

Dintr-o săritură, coborî de pe divan și o luă la goană în jos pe scări, apoi o zbughi în stradă. Era o după-amiază toridă. Bătrâna cerșetoare de la colț moțăia peste pepenii ei. Soarele atârna trândav pe cer. Ținându-se pe partea umbrită a străzii, înaintă, cu pași mărunți și repezi, pe drumurile lui arhicunoscute, până ce ajunse la piață. Locul își lua ochii, înțesat cu tende, tarabe și umbrele strălucitoare. Precupețele sedeau lângă coșurile lor cu fructe; porumbei se zburăteau, răsunau bătăi puternice de clopot și lovituri de biciușcă. Maidanezii multicolori ai Florenței alergau ca bezmeticii peste tot, adulmecând și pipăind. Piața era animată ca un stup de albine și fierbinte ca un cuptor.

Flush căută un petec de umbră. Se trânti la umbra pe care o așternea pe pământ coșul cel mare al Catterinei, prietena lui. Alături se întindea o altă umbră, de la o glastră plină cu flori roșii și galbene. Și, deasupra lor, mai era o statuie, cu brațul drept întins, care intensifica umbra, dându-i o nuanță violetă. Flush se întinse mai bine, profitând de răcoare și privind câinii cei tineri preocupați de treburile lor. Mârâiau, mușcau aerul, se întindeau leneși sau făceau tumbe, dă-

ruindu-se cu totul minunatei bucurii a tinereții. Se alergau, în linie dreaptă, ori în cercuri, așa cum o alergase și el odinioară pe cockerița pătată de pe strada din fața casei. Gândurile îi zburară spre Reading, preț de o clipă – spre cockerița domnului Partridge, prima lui dragoste, spre extazul și inocența tinereții. Ei bine, trăise ceva! Nu îi invidia pe cei mai tineri pentru vigoarea lor. Lumea era un loc minunat în care să-ți petreci viața. Nu avea nimic să-i reproșeze. Precupeața îl scărpină după ureche. De multe ori, în trecut, îl altoise după ce el îi șterpeliase strugurii, sau pentru cine știe ce altă năzbâtie; dar acum era bătrân; și ea era bătrână. El îi păzea pe penii și ea îl scărpină după ureche. Ea se puse pe croșetat și el ațipi. Muștele bâzâiau deasupra pepenelui uriaș care fusese tăiat în două și expus, pentru a i se vedea miezul.

Soarele arzător strecura o căldură delicioasă printre frunzele de crin, prin umbrela albă, cu nuanțe de verde. Statuia de marmură tempera arșița, aducând-o la starea proaspătă a unei șampanii. Flush stătea mai departe tolănit acolo, și lăsa căldura să îi ardă blana și să îi cuprindă mai departe corpul, până la piele. Și, când consideră că se prăjise destul pe o parte, se întoarse pe partea cealaltă, lăsând-o la prăjit. În tot acest timp, oamenii din piață flecăreau și se tocmeau; femeile se fâțâiau de colo-colo; se opreau ca să pipăie o legumă sau un fruct. Era un murmur neconținut, un zumzet de voci, pe care atâta îi plăcea să le asculte.

După o vreme ațipi iarăși, la umbra crinilor. Dormea cu somnul acela al câinilor care visează. Lăbuțele începură să tresară – oare visa că vânează iepuri în Spania? Poate că se aventurase sus pe costișa arsă de soare a unui deal și țâșneau din tufișuri iepuri, iar oamenii cei măslinii țipau: *Span! Span!* O vreme, tot corpul i se relaxă. Apoi se puse pe scheunat, cu sunete înfundate, scurte, iar și iar. Probabil că acum o auzea pe Miss Mitford țipând la el – „Câine rău ce ești! Câine rău ce ești!” – căci el tocmai se întorsese la ea plin de căință, și ea îl aștepta în câmpul de rapiță, fluturându-și umbrela. După aceea începu să sforăie, învăluit în somnul profund al bătrâneții fericite.

Deodată tot corpul i se încordă și se deșteptă brusc, tre-

sărind violent. Unde credea că se află? În Whitechapel, în mâinile borfașilor? Avea oare cuțitul la gât? Orice ar fi fost, visul îl aruncase în ghearele unei spaimе groaznice. O rupse la fugă, fugea spre siguranță, fugea să afle un bърlog.

Precupețele izbucniră în răs și îl bombardară cu strugurii lor stricați, strigând după el, să vină înapoi. Dar el nu le mai auzi. Când sări în mijlocul străzii, aproape că fu strivit sub roțile trăsurilor – vizitiii, ridicăți în picioare de pe capră, sloboziră câteva înjurături și îl altoiră cu șfichiul cravașei. Când trecu pe lângă ei ca fulgerul, puradeii în pielea goală aruncară cu pietricele în el, țipând în urma lui: *Matto! Matto!* Mamele lor alergau speriate în stradă și îi împingeau înapoi în casă. Înnebunise așadar? Îl bătuse soarele în cap? Auzise iarăși chemarea lui Venus? Ori poate era posedat de unul dintre spiritele acelea neliniștite venite din America, care locuiesc în picioarele meselor? Orice ar fi fost, Flush goni pe o stradă, fără să vadă nimic în jur, apoi pe o alta, și nu se opri din gonit până ce nu se văzu ajuns în fața intrării de la Casa Guidi. De-acolo pătrunse înăuntru, urcă glonț scările și intră glonț în sufragerie.

Întinsă pe divan, doamna Browning citea. Când îl auzi intrând, tresări și ridică privirea din carte. Nu erau spiritele. Era doar Flush. Râse. Și când el sări lângă ea pe divan, și își lipi obrazul de al ei, îi răsăriră în minte versurile propriului poem:

*Acesta-i câinele, priviți-l dar. Era doar ieri
Aiurea când visam, uitând că lângă mine-i el
Și stropii mulți din ochii mei curgeau în jos cu zel,
Perna udând, când deodat-un chip țepos, cu peri,
Un chip de Faun mi se proțăpea fâlos pe cer
Și de obraz mi se lipea – imenși și fără țel,
Mă tulburau doi ochi de aur pur și caramel,
Două urechi în evantai zvântau plânsu-mi stingher!
Și tresării ca nimfa din Arcadia, cea din lunci,
Ce-n crâng își vede zeul țap, bърbos, pe la amurg;
Năluca cea bърboasă se apropia, și-atunci
Eu am știut că-i Flush al meu și nu un demiurg.
Zeule Pan, cu necuvântătoare, niște prunci*

mi-ai arătat pe muntele iubirii cum s-ajung.

Scrisese poemul cu mulți ani în urmă, pe când era în Wimpole Street, într-o zi în care se simțea foarte nefericită. Anii trecuseră. Acum era fericită. Îmbătrâneă. Si Flush îmbătrâneă. Se aplecă spre el pentru o clipă. Trăsăturile ei – gura largă, ochii mari și bucele grele – încă mai purtau o asemănare stranie cu ale lui. Odinioară plămădiți ca două bucăți ale aceluiași lut, fuseseră despărțiți, azvârliți departe – poate că, pe drum, fiecare trezise la viață în celălalt jumătatea adormită.

Dar ea era om; el era câine.

Doamna Browning continuă să citească. Apoi îl privi din nou pe Flush.

Dar el nu o privi pe ea. O schimbare extraordinară se petrecuse în el.

– Flush! țipă ea.

Dar el tăcea. Până atunci, trăise. Acum murise.¹ Atâta tot.

Picioarele mesei din sufragerie, în chip cu totul straniu, nici nu s-au clintit din loc.

---

¹ Vezi nota autoarei la pagina 148.

M-am bazat pe câteva autorități când am scris această biografie. Cititorul care vrea să aprofundeze subiectul poate merge direct la surse¹:

- *To Flush, My Dog. and Flush, or Faunus. Poems by Elizabeth Barrett Browning.* (Lui Flush, câinele meu, Poeme de Elizabeth Barrett Browning);

- *The Letters of Robert Browning and Elizabeth Barrett Browning* (Scrisorile lui Robert Browning și Elizabeth Barrett Browning), 2 vol.;

- *The Letters of Elizabeth Barrett Browning* (Scrisorile lui Elizabeth Barrett Browning), editate de Frederick Kenyon, 2 vol.;

- *The Letters of Elizabeth Barrett Browning addressed to Richard Hengist Horne* (Scrisorile lui Elizabeth Barrett Browning către Richard Hengist Horne), editate de S. R. Townshend Mayer. 2 vol.;

- *Elizabeth Barrett Browning: letters to her sister 1846-1859* (Scrisorile lui Elizabeth Barrett Browning către sora sa, 1846-1859) editate de Leonard Huxley, LL.D.;

- *Elizabeth Barrett Browning in her Letters* (Elizabeth Barrett Browning în scrisorile ei) de Percy Lubbock;

- Referirile la Flush se găsesc în scrisorile lui Mary Russell Mitford, editate de H. Chorley. 2 vol.;

- Pentru un tablou al „cuiburilor de ciori“ din Londra, vezi *The Rookeries of London*, de Thomas Beames, 1850.

---

¹ Flush apare foarte des în corespondența poetei, în care a făcut și mici desene care îl reprezentau.

1. Domnișoara Barrett scrie: „Am cerut ca fereastra mea deschisă să aibă storuri transparente.“ Apoi adaugă: „Tata mă jignește comparând-o cu fereastra din dos a unei cofetării, dar totuși îl încântă atunci când castelul pictat e luminat de razele soarelui.“ Unii susțin că acel castel era pictat pe un suport metalic foarte fin; alții că era un stor din musclină bogat brodat. Se pare că nu vom putea niciodată stabili cu certitudine care e adevărul. (Pag. 49)

2. Domnul Kenyon „morfolea cuvintele pentru că îi lipseau doi dinți din față“ Aici avem de-a face cu unele exagerări și presupuneri. Domnișoara Mitford este cea care a avansat aceste informații. Se povestește că, în cursul unei discuții cu domnul Horne, ar fi spus: „Draga noastră prietenă, cum bine știi, nu are contact decât cu membrii familiei ei și cu una-două persoane din afară. Dat fiind că apreciază talentul la citit și bunul gust al domnului - -, îl solicită să îi citească cu voce tare noile ei poezii. Așa se face că domnul - - stă în picioare pe carpeta de lângă șemineu, cu manuscrisul în mână, și recită, în timp ce draga noastră prietenă, înfolfită în șaluri indiene, stă culcată pe divan, concentrată, cu capul aplecat și buclele ei lungi și negre căzându-i peste chip. Problema e că domnul - - și-a pierdut de curând un dinte din față – ci, nu chiar cel din față, ci unul mai lateral, iar aceasta îl face să pronunțe cuvintele cu un anumit defect – un fel de voalare plăcută, o vagă înmuiere a silabelor ce se topesc una într-alta, așa încât *liniște* și *iniște* sună cam la fel...” Fără îndoială, domnul - - este nimeni altul decât domnul Kenyon. Spațiul gol lăsat în dreptul numelui sugerează caracterul delicat al oricărei aluzii la dinți în epoca victoriană. Dar aici e vorba de lucruri și mai importante pentru literatura engleză. S-a spus de multe ori că domnișoara Barrett nu avea un auz bun. Domnișoara Mitford susține că mai degrabă domnul Kenyon nu avea dinți. Pe de altă parte, însăși domnișoara Barrett subliniază că rimele ei nu au nimic de-a face nici cu lipsa dinților, nici a auzului. „Am dat multă atenție“, scria ea, „subiectului rimelor – prea multă față de cât ar fi fost necesar pentru găsirea unor rime potrivite – și m-am aventurat cu îndrăzneală în niște experimente.“ Astfel a alcătuit fără să clipească perechi de rime

cum ar fi „îngerii” și „lumânări”¹, „demiurg” și „urc”, „liniște” și „crește”. Aici somitățile academice vor fi cele care vor trebui să decidă; dar oricine i-a studiat doamnei Browning caracterul și faptele va fi mai degrabă înclinat să aleagă varianta că încălcarea cu elan a regulilor, atât în artă cât și în dragoste, era în cazul ei o chestiune de alegere făcută cu bună știință, deci e firesc s-o considerăm vinovată de a fi fost părtașă la dezvoltarea poeziei moderne. (Pag. 62)

3. „Mănuși galbene”. În „Viața lui Browning”, cartea doamnei Orr, se menționează că acesta purta mănuși de culoarea lămâii. După ce l-a întâlnit, prin 1835-36, domnul Bridell-Fox povestește: „Era pe atunci zvelt, brunet, foarte frumos și, dacă îmi pot permite precizarea, cu un ușor aer de dandy, îndrăgostit de mănușile de piele fină de culoarea lămâii și alte asemenea lucruri”. (Pag. 71)
4. „Fusesse răpit”. De fapt Flush a fost răpit de trei ori, dar, pentru echilibrul povestirii, cele trei răpiri vor fi condensate într-una singură. Suma totală de bani plătită de domnișoara Barrett, drept răscumpărare, hoților de câini a fost de 20 de lire sterline. (Pag. 82)
5. „Chipurile acelor bărbați. Aveau să-i apară din nou în fața ochilor, câțiva ani mai târziu, în timp ce stătea pe un balcon însorit, în Italia.” Cititorii poemului „Aurora Leigh” – dar, de vreme ce aceștia nu există, trebuie să explic că doamna Browning a scris un poem cu acest titlu, iar unul dintre cele mai scilipitoare pasaje din el (deși marcat de viziunea deformată a unei artiste care privește lucrul o singură dată, dintr-o trăsură și cu Wilson trăgând de ea să nu coboare) este descrierea unei mahalale londoneze. E limpede că doamna Browning avea o mare doză de curiozitate pentru

---

¹ În orig, „angels” și „candles” (Christ hath sent us down the angels... Are illumed by altar-candles, *The Dead Pan*), „heaven” și „unbelieving” (Go to! say the children – up in Heaven... Do not mock us; grief has made us unbelieving, *The Cry of the Children*), „islands” și „silence” (Can ye listen in your silence?... Can your mystic voices tell us Where ye hide? In floating islands..., *The Dead Pan*).

viața oamenilor, iar aceasta nu putea fi nicidecum satisfăcută de busturile lui Homer și Chaucer aflate deasupra lavaboului ei din dormitor. (Pag. 96)

6. „Lily Wilson s-a îndrăgostit de Signor Righi, din corpul de gardă.” Viața lui Lily Wilson este o mare necunoscută și tare bine i-ar prinde serviciile unui biograf. Nicio altă figură din corespondența celor doi Browning, în afară de cei doi eroi principali, nu ne trezește mai mult curiozitatea și dorința de a ști mai multe. Numele ei de botez era Lily, numele de familie Wilson. Este tot ce știm despre nașterea și familia ei. Dacă a fost fiica vreunui fermier din ținuturile ce se învecinează cu Hope End – iar bucătăreasa familiei Barrett a auzit atâtea lucruri bune despre decența și modestia ei, sau despre curătenia impecabilă a șorțului, încât, atunci când fata a venit la conac pentru a îndeplini vreun comision, doamna Barrett a găsit un pretext oarecare să intre tocmai atunci în odaie și a plăcut-o foarte mult, tocmind-o ca servitoare a lui Elizabeth –, sau dacă era o cockney, ori dacă s-o fi născut în Scoția, asta nimeni nu poate ști cu siguranță. În orice caz, a intrat în serviciul domnișoarei Barrett în anul 1846. Era o „slujnică scumpă” – salariul ei ridicându-se la 16 lire pe an. Cum vorbea cam tot atât de rar precum Flush, trăsăturile definitorii ale caracterului său ne sunt foarte puțin cunoscute; și, cum domnișoara Barrett n-a scris niciodată un poem despre ea, fizicul ei ne este încă și mai puțin cunoscut decât al lui. Cu toate acestea găsim în scrisori câteva indicii că la început era una dintre acele timide fete în casă britanice aproape neomenesc de corecte care dădeau fala și temelia societății engleze. Este limpede că Wilson era întruchiparea seriozității și a formalismului. Wilson venera, fără îndoială, „salonul”. Wilson era prima care insista cu vehemență că servitorii minori trebuie să își mănânce pudingul într-un loc, cei importanți în altul. Toate acestea se înțeleg din remarcă pe care a făcut-o când i-a tras lui Flush o palmă, pentru că „era datoria ei”. Un asemenea respect pentru normele convenționale de comportament, nu mai e nevoie s-o spunem, naște și o oroare extremă în fața celei mai mici încălcări a lor – astfel că, atunci când Wilson s-a confruntat cu borfașii din Manning Street,

s-a arătat mult mai speriată și mult mai încredințată decât domnișoara Barrett că răpitorii de câini erau niște ucigași. În același timp, eroismul de care a dat dovadă când, învingându-și spaima, a întovărășit-o pe domnișoara Barrett în trăsură, arată cât de adânc i se impregnase în caracter cealaltă datorie, și anume loialitatea ce o nutrea pentru stăpâna ei. Acolo unde mergea domnișoara Barrett, mergea în mod obligatoriu și Wilson. Principiul a fost demonstrat într-un mod strălucit atunci când s-a pus problema fugii în Italia. Domnișoara Barrett se îndoise înainte de curajul fetei; dar îndoielile ei se dovediră nefondate. „Wilson“, scria ea – și acestea au fost ultimele cuvinte pe care le-a scris domnului Browning în postura de domnișoară Barrett, „s-a comportat exemplar. Și eu, care spuneam că e timidă și mă temeam de timiditatea ei! Încep să cred că nimeni nu este mai cutezător decât cei timizi, când sunt stârniți în mod serios.“ Extrema precaritate a vieții unui slujitor merită o privire mai mult decât fugară, așa că o să stăruim puțin asupra ei. Dacă Wilson n-ar fi urmat-o pe domnișoara Barrett, ar fi ajuns, și domnișoara Barrett știa prea bine acest lucru, „în stradă înainte de apusul soarelui“, cu doar câțiva șilingi în buzunar, economisiți din cele șaisprezece lire primite pe an. Și care ar fi fost soarta ei atunci? Întrucât ficțiunea engleză a anilor patruzeci nu prea se ocupă de viața fetelor în casă, iar biografiile pe atunci nu își scoborau atenția spre lumea claselor inferioare, întrebarea aceasta va rămâne doar o întrebare. Căci Wilson a făcut-o – s-a aruncat în gol. A spus sus și tare că „va merge, de-o fi, unde-o vedea cu ochii“ pentru domnișoara Barrett. S-a despărțit de odăița ei, de salon, de lumea casei din Wimpole Street, care pentru ea însemna însăși civilizația universului, de toată credința ei în respectabilitate, de trăirea decentă, pentru sălbatica depravare și necredința unui ținut străin. Și este cu totul curios să urmărim apoi conflictul ei interior, când s-a văzut astfel împărțită între cumințenia ei și pasiunile firești. A bagatelizat Curtea Italiană; au șocat-o picturile italienești. Și totuși, deși a fost „indignată de indecența zeiței Venus“, se pare că Wilson a cugetat mai bine, ajungând la concluzia – și acest lucru îi face cinste – că femeile sunt totuși dezbră-

cate când își scot de pe ele hainele. Chiar și eu, trebuie să fi gândit ea, sunt dezbrăcată, preț de două-trei secunde în fiecare zi. Așa că „a zis c-o să încerce din nou, și s-ar putea ca sfiala asta păcătoasă a ei să scadă în intensitate, cine știe?“. Că a scăzut, și asta repede, e limpede. În curând nu numai că era de acord cu Italia; se îndrăgostise de Signor Righi din corpul de gardă al Marelui Duce – „toți, bărbați dintr-o bucată, foarte respectabili, de un metru optzeci“ – și purta un inel de logodnă; refuza un pretendent din Londra; și se apucase să învețe italiana. Atunci au apărut însă norii de furtună – și când s-au ridicat, o găsim pe Wilson părăsită. „Neserosul de Righi s-a răzgândit în privința căsătoriei cu Wilson.“ Principalul suspect de a-și fi băgat coada în această chestiune a fost fratele lui, negustor de mărunțișuri în Prato. Când Righi s-a retras din corpul de gărzi, a preluat și el, la sfatul fratelui, această îndeletnicire, devenind negustor de mărunțișuri în Prato. Poate că noua lui poziție necesita ca și viitoarea soție să aibă cunoștințe despre acest negoț, poate că vreo fată din Prato îndeplinea cerința despre care vorbim, cert e că nu îi scria lui Wilson atât de des pe cât ar fi fost firesc să o facă. Dar ce trebuie să fi făcut acest bărbat dintr-o bucată și foarte respectabil, pentru ca doamna Browning să exclame, în 1850: „[Lui Wilson] i-a trecut de tot, ceea ce demonstrează cât bun simț are și ce tărie de caracter. Cum să continui să iubești un asemenea om?“ – de ce se descalificase Righi și ajunsese „un asemenea om“ într-un timp atât de scurt nimeni nu poate ști. Părăsită de Righi, Wilson a devenit tot mai apropiată de familia Browning. Nu numai că se achita de îndatoririle ei de fată în casă, dar începuse chiar să coacă prăjituri, să croiască rochii, și se dovedi o doică devotată pentru Penini, bebelușul familiei. Într-atât încât cu timpul el fu acela care o ridică la rangul de membru al familiei – pe care îl merita din plin – și refuză și pace să i se adreseze altfel decât cu numele Lily. În 1855, Wilson s-a căsătorit cu Romagnoli, slujitorul casei Browning, „un bărbat bun ca pâinea caldă“; și o vreme cei doi au avut grijă împreună de gospodăria familiei Browning. Dar în 1859 Robert Browning deveni tutorele lui Landor, o poziție sensibilă și dificilă, pentru că Landor avea

obiceiuri greu de suportat; „de abținut, nu se abține nicio dată de la nimic“, a scris doamna Browning, „dar suspiciune are cu carul“. În aceste circumstanțe, Wilson a fost numită „duenna“ acestuia, pe un salariu de douăzeci și două lire pe an, „pe lângă ceea ce rămâne din alimente“. Mai târziu salariul ei a crescut, ajungând la treizeci de lire, căci postul de „duenna“ la un „leu bătrân“, cu „instincte de tigru“ care își aruncă farfuria plină pe fereastră sau o trânteste pe jos pentru că nu îi place ce s-a gătit la cină, și care suspectează pe toți servitorii că i-ar umbla prin sertarele biroului, comporta, cum bine observa doamna Browning, „anumite riscuri, cu care eu, de pildă, nu mi-ar plăcea deloc să mă confrunt“. Dar pentru Wilson, care trăise în aceeași casă cu domnul Barrett și cu spiritele, câteva farfurii zburătoare în plus sau în minus, fie ele aruncate pe geam fie trântite pe jos, erau un mizilic – mici riscuri ale meseriei, chestiuni ale cotidianului. Dacă totul a început pentru ea sau nu în vreun sătuc englezesc uitat de lume, știm unde s-a sfârșit – în Veneția, în Palazzo Rezzonico. Acolo cel puțin știm că era încă în viață în anul 1897, o văduvă locuind în casa băiețașului pe care îl îngrijise cu atâta dragoste – domnul Barrett Browning. Ce zi stranie am avut, se poate să fi cugetat ea în ziua aceea, în vreme ce stătea în asfințitul venețian, ca femeie bătrână, visând cu ochii deschiși. Prietenele ei, căsătorite cu lucrători la câmp, încă mai mergeau împleticit pe străzile englezești, ca să ia o pintă de bere. Dar ea fugise cu domnișoara Barrett în Italia. Văzuse multe lucruri ciudate la viața ei – revoluții, gărzi, spirite, și-l văzuse pe domnul Landor aruncând farfuria pe fereastră. Apoi doamna Browning murise – mai mult ca sigur că în capul lui Wilson erau destule subiecte la care să se gândească, și la multe dintre ele s-o fi gândit în acea zi, pe când stătea pe terasa de la Palazzo Rezzonico, în asfințit. Dar ar fi o dovadă de mare aroganță din partea noastră dacă am pretinde că putem ști care erau acestea, căci ea provenea din rândurile marii armate a slujitorilor de acel soi – soiul impenetrabil, tăcut, invizibil, al fetelor în casă ale istoriei. „O inimă mai sinceră, mai dreaptă și mai iubitoare ca a lui Wilson nu poate fi găsită“ – sunt cele mai potrivite vorbe,

vorbele stăpânei ei, care-i pot servi drept epitaf. (Pag. 108)

7. „Flush fusese invadat de purici.“ Se pare că, la mijlocul secolului al XIX-lea, Italia era faimoasă pentru puricii ei. De fapt, ei au fost un mijloc bun de demontare a barierele convenționale care păruseră imposibil de trecut. De exemplu, când Nathaniel Hawthorne s-a dus să ia ceaiul cu Miss Bremer în Roma (1858), „am vorbit despre purici – care, în Roma, se insinuează în casa tuturor și înfloresc, și sunt atât de obișnuți și de inevitabili încât nimeni nu este împiedicat de pudoare să abordeze subiectul lor, sau al suferințelor provocate de ei. Biata Miss Bremer era chinuită de unul chiar în timp ce ne turna ceaiul...” (Pag. 120)
8. „Nero sărise de la fereastra de la etaj.“ Nero (aprox. 1849-1860)¹ era, conform lui Carlyle, „un sturlubatic mic cu o claie de păr aproape în întregime alb, originar din Cuba (sau Malta? – oricum, o corcitură), un cățel foarte iubitor și plin de viață, altfel fără cine știe ce mari merite, și aproape deloc dresat.“ Material despre viața lui s-ar găsi din abundență, dar nu e locul aici să profităm de acest lucru. Ajunge să amintim că a fost răpit; și că i-a adus lui Carlyle un cec cu care puteai cumpăra un cal, agățat la gât. Sau că „de două sau trei ori l-am aruncat în mare [la Aberdour] și că nu i-a plăcut deloc“. Că în 1850 a sărit de la geamul bibliotecii și, răzând totul în jur, a căzut „fleașcă“ pe caldarâm. „Era după micul-dejun“ spune doamna Carlyle, „și stătea la geam, urmărind păsările... eu eram în pat, când deodată am auzit-o pe Elizabeth țipând *O, Doamne! O, Nero!* și coborând valvârtej în stradă... apoi am sărit după ea, în halat de casă... Domnul C. a coborât și el din dormitorul lui, cu bărbia plină de săpun, și a întrebat: *Ce-i cu Nero, a pățit ceva? Vai, domnule, cred că și-a rupt picioarele, a căzut de la fereastra dumneavoastră! Doamne ferește!* a zis domnul C., și s-a întors la bărbieritul lui.“ Și totuși niciun os n-a fost rupt, și câinele a supraviețuit, numai pentru a pieri pe 1 februarie

---

¹ Este vorba de Jane Welsh Carlyle, soția istoricului și eseistului scoțian Thomas Carlyle. Cei doi au avut o căsătorie plină de sușuri și coborâșuri, în timpul căreia și-au scris peste 9000 de scrisori, unele chiar semnate cu numele câinelui lor.

1860, la câteva zile după ce a fost călcat de căruța unui măcelar, din pricina rănilor grave provocate de accident. Este îngropat în grădina din Cheyne Row, sub o lespede mică de piatră. Dacă a vrut să se sinucidă sau, așa cum a lăsat să se înțeleagă doamna Carlyle, s-a aruncat după păsări, acest lucru ar putea constitui un subiect extrem de interesant pentru un tratat de psihologie canină. Câinele lui Byron, susțin unii, a înnebunit din solidaritate cu stăpânul lui; alții spun că Nero a fost împins la disperare de traiul alături de domnul Carlyle. Toată această chestiune a câinilor și a legăturii lor cu spiritul epocii, dacă e posibil să vorbim de câini victorienți, câini elisabetani, câini augustani, ca și chestiunea influenței exercitate asupra câinilor de către poezia și filozofia stăpânilor lor, ele merită o discuție mai amplă, care nu are loc în spațiul restrâns rezervat aici. Deocamdată motivele lui Nero rămân necunoscute. (Pag 124)

9. „Sir Edward Bulwer-Lytton ajunsese să se creadă invizibil.” Doamna Huth Jackson spune, în „O copilărie victoriană”: „Lord Arthur Russell mi-a povestit, mulți ani mai târziu, că, pe când era copil, mama lui l-a luat cu ea într-o vizită la Knebworth. A doua zi se aflau în salonul cel mare și luau micul-dejun, când un gentleman foarte ciudat, într-un halat ca vai de el, a intrat și s-a apropiat tacticos de masă, zgâindu-se la fiecare oaspete în parte. Maică-sa i-a șoptit copilului la ureche: *Fă-te că nu-l vezi – se crede invizibil.*” Era vorba chiar de lordul Lytton. (pagina 133)
10. „Acum murise.” Știm sigur că Flush a murit. Însă data și felul în care a făcut-o rămân necunoscute. Singura informație este cuprinsă în afirmația că „Flush a trăit până la o minunată vârstă venerabilă și este înmormântat în cavoul de la Casa Guidi”. Doamna Browning a fost înmormântată în Cimitirul Englez din Florența, iar Robert Browning la Westminster Abbey. Flush încă mai zace, așadar, sub casa în care, odată ca niciodată, au trăit cei doi poeți. (Pag. 139)

Partea a III-a

POEME

Lui Flush, câinele meu

de Elizabeth Barrett Browning

Epitaful unui câine

de George Gordon Byron

Două mari și legendare iubiri ale lui Byron: Mary Chaworth (prima fată pe care a iubit-o, fără speranță, poetul) și Boatswain; aici, privind în zare spre câmpurile din Nottinghamshire, de pe Diadem Hill, unde copacii formau o diademă. Fratele bunicului lui Byron îl ucisese în duel pe străbunicul fetei. Cum se vede și din pictura aceasta („Visul lui Byron”), a preraphaelitului Ford Madox Brown, fata nu avea ochi pentru el; de fapt Byron a și auzit o conversație în care Mary s-a referit la el ca la „școlarul acela șchiop”. Fata s-a căsătorit cu altul, împotriva voinței familiei, fiind însă înșelată de soț în repetate rânduri. Byron nu a uitat-o niciodată, chiar dacă a refuzat să o mai vadă când el era deja faimos. De-abia după moartea lui, Mary a putut citi poemele adresate ei...

Lui Flush, câinele meu

de

Elizabeth Barrett Browning

(Fragmente)

(...)

Vor spune despre tine mai întâi:

E câinele ce-a stat la căpătâi
Bolnavei, zi și noapte, neclintit,
Păzind odaia-n umbre grele,
Cu soarele ucis între perdele,
De strajă la patul celui istovit.

Rozele adunate în buchet

Se ofileau și se stingeau încet,
Iar vântul și razele de soare
Au plecat. Dar câinele – el a rămas.
Știa că-n beznă, după storul tras,
Iubirea stă în loc de lumânare.

Alții ca el prin rouă și prin iarbă

Prind urma, iepurii-i aleargă,
Pe pajiști însozite-n câmp deschis.
Doar el mi s-a târât și s-a lipit
De-obrazul supt, livid și adormit
Și-n umbra casei a trăit închis.

Cățeei credincioși sunt mulți pe lume,

Ce fac orice de fluierul le-o spune.
Ei urcă dealul și-n goană codru-l trec.
Ci doar acesta ascultat-a de-un oftat,
De-o vorbă stinsă dinspre pat,
De-un țipăt suspinat și vechi.

Și când cădea o lacrimă ori două

Pe urechiușa strălucind ca nouă
Și-al meu suspin se întetea, fricos,
Sărea, dădea din coadă, gâfâia

și gudurat întreg se oferea
îngrijorându-se duios.

(...)

Și-acest cățel, de-l cheamă ca să vină
Un glas prieten, farfuria plină,
Afară din odaia sumbră,
O, vino, hai! de-l cheamă-n libertate,
El temător va face-un pas în spate
Lipindu-se mai bine de-a mea umbră.

Iată de ce eu voi a-mi înălța
Duios și fără ironie oda mea
Acestui câine drag ce-l cânt!
Fii binecuvântat – spun și m-aplec.
Eu creștetu-i ating și mă întrec
În a-l cuprinde veșnic în cuvânt.

Pentru că atâta mă iubește el,
Mai mult decât iubește alt cățel
Al său stăpân – de-i doamnă ori e domn –
Voi a-i înapoia și eu iubirea mea,
Mai mult decât primește-un câine altundeva,
Unde-l iubește doar un simplu om.

Epitaful unui câine

de

George Gordon Byron

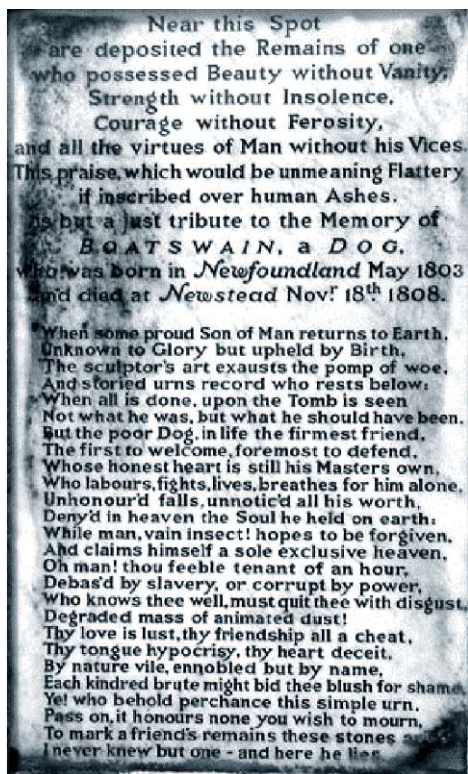
Când un slăvit Fiu de Bărbat se-ntoarce în pământ,
Ce Glorie n-a avut, ci doar vreun nobil nume strâmt,
Cioplită-i piatra, irosită-n ritual măreț,
Și urmele ne spun povești din viața-i fără preț.
Și jos când zace, deasupra scrie cum a viețuit,
Nu cum a fost de fapt, ci-așa cum ar fi trebuit.

Când moare bietul câine, prieten bun de-o viață,
O pavază și-un frate ce-n poartă-ți iese-n față,
El, cel ce-o inimă doar are, la Stăpân în piept,
Și lui doar i-a trudit și respirat, el pe nedrept
Se duce de pe lume de nimenea jelit,
Și pământescu-i suflet din cer e izgonit.

Pe când omul, nedemnă găză!, vrea mântuire
Și-și cere locul său în Rai și-n nemurire.
O, Bărbate! Tu, chiriaș nedemn al unui ceas,
Puternic, putred, setos de a-nrobi și laș
Cine te știe amănunțit te lasă, plin de greață
O, tu, scârbavnic vraf de praf suflat cu viață!

Iubirea ta-i desfrâu; prietenia-nșelăciune,
Cu gura minți; în suflet ai numai goliciune.
Doar numele ți-e nobil; născuta ta cruzime
Mai mare-i decât a fiarei – te face de rușine.

De-această urnă simplă când dai din întâmplare
Treci mai departe – nu-i mort de plâns la-nmormântare.
Sub lespezi zace un pieten – deasupra eu le-am pus;
Doar unul am avut – e-acolo jos iar eu sunt sus.

Mormântul lui Boatswain și epitaful scris pentru el...

Pe pagina următoare, o sculptură turnată în bronz, a mâinilor lui Robert și Elizabeth Barrett Browning, strânse una în alta, realizată de Harriet Hosmer. Ea apare și în roman, la pagina 114: „Flush studia chipul fiecărui nou-venit, lady ori gentleman, din cap până-n picioare. Și erau mulți – Miss Blagden, Mr. Landor, Hattie Hosmer, Mr. Lytton...”

XLII

How do I love thee ? Let me count the ways -
I love thee to the depth and breadth and height
My soul can reach, when feeling out of sight
For the ends of being and ideal Grace.
I love thee to the level of everyday's
Most quiet need, by sun and candlelight.

Partea a IV-a

DOSAR FOTO

Robert Browning și Elizabeth Barrett Browning

Anne Thackeray (fiica romancierului William Makepeace Thackeray, prietenă a familiei Browning, dar și mătușă a Virginiei Woolf, soră a primei soții a tatălui său) – aici fotografiată de Julia Margaret Cameron, sora buniciei Virginiei după mamă...

„Domnul Kenyon, un gentleman în vârstă, robust și elegant, radiind bunătate, întotdeauna prevăzută cu o carte...” (John Kenyon, a cărui viață a fost trăită pentru a-i face pe alții fericiți, cum se vede și în acest roman.)

Pictură de Edward Burne-Jones
ilustrând poemul „Dragoste printre
ruine” de Robert Browning.

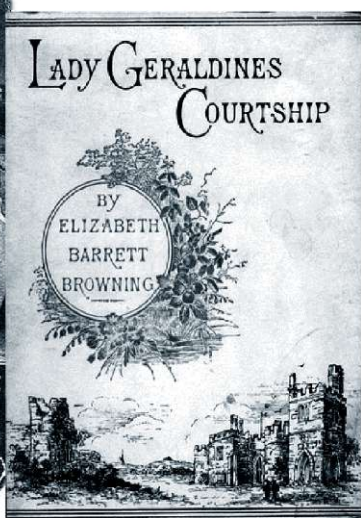
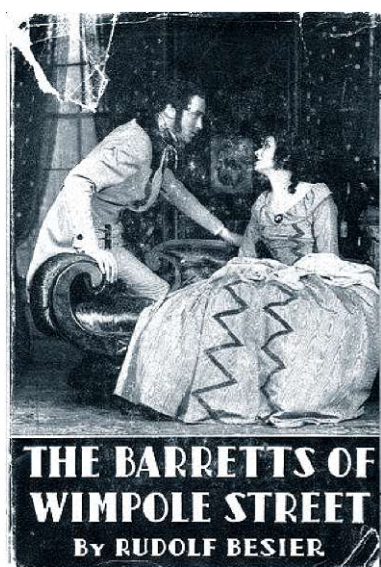
Caricatură semnată
de Edward Linley
Sambourne, înfățișându-l
pe Robert Browning în
celebra revistă Punch.

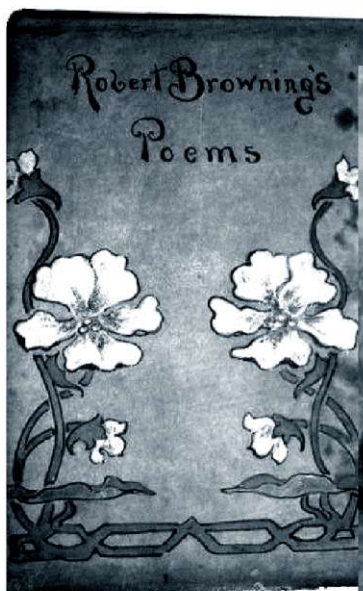
Bustul lui
Robert Browning,
realizat de fiul său.

Piesa de teatru a lui Besier, poemul care l-a făcut pe Robert Browning să-și ia inima în dinți și să-i scrie lui Elizabeth, o carte de versuri ale poetului și una în traducere românească, cu ilustrații sem-nate de... Iurie Darie.

„În această biserică s-a oficiat căsătoria lui Robert Browning cu Elizabeth Barrett pe 12 septembrie 1846“. (Inscripție aflată la St. Mary-lebone Parish Church, biserica unde s-au căsătorit pe ascuns poezii, înainte de a fugi în Italia.)

Robert Browning ceruse să fie înmormântat alături de Elizabeth, dar cimitirul englez din Florența fusese închis. Trupul lui, acoperit de pereții a trei sicrie, două de lemn, unul de metal, a fost dus la Londra și înmormântat la Westminster Abbey, în Colțul Poeților (în imagine). Penini, fiul poezilor, pictor și sculptor, a murit la 63 de ani, la scurt timp după ce a participat la comemorarea centenarului tatălui său.